Hazırlayan ve çeviren

YEKTA ATAMAN

İSKANDİNAV HİKÂYELERİ ANTOLOJİSİ

VARLIK YAYINLARI

İSKANDİNAV HİKÂYELERİ ANTOLOJİSİ

Çeviren ve hazırlayan:
YEKTA ATAMAN

V A R L I K   Y A Y I N E V İ
Ankara Caddesi, İstanbul

BÜYÜK ESERLER KİTAPLIĞI : 206

Varlık Yayınları, sayı: 1639
İstanbul'da Gül matbaasında dizilmiş,
Dilek matbaasında basılmıştır.
Aralık, 1971

ÖNSÖZ

İsveç ,Norveç, Danimarka... ve İzlanda. Kendilerine özge dillerini konuşan, kendi yazı dilleriyle edebiyatlarını da geliştiren bu dört kuzey memleketi İskandinavya'yı oluşturmaktadır. İskandinavya edebiyatı bizce pek bilinmemekte, pek tanınmamaktadır. Gerçi Andersen'in Masalları, Knut Hamsun'un romanları, Ibsen'in, Strindberg'in oyunları, Selma Legarlöf'ün hikâyelerinden birkaçı dilimize çevrilmiş ve ilgiyle karşılanmıştır, ama yine de tüm bu yapıtlar İskandinavya memleketlerinin edebiyatını tam anlamıyla tanımamızda yararlı olamamıştır.

Şimdilerde bile İskandinavya deyince, İsveç'in ünlü tiyatro, opera ve film yönetmeni Ingmar Bergman'ın, ya da öteki film yönetmenlerinin filmlerini, Danimarka'nın, İsveç' in açık - saçık fotoğraflı cinsel özgürlük dergilerini, güneşe, sıcak memleketlere büyük bir özlem duyan genç - yaşlı, sarışın, mavi gözlü turistlerini, bir de Nobel Ödüllerini anımsıyoruz.

Bir zamanların barbar Viking'lerinin, Avrupa'ya huzursuzluk veren savaşçı bir ırkın yurdu olarak bilinen İskandinavya, yoksullukla geçen yıllardan sonra gösterdiği büyük ekonomik çalışma ve kalkınmayla, artık Avrupa'nın en ileri ve en gelişmiş bölgelerinden biri olmuştur. Tarih ve coğrafya bakımından kaderleri birbirlerine bağlıyken, sonraları özgürlüklerine, kendi benliklerine kavuşan İskandinavya memleketleri, ulusal ekonomileriyle birlikte, sanatlarını ve bunun yanı sıra edebiyatlarını da geliştir-

dikçe, daha kolay kabul ettirdiler kendilerini başka uluslara. Gerçi herbirinin dili az bilinen, az konuşulan birer dil olmakla birlikte, zamanla onlar da kendilerini dünyaya tanıtacak sanat gücünü ve ortamını buldular. Özellikle, yoksulluk devirlerinde Avrupa'nın öteki memleketleriyle Kuzey Amerika'ya göç edenlerin çocukları, torunları, anayurtlarının edebiyatını tanıtmakta büyük bir çaba gösterdiler.

İkinci Cihan Savaşında İskandinavya memleketlerinden hiçbiri savaşın getirdiği sakıncalardan kurtulamamıştı. Danimarka ile Norveç'in Nazi ordularınca ele geçirilmesinden başka, İsveç toprakları Almanların taşıt işleri için, İzlanda ise İngiliz ve Amerikan orduları için bir atlama taşı olarak kullanılmıştı. Danimarka ile Norveç yazarlarından bazıları Nazi baskısı ve zorbalığı altında kendine özge bir savaş edebiyatı oluşturarak elden ele gizlice dolaşan başkaldırma ve direniş yapıtları ortaya koydularsa da, bunların çoğu yayınlanmamış olarak kaldı. Yayınlananlr ise, Alman sansüründen geçirilmek için üstü kapalı bir biçimde, gerçeküstü türünde yazılmıştı.

İkinci Cihan Savaşından sonra İskandinavya memleketlerinin edebiyatında yine bir geriye dönüş başgösterdi. Çağdaş edebiyat savaş öncesinin özelliklerini az - çok değiştirerek ortaya çıktı. Yeni gerçekler karşısında değerini yitirmiş bir yaşam anlayışı ile davranan bezgin ve kuşkucu yazarlar, «öncü» edebiyatın öfke dolu yapıtlarını vermeye daha doğrusu yeni değerler aramaya başladılar. Çağımızın insanlığı toptan bir yokolmaya sürükleyen huzur kaçırıcı olaylarının yankıları, yalnızca İskandinavya edebiyatında görülen bir özellik değildir.

Uluslararası ortak bir dille hazırlanmış bir antolojiyi karıştırınca, İskandinavya memleketlerinin edebiyatını tanıtan örneklerle de karşılaşıyoruz. Gel gelelim, bulundukları-

mız genellikle savaş öncesinin —çoğu Nobel Edebiyat Ödülü de kazanmış— önemli yazarlarına özge ilginç örneklerdir. Elinizde tuttuğunuz bu antoloji, İskandinavya'yı oluşturan İsveç, Norveç, Danimarka ve İzlanda'nın bellibaşlı yazarlarının ingilizceye çevrilmiş hikâyelerinden derlendi, toparlandı. Okuyacağınız hikâyelerde, özellikle —bizce pek bilinmeyen— o kuzey insanlarının yaşamlarını bulacağınızı, İskandinavya yazarlarından birkaçını daha tanıyacağızı sanıyoruz.

Yekta ATAMAN

DANİMARKA

JOHANNES V. JENSEN

(1873 - 1950)

Danimarka'nın Kuzey Jutland bölgesinin Himmerland kesiminde doğan Johannes Vilhelm Jensen öteki İskandinavyalı yazarların çoğu gibi, Japonya'ya, Amerika Birleşik Devletlerinin Vahşi Batısına yolculuk edip, yapıtları için gereçler topladıktan sonra yazarlığa başladı.

Zamanın sınırlarını kolaylıkla zorlamasını bilmiş, Buzul Çağından zamanımıza dek tüm yüzyılları yapıtlarına yaymıştır. Darwin'in felsefesini benimsemesine karşın, insanlığa, doğaya ve gelişmeye derin bir dinsel saygıyla önem vermiştir. Hkâyeci, romancı, denemeci ve ozan olarak çok yönlü, doğurgan bir yazardı. Dokuz kitaplık MYTER (Efsaneler) adlı yapıtı, gazetecilik, şiir, deneme gibi değişik yazı türlerinin bir karışımıdır. 1906-1940 yılları arasında yazdığı bu büyük ve önemli eserinde Jensen, insanlığın maymundan Kristof Kolomb'a dek olan uzun yolculuğunu anlatır. Çoğunlukla, başlangıçta ele aldığı herhangi bir nesneyi değişik açılardan incelerken, anılarla, çağrışımlarla, geliştirici düşüncelerle bambaşka bir anlama bürünen o nesne dördüncü bir boyut da kazanmış olur.

Jensen yazılarında romantik değildir, açık sözlüdür. 1944 yılında Nobel Edebiyat Ödülünü kazanmıştır.

Okuyacağınız hikâyesi, Efsaneler'in dördüncüsü olan VED LİVETS BRED (Yaşamın Sınırı) adlı kitabından alınmıştır.

JOHANNES V. JENSEN

ARABALIYA YETİŞTİLER Mİ?

MIDDELFART'tan Odense'ye uzanan anayolda bir motosiklet kükreyerek gidiyordu: uzun bakır borusu renkler kuşağının tüm renklerine bezenmiş, gerisinde susturucusu olmayan açık ekzoslu, güçlü bir motosiklet. Yol boyunca giderken ara sıra tekleyen motörü, her patlamada bir merminin parçalanışındaki sese benzer bir gürültü çıkarıyor, gaz verilince saatte doksana, ya da daha fazlasına ulaşan bir hızla giden motosikletin titreyen ekzos borusundan çıkan patlamalar sürekli bir gürleyişe dönüşüyor: aynı yoldan gidip gelen öteki araç sahiplerinin başlarını öfkeyle sağa-sola sallatan bu gürültü, motosikleti kullanana yaşamın tadı-tuzu gibi geliyor. Gürültü çıkarmakla, kulak tırmalayıcı gürültüye katlanmak arasındaki dünyalarca farkın ne olduğunu bilen bilir.

Middelfart'tan Odense'ye giden yol hem geniş, hem de düz olduğundan, motosikletin gazı sonunadek açıktı; motosiklettekiler Nyborg'tan kalkacak araba vapuruna yetişmek zorundaydılar.

Motosikleti kullanan Sophus Hansen'di; Jutland'a kısa bir geziden Kopenhag'a dönüyordu. Arkasındaysa Elvira oturuyordu. Dostları onlara Sop-

hus ve Vira dediklerinden, biz de onları aynı adlarla anacağız burada. Vira, gocuğunun altından aşağıya ve geriye doğru uzanan bacaklarıyla, başında küçük, şık bir deri miğfer, Sophus'un biraz yukarısında kalıyordu. Başı Sophus'un omuzunun bir yanına dayalı, ama yine de önünü görmeye elverişli bir durumdaydı. Sophus, yolun her an önüne çıkarabileceği şaşırtılara hazırlıklı, öne kaykılarak kamburunu çıkartmış, boynunu kısmıştı. Kuşluk vakti sisinin ortalığı bürüdüğü, görüş olanağının bir aracı özenle kullanmayı zorunlu kıldığı bir yaz sabahıydı. Funen kırları şebnemler içinde yıkanmış yatıyordu; bahçeler, çitler örümcek ağına benziyordu. Sis yüzünden yol kuru sayılırdı, ama tozun toprağın kalkmayacağı denli yaş değildi. Yolun orasına burasına taze kum serpilmiş olmasına karşın, arka tekerlek arada bir kayıyor, sanki bir kıl üzerindeymiş gibi motosikleti dengeleyip kullanmak gerekiyordu.

Sophus, fırsat buldukça yarışmaktan çekinmezdi. Yollardaki gidiş-geliş düzeninin sıkıştığı anlarda yarışma olanağı tek tük çıkardı. Yarış fırsatı verebilen kıyaslanmaya değer güçte bir motosiklete pek sık rastlanmazdı. Böyle durumlarda sonuç, yol koşullarıyla aracı ustalıkla kullanma yeteneğine, bir de karşı yarışmacının açmazlarına göre önceden kestirildi mi, tamam, Sophus hemen yarışa başladı demekti.

Belirli hız sınırını aşmak, elbette, evlerin, kasabaların bulunduğu, yol denetiminin uygulandığı yerlerde olmazdı, böyle durumlarda Sophus yarışa boş verirdi. Şimdiyse, en son hızla gitmek onu tedirgin etmiyordu. Çünkü biraz sonra da görüleceği gibi, hız göstergesine aldırış ettiği yoktu.

Jutland'dan Sophus'la birlikte dönmekte olan iki, üç araba, dönüş yolunda onun önüne geçtiklerinden, araba vapuruna ondan önce varacaklardı. Henüz Middelfart'tan dışarı çıktığı sırada Sophus'un takan bu arabalardan ikisi de Ford'du. Ama bir daha göremediği üçüncü araba ise, araba vapurundayken bile dikkatini çeken küçük, kırmızı renkli bir Afag'dı.

Sophus'la Vira, Nyborg'tan kalkacak ilk araba vapuruna yetişmeye can atıyorlardı. Yaptıkları tek şey, motosiklet hızla giderken oturdukları yerde dakikaları saymaktı. Bu yüzden motörün gürültüsü kulak tırmalayacak denli çok, anayol oldukça kaygandı. Vira arkada, Sophus'a yapışırcasına, güvenle oturmuş, dizleriyle onu her iki yandan bir çift dil gibi kıskıvrak kavramıştı. Sophus'un yolda dikkat kesildiği sakıncalı durumlara hiç, ama hiç, hem de mutlulukla aldırış ettiği yoktu: yolu karşıdan karşıya kapamış, hangi yöne gideceği bellisiz bir çiftlik arabasının yanıbaşından geçerken, araba ansızın bir yana sapıyor: ölüm bu, bir cinayet bu, düpedüz delilik! Atla çekilen herhangi bir

arabayı çevik bir eylemle burunları bile kanamadan atlatmak Sophus'un içgüdüsel ustalığından ileri geliyor. Böyle çabuk karar verme anlarında hızı azaltmanın hiçbir olanağı yoktur. Arabanın sürücüsüyle yarım saniye içinde gözgöze gelince, Sophus adamın us dengesiyle yaşam anlayışına hayıflanmış gibi, ona acırcasına bakıp, başını iki yana salladı. Ama az sonra yüreği küt küt atmaya başlayınca ta içinde bir eziklik duydu: saatte doksan kilometreyle giderken, önüne çıkan o arabadan kurtulmak için daracık bir geçidi zor bulabilmişti. Vira hiçbir şey sezinlememişti.

Odense'ye aşağı yukarı on iki kilometre yaklaştıkları sıra, yolun sonunda St. Alban Kilisesinin sivri kulesini görebildiler. Sophus uzun ataklarla birbiri peşinden iki otomobili de geçti. Yolun kıyısından kıyısından giderek, kendisine geçecek yol ararken aynı zamanda karşıdan gelen otomobilleri de kollayarak uzun bir süre o iki otomobilin peşlerinden gitmiş, derken fırsat budur deyip gaz verdiği gibi otomobildekilerin gözlerine tozun toprağın kaçmasına aldırış bile etmemişti!

Odense'ye pek az kala küçük, kırmızı Afag'a yetişti. Allah hakkı için, şoförü de şofördü hani. Sophus arabanın yanına yaklaşarak hızölçerine gözatmaya çalıştı. Rakamları pek seçemedi, ama adam gerçekten saatte doksan kilometrenin üstünde bir hızla gidiyordu. Sophus tam Odense'ye gi-

rileceği sıra onu geçmeyi tasarlayıp, arabanın yanı başında giderken, şoförüne yine baktı. Hemen hemen belli belirsiz gülümseyen adamın büyük, koyu renkli güneş gözlüklerinin camında motosikletinin şöyle bir yansıdığını gördü.

Ekzos borusundan çıkan o büyük gürültüyle Sophus motosikletini Odense'ye birkaç kilometre kalmış olsa bile sahte bir vakarla sürüyordu. Taşra kasabalarında çoğu kişinin başına geldiği gibi, yolunu şaşırınca, küfretti. Ergeç yolu bulup, anayola çıktığında, Afag yine öndeydi. Sophus kol saatine bir göz attı. Biraz daha hızlı gidecek olursa, kendi zaman ölçüsünce bir çeyrek saat kazanabilirdi. Afak da Nyborg'a gittiğine göre, onunla yarış etmek için ortam hazırdı! Ama Sophus benzininin azalmakta olduğunu anlar anlamaz, zırhlar içindeki bir adama benzeyen kırmızı pompalı ilk benzin istasyonuna sapıverdi. Benzin pompalanırken, genç ve becerikli benzin istasyonu görevlisiyle iki çift lâf attı. Vira yağ kokan iki adamın motör makine üstüne konuştuklarını duyabiliyordu. Sözleri kısa ve kesindi. Örneğin, Sophus'un motosikleti kuşkusuz en iyilerden biriydi, ama, elbette yeni tek silindirli K.G.W.'ler de vardı, ki onlarla şöyle düz bir yolda bir çalım atmak... derken, başını salladığı gibi Sophus pırr!

Yine Afag'a yetişti, ama motosikletini olanca hızıyla sürerek. Kornasını çaldı. Otomobilin şoförü

anladığını göstermek için, dönüp, büyük, koyu renkli gözlük camlarıyla ona baktı. Sophus motosikletine hız verip, onun yanıbaşında gitmeye başladı. Yol boştu, yeterince geniş ve düzdü. Hız verdikçe veriyor, güçlü motörünün en son hızını bulmaya çalışıyordu. Altındaki motosiklet hızın dehşetinden acayip bir biçimde sağa - sola kaykılıyor, motörün titreşimi tüm araçta duyulabiliyordu. Yoldaki en önemsiz bir ondüle bile tekerleklere bir balyoz gibi çarpıyordu. Ortam gittikçe gerginleşiyor, ama Sophus bir türlü öne geçemiyordu. Gazı sonuna dek açıp, elinden geldiğince hız vermeye çalışıyor, ama yanıbaşındaki otomobilin şoförü ona gülümseyip, kendisinin de hızlanmaya çalıştığını gösterircesine biraz daha öne doğru eğiliyordu. Yanındaki motosikleti takıp öne geçen otomobilin içindeki adamın, arka selede oturan Vira'ya sırıtıp bakacak denli sağlam sinirleri vardı...

Birdenbire Sophus otomobili tam geçmek üzereydi, ki önüne bir dönemeç çıktı. Dönemeci motosikletindeki hızla dönmeyi göze alamadığından biraz yavaşlar yavaşlamaz, otomobil yine öne geçti. Gücünü toparlamak için geride kalırken, yeni bir atak için hızını biriktiriyordu, çünkü uzun bir süre için hızlanması gerekiyordu. Hız ölçerine göz atınca, göstergenin yetmişle seksen arasında oynadığını gördü. Şimdi yanyana gittikleri zamankinden daha azdı hızları. Öndeki araba yolu bıra-

kıp gökyüzüne fırlayacakmış gibi gidiyor, tekerlek dingillerinin gövdeye bağlı yayları görülebiliyor, tekerlekleri ufak, sert vuruşlarla yola çarpıyordu. Öyle küçük bir otomobilin böylesine bir hızla gitmesi inanılmayacak bir şeydi sanki. Şimdi yokuş aşağı gittiklerinden, Sophus geride kalıp, otomobile yol verdi. Onun geçme fırsatı, -zor olsa bile- yokuş yukarı giderlerken ele geçebilirdi. Yol yine dikleşmeye başlayınca hız verip, otomobilin ardına takıldı. Afag'daki adam dönüp, sırıttı. Camları koyu renkli gözlüğüyle, dişleri görülebiliyordu. Sophus onu geçeceğine içinden yemin etti: yarış devam ediyordu.

Artık güzel, saydam bir yaz sabahının içindeydiler. Funen kırları yemyeşil güzelliğini gözler önüne seriyor, çiçekler tepe ve hendeklerde salınıyordu. Hava ak kelebeklerle doluydu; kelebeklerin çokluğu kar yağışına benzeşiyordu. Kişinin ağzını önemli bir çabayla kapatma zorunda kaldığı öylesine büyük hız yüzünden, kelebekler Vira'nın gocuğuna çarpıyorlardı. Ama ne Sophus, ne de Vira, Funen'i yeterince göremiyorlardı; önlerindeki otomobilin taş, toprak sağanağı gözlerini kısmak zorunda bırakıyordu. Sanki arka tekerlekler kum, çakıl saçıyordu. Hava, bir kasırganın gücüyle yüzlerine çarpıp kamçılayan toz, toprakla doluydu. Bir

silâhtan saçılan kum akımının içinden gitmeye benziyordu gidişleri. Uzun süre dayanılamazdı buna. Sophus bir kez daha Afag'ın yanıbaşından ileriye seyirtti...

Tam o sırada bir motosikletlinin bir otomobili geçmeye girişiminde ne olması gerekirse o oldu; otomobilin şoförü sırıttı ve yüzündeki maske düştü: o ölümdü. Direksiyonu Sophus'un önüne, yolun öbür kıyısına doğru kırdı. Geçilmek istemeyen bir motosikletlinin usuna bile gelmeyen pis bir hileydi bu. Sophus yolun dışına, çimenli ve kaygan kumlu şarampola doğru itilmek zorunda bırakılmıştı. Arka tekerleğin yana kaymasından, oturduğu selenin aşağıya çekilişini duydu, yaşama sevgisi uğruna gidonun kollarına asıldı, ama olanlar oldu.

O da, Vira da ne olup bittiğini anlayamadılar bile. Motosiklet o çılgın hızla havaya fırladı, yere çarpıp parçalandı ve Sophus'la Vira yuvarlandılar, aşağıya, yeraltına doğru, aşağıya, aşağıya yuvarlandılar.

O sırada araba vapuru kıyıya yanaşıp, rıhtıma yavaşça çarptı. Charon'un kara teknesiydi bu; uzunca, külüstür, içerisi kaygan, eski bir tekne. Zamanında varmıştı Charon kıyıya; tam kıyıya yanaşırken, o iki kişi aşağıya, aşağıya yuvarlanıyor, tepetaklak olmuş, arabalının ambarında biten bir çarpışla aşağıya, aşağıya, aşağıya gidiyorlardı.

Charon kahkahayla, hah, hah, hah diye gülüyordu. Kahkahası ırmağın karşı kıyısında yankılanıyordu; buzdağlarının fiyord'lardaki parçalanışındaki kükremeye benziyordu bu yankılanış. Derken palamarlarını çözüp, köpükler saçarak kıyıdan uzaklaşmaya başladı; Sophus'la Vira'yı da karşıya taşıyarak.

Ah, evet! Onlar da arabalıya yetişmişlerdi.

MARTIN ANDERSON-NEXO

(1869-1954)

Kopenhag'da yoksul kişilerin yaşadığı bir yörede doğup, daha sonra ailesiyle birlikte Bronholm adasına göçeden Anderson-Nexo, ailesinin on birinci çocuğu olarak henüz küçük yaşlardayken, geçim zorunluğundan çalışmaya başlamıştı. Gençliğinde çoban oldu, bir kunduracının yanında çıraklık etti, eli işe yatınca sıvacılık, duvarcılık yaptı. Yirmi yaşına girdikten sonra üstünkörü bir eğitim gördü. Aynı yıllarda toplumculuk akımına kapılıp, yazarlığa başladı. Danimarka'nın yoksul kişileri ilk kez onunla birlikte ülkelerinin edebiyatında seslerini duyurdular.

Açlığın, yoksulluğun acılarını iyi bilen Anderson-Nexo, asla sulu gözlü bir yazar olmadı. Yazılarına yaşam anlayışının temel öğelerini -bazen oldukça saf bir biçimdesindirmesini, yapıtlarına kişisel içtenlik ve sıcaklık veren insancıl yumuşaklığını iyi bir güldürü havasıyla kaynaştırmasını bilmiştir. Bu yüzden Yirminci Yüzyılın başlarında Danimarka yazarlarının en güçlülerinden biri olmuştur.

Okuyacağınız «Boş Yerlerin Yolcuları» adlı hikâyesi, 1900 ve 1905 yıllarında iki kitap olarak yayınlanmış MULDSKUD (Köstebek Tepeleri) adlı hikâyeler demetinden seçilmiştir.

MARTIN ANDERSON-NEXO

BOŞ YERLERİN YOLCULARI

Bir Danimarka yazının içine içine doğru yol alan bir yolcu trenindeyim. Nereye gizlendiği bilinmeyen güneşin, o gümüşten ışınlarını ülkeye saçtığı kül rengi, puslu günlerden bir gün. Ortalık ıpıssız. Her şey belli belirsiz bir parıltıyla ışıl ışıl. Trenin hızına ayak uyduran görünü, usul usul değişiyor, sıcağın o incecik sisinde titreyerek uzanıp gidiyor.

Ormanlarla tarlaların üzerindeki puslu havanın kaymak bağlayan yulaf çorbasına benzeştiği, göllerin kurşunla gümüş karışımı bir parlaklığa dönüştüğü böyle günlerde, Danimarka görülmeye değer. Başka ülkelerin göz kamaştırıcı bir maviliğe yükselen göklerinde keskin girintiler, çıkıntılar vardır. Ama buradaysa, yerle gök arasında, bir körfezcik bile yoktur. Uzay toprağa yaklaşarak özelliğini yitirir, sanki ondan nesnel bir şeyler almak ister. Görünüdeki her renk bu kucaklanıştan sırılsıklam mutludur. Her çizgi gökyüzünün bir yumuşak okşayışına benzer. Böyle bir günde kişi, bir

başka yörenin tüm kişilerini Danimarka kırlarında bir geziye götürmek ister; özellikle böylesine bir görünüyü görmeye hiç fırsat bulamayacak kişileri.

Çok kimse yok trende. Oturduğum koca vagonda pek pek yirmi yolcu var. Vagon, aşağı yukarı yüz elli kişilik. Ama oturulacak yerlerin çoğu bomboş.

O yerlerin boş oluşu yanımdaki yol arkadaşımın canına minnet. Tren yola koyulur koyulmaz kompartımanın kapısını kapayıp, perdesini çekti. «Şimdi belki başkalarından kurtuluruz,» diyor.

«Boş yerlere oturulmasını niye istemiyorsunuz?» diyorum ona. «Boş bir kompartman yerine dolusunda bulunmak kötü mü?»

«Ben de aynı şeyi kastediyorum ya. Kalabalıkta ne rahatça soluk alır, ne de kımıldayabilirsiniz, öyle değil mi? Yo, eksik olsun, bana içinde pek az yolcusu olan, hattâ hiç kimse bulunmayan bir kompartman verin yeter,» diyerek pencerenin yanındaki yerinde arkasına yaslandı, gözlerini kapadı; çok geçmeden, elleri göbeğinin üstünde, uykuya dalmıştı.

Bana kalırsa, yükünü tutmuş bir yolcu vagonunda, ayakta kalmış birisi için bir yer açmanın bile hoş bir yanı vardır. En neşeli taşıt aracı, bulunduğum yolcu vagonuna kıyasla, oturulacak yerleri yumuşacık kol dayama çıkıntılarıyla ayrılmış

böyle büyük kompartmanları olan vagonlar değil, tıka-basa dolu kompartmansız vagonlardır. Boş yerlerden küfür yansır; sevinç ölür öyle olunca. Kişi - her anlamda - onlarla birlikte yolculuk eder. Benim şişko yol arkadaşımın görüş açıcı, bulunduğu duruma göre, enine boyuna kaykılmaktı anlaşılan.

Çoğu yolcular için boş yerler, ayakları alabildiğine uzatabilmek bakımından mutlu bir fırsattır; ama pek az kimse için canlı olabilmek - oturulmuş yerden de canlı olabilmek -, insancıl özlemlere, insancıl gereksinmelere erişebilmektir. Boş yerlerin üzerinde, eziyet çekmiş insan canlarının evrensel bir kalabalığı dolaşır durur.

Gelip geçen tarlalardan, belki de kompartmanın boş yerlerinin yüzüme -beni suçlarcasına- bakarak esnemesinden, gözlerimi kapıyorum. Yol arkadaşımın düzenli horlaması da buna katılınca, etkilenip, kendimden geçiyorum.

Gözlerimi açınca, kompartmanın yolcularla dolu olduğunu görüyorum. Yanı başımda, kendisini daha önce de gördüğümü sandığım, yaşlı bir kadın oturuyor. Sarışın, yüz kemikleri fırlak, ama güleç! Oturduğu yerde dimdik duruyor, trenin her sarsıntısında kımıldıyor, geziye yeni çıkmış bir çocuk gibi temkinli, bakınmaya meraklı, en olmayacak bir gücendirmede kaçmaya teşne acayip bir kuş gibi. Ötekiler de arkalarına yaslanıp, yangel-

memişler. İğneyle tutturulmuş gibi dimdik oturuyorlar yanyana, çevrelerine bakınıyorlar. Bir aile bu: bir adam, bir kadın ve üç çocuk. Birbirlerine pek düşkün oldukları anlaşılıyor. Hepsinin de yüz kemikleri fırlak, gözleri maviş. Çukura kaçmış gözleri, sanki birer delikmiş gibi. Nereli oldukları belli belirsiz; giysileri kendiliğinden yayılmıyor üstlerinde, pileli gibi, kat kat duruyor.

Bir an için, onların trene nereden bindiklerini merak ediyorum. Gidiş yönümüze göre, herhangi bir yerde durduğumuzu sanmıyorum; ama görünüşlerinin acayipliği yine de kurcalıyor usumu.

Yanıbaşımdaki yaşlı kadın yıpranmış ellerini kucağında dinlendiriyor, bir çocuğun dünyayı ilk görüşündeki sevince benzer bir yüz anlatımıyla pencereden dışarıya bakıyor. Dünyada hiçbir şey bir nineciğin pörsümüş ellerince sevimli değildir; orada gelişi güzel durup, dinlenen, boğumları şiş, mavi mavi damarlı bu eli tutmalıyım. Ama o el buz gibi.

«Çoktandır memleketten uzakta mıydın, nineciğim?» diyorum.

Evet anlamına başını öne doğru sallıyor. «Bugünlerde yaz ne güzeldir,» diyor.

«Nicedir uzaklardaydın?» diye üsteliyorum.

Gözlerini kırpıştırıyor. Uzaklardan gelen bir sesle, «On sekizinde bir genç kız olarak başkente

vardıktan sonra hiçbir yere gidemedim,» diyor. «Ama artık dönüyorum.»

«Sılaya mı dönüyorsun?»

Gizemle gülümsüyor. «Uzunca bir süre beni her işe koştular, ama sonra, işte özgürlüğüme kavuştum. Seksen iki yıl başkalarına yardımda bulundum, şimdiyse bir kıyıya atıldım. Memlekette, kilisenin batı köşesinde yüksekçe bir nokta vardır; kilisenin çanları çalınırken, oradan güneşin batışı da, her şey de iyi görülür. Orada yatmayı seviyorum.»

Tanımıştım onu; Nörrebro'nun arka avlusundaki yaşlı hatundu o. Anlamaya çalışıyordum.

Daha gençce olan öteki kadın, söylediklerinin her sözcüğü kendisini yakıyormuşçasına, «Orada dinlenmeye gidiyor o,» diye söze karışıyor. «Ne de olsa, kocadı artık. Ama görüyorsunuz, biz geri dönüyoruz. Eh, ne de olsa ondan daha canlıyız. Doğru dürüst konuşamadığım için özür dilerim Çünkü takma dişlerimi, daha önemli olan şeyler uğruna sattık.» Derken bir öksürüktür tutuyor onu; dehşetli zayıf olduğunu ilk kez görüyorum. Adamla çocuklar da peşi sıra öksürmeye başlıyorlar; sanki hiç ciğerleri yokmuş gibi, kuru kuru.

Gençce kadın, «Verem,» diye fısıldıyor. «Hepimiz veremiz. Ama şimdi deniz kıyısına gidip, iyileşmek istiyoruz; deniz kıyısı iyileşmek için iyidir dediler.»

«Yeterki geç kalınmış olmasın,» diyor yaşlı kadın. «Bizim gibi fakir kimselerin böyle şeylere başlaması bazen gecikir.»

«Evet, daha çabuk davranamadık. Domuz kıllarından yer fırçası yapan adamla biz, hepimiz yiyecek bulmak için didiniyorduk. Derken vereme yakalandık.»

«O adam ne oldu?» diye soruyorum. Usumu bir şeyler kurcalıyor; her ne şekilde olursa olsun, belki onlar da savaştan nasıl yararlanılacağını biliyorlardı. Tüm aile, deniz kıyısına gidiyorlardı; olur a, belki mecbur kalıp, bir cinayet işlemişlerdi.

Gençce kadın sorumu, «O artık yok,» diye geçiştiriyor. «Tam o sıralardaydı savaş başladı, derken onu enflasyon izledi. İşte tüm bunlar başımızı derde soktu. Artık gelirimizle giderimizi uç uca getiremiyorduk, ekmek bile bulamıyorduk. Paramız değerini yitirmişti. Void'li Peygamberi o günlerde tanıdık.»

«Void'li Peygamberi mi?»

«Evet. O bizi kendi topluluğuna katılmaya çağırdı. Enflasyona karşı protestoda bulunmak için hiç yemek yemiyorlardı onlar; yiyecekler ne denli pahalı olursa olsun, hiç önemi yoktu artık. Ve giysileri hiç eskimiyordu; çünkü topluluğa katılanların aldığı giysiler, bir daha yenilenmesi hiç gerekmeyen türdendi. O gün, bugündür topluluğun tüm

üyeleri parasız yolculuk ederler. Eh, biz de beşimiz birden deniz kıyısına gidelim dedik işte.»

Bilet kontrol memuru gelince olacakları düşünerek, kuşkuyla, «Peki, biletleriniz yok mu?» diye sordum.

Hayır anlamına başını sallıyor iki yana, gülümseyerek. «Niye biletimiz olsun? Nine'nin bile bileti yok, çünkü o da bizden. Öyle değil mi, Nine? Evet, biz birbirimizi gözlerinden tanırız.»

O sırada bilet kontrol memuru içeriye giriyor. Uyuyan iş adamını uyandırıp, her ikimizin biletlerini deliyor, ama öteki altı kişiye bakmaksızın dışarıya çıkıyor.

Şişko yol arkadaşım dudaklarını yalayıp, uykusunu sürdürüyor. İki kadın, bu yeni yaşama düzenine kavuşmadan önce çektiklerinden konuşmaya başlıyorlar. Adamla üç çocuk, daha önce olduğu gibi, hiç kımıldamadan oturuyorlar. Adamın boğazında tek düze bir hırıltı var. Küçükler hiç soluk almıyorlar sanki. Kadınlar dur-durak bilmiyorlardı; çektiklerinin bitmez tükenmez geçmişi üstüne dudaklarından dökülen sözler, azalıp yükselen bir türkü, binlerce canın hep birlikte söyledikleri bir türküye benzeşiyor.

Yaşlı kadın, «Düşün,» diyordu, «şimdi çeşitli haklara sahibiz. Bundan iki kez önce, sıla özlemim dayanılamayacak denli güçlüyken, memlekete dönmek için trene binmiştim. Her gün bomboş yerler-

le gidip gelen trenleri gazetelerden biliyordum. Vagonlarda bi sürü boş yer olduğunu yazıp duruyorlardı gazeteler. Ama her iki denememde de trenden dışarı atıldım. Memlekete dönmem için iki dar boğazdan geçmek gerekti. Bir kezinde ilkine daha yeni varmıştım ki, beni tutup indirdiler ve geri çevirdiler. Hatta cezadan falan bile sözettiler. Kimsecikler bana bir yer göstermemişti. Ama şimdi istediğim yere gidebilirim, hem de parasız.»

Öteki kadın bana dönerek ,«Evet,» diyor, «dün yadaki tüm boş yerler bizimdir artık. Sıkıntın olursa bize katıl, bizde enflasyon da yok, ayrı gayrılık da. Yüksek, alçak diye bir şey de bilmiyoruz. Void'li Peygamberin önünde hepimiz eşit haklara sahibiz.»

Derken trenimiz uzun, tiz bir düdük çalıyor. Şişko yol arkadaşım esneyip, geriniyor. Araba vapurundayız. Çevreme bakınıncaya dek boş yerlerin yolcuları gitmişti.

Dışarı çıktığımda yine onları gördüm. Aynı dünyadan oldukları anlaşılan başka kişilerle birlikteydiler. Gerçek yolcularla kaynaşmışlar, onları bastırmışlardı bile. Garip bir göçmen topluluğuydu bu.

Bilet kontrol memuruna, «Bugünlerde Danimarka'da acayip yolcularınız var,» dedim.

Şaşkın şaşkın baktı bana. «İş adamlarını mı

kastediyorsunuz? Yıl boyunca hemen hemen her gün onlarla karşılaşırız!»

Düş görmüyordum herhalde. Şimdi onlar araba vapurunun üst güvertesine doluşmuşlardı. Hiç alışkın olmadıkları bu mutluluk dünyası kendileri için ayrılmış gibi, birinci, ikinci sınıf demeden, oldukça doğal dolaşıyorlardı. Onları güneşin alnında orada toplaşırlarken gördüm, onları, boş yerlerin yolcularını.

MARTIN A. HANSEN

(1909-1955)

Kiraladığı çiftliği işleten bir çiftçinin oğlu olan Martin A. Hansen, çocukluğunda edindiği deneylerden köylü yaşantısını çok iyi biliyordu. 1930'ların toplumsal gerçekçilik akımının etkisinde kalarak, ilk romanlarında bu köylü yaşantısını dile getirmiştir. Daha sonraları başka konulara da el atmış, memleketinin insanlarına özge yaşam ve gelenekleri çocukluğuyla gençliğinin geçtiği kır ve köy çerçevesi içinde vermesini bilmiştir.

İkinci Cihan Savaşında Almanların Danimarka'ya da girmeleri yazarlığına önemli bir etkide bulunmuştur. Nazi'lerin birçok yazarın serbest anlatısına bile koşullu olarak karışması sonucunda, yazılarının havası değişmiştir. Bu devrede Hansen, kendisine yaraşır bir biçim buldu: düş, masal ve efsane karışımı bir anlatı. Bu edebiyat türü içinde yazdığı hikâyelerinde insanlık ruhbiliminin gizli, dolambaçlı yollarını bularak, dayanıklı değerlerden yoksun bir çağın maddeciliğini eleştirmiştir.

Hansen'in simgeciliği (sembolizmi) bazen oldukça bulanıktır, ama anlatısı içinde bile bile yaptığı abartma ve yanlışlıklar, yapıtının o durgun soyluluğu karşısında önemsiz görünür.

Okuyacağınız «Bahçıvan, Çocuk ve Canavar» adlı hikâyesi, EFTERSLAET (Yabanotları) adlı kısa hikâyeler kitabından alınmıştır.

MARTIN HANSEN

BAHÇIVAN, ÇOCUK VE CANAVAR

Ortalık kararıyor; hava yağışlı. Islanmış gülleri bağlamaya çalışıyorum. «Niye bahçıvanlık ediyorsun?» diye düşünüyorum.

Hava gittikçe kararıyor. Yağmur yağmakta. Fidanların doruklarıyla doruk altındaki çalılıklar sırılsıklam. Hava yapış yapış ve ölü.

Gül fidanlarının saplarını bahçe geçidinin üzerindeki kemerlerin paslı demir borularına sıkı sıkıya bağlıyorum. Yapraklarla goncalar su içinde, öyleki onlara dokundukça sırılsıklam oluyorum. Göremediğim dikenler ellerimi kanatıyor.

Asfaltlanmış geçit pırıl pırıl. Ağaçların karanlığı ortasında bir ırmak gibi parıldıyor.

Düşen su damlalarının pıtırdısıyla, geçidin aşağısında oynayan çocuğumun ayak seslerinden başka hiçbir şey işitilmiyor.

«Niye burada duruyorsun? Niye bir bahçıvansın?» diye fısıldıyorum yine kendi kendime. «Niye bir bahçıvan yani?» Benim için bir bilmece bu. Ama derin derin düşündürecek bir bilmece değil. Bir ur zihnimde can çekişiyor sanki.

«Güllere boş ver,» diyorum içimden. Burada, karanlık içinde çiçekten çok mantara benziyor onlar. İrkilip, gül sandığım şeylere yöneliyorum; bağlıyorum onları, ama benim için, hepsi önemsiz ve değersiz.

«Niye bir bahçıvansın?»

Aşağıdan bir yerden küçük çocuğum, «Hans, gel buraya,» diyor. Görünmeyen arkadaşını, Hans'ı çağırıyor.

«Niye ayağını şöyle bi atmıyorsun?» diyorum kendi kendime. «O anda bahçıvanlığından da, yaşlılığından da kurtulursun; geçirdiğin nice nice yıllardan da uzaklaşırsın. Yine bir çocuk olurdun, benliğine kavuşurdun. Özgür olurdun.» Sık sık düşünüyorum bunu. Bir adım at ve önceleri olduğun gibi ol. Egon, geçidin aşağısından, «Bak, yüzün tıpkı bir gül gibi Hans,» diyor.

«Niye buradasın? Niye bağlısın buraya? Niye acunun başka bir yerinde değilsin? Sanki orada da yaşantın, dibinde kurtlar kaynaşan durgun bir su olmayacak mı?»

Karanlık çöküyor. Artık seçemiyorum gül saplarını, ama ıpıslak goncalar, çiçekler parıldıyor solgun solgun, şişkin ve çirkin.

Geçit pırıl pırıl. Ta ötede, yaprakların karanlık gölgesinde solgunlaşıyor. «Ne var orada?» diye düşünüyorum. Tembel belleğim bir şey söylemiyor bana.

«Hans, gel buraya!» diyor benim küçük çocuğum, her zaman onunla birlikte olan, görünmeyen oyun arkadaşına. Ağır ağır yürüyerek bulunduğum yere yaklaşıyor.

Kollarımı gül fidanlarının arasında tutup, bakınıyorum çocuğa. Yarı saklanmış gibiyim. Ayaklarını sürte sürte geliyor oğlum, gölge benzeri uzun yansıması asfaltta koşuşuyor. Bir acayip görünüyor çocuk, bacakları dehşetli uzunmuş gibi. Görünüşü pek garip. Onu yabancı bir ırktan sanıyorum.

«Egon bu,» diye düşünüyorum. «Ama Egon kim? Bir yabancı mı?» Senin çocuğun, diyorlar. Anlamıyorum o sözcüğü. Hiçbir şeyi anlamıyorum. Tam bir adım atıp, önceleri olduğum gibi olacakken, yoluma çıktı o.

Çalılıkların arkasındaki karanlığa sakınarak kayıyorum.

Onu tanımıyorum. Ne yapıyor o burada? Her şey, herkes tutsağı olduğum bir yabancı ırkın sıkıntısında birleşiyor. Kendi yaşantım bile yabancılaşıp, küfretti bana. Tanımıyorum onu.

Gittikçe yaklaşıyor.

«Hans, hava gittikçe kararıyor,» diyor.

«Evet, ortalık amma da karanlık oldu,» diyor. Hans, onunla her zaman birlikte olan görünmez arkadaşı.

Dikenli çalılıkların gerisinde yokolmuş gibiyim. Yüzümün bir yeri görünebilirse, bir gül sanacak onu. Gözlerim soluk yapraklara asılı duran bir çift su damlasına benziyor.

Yanı başımdan gelip geçti Egon. Şimdi sessizce durup, çevresine bakınıyor.

«Baba, ner'desin?» diye sesleniyor.

Kımıltısız duruyor, yanıt vermiyorum.

«Baba,» diye sesleniyor.

Yanıt vermiyorum, ama gizlendiğim yerden bakıyorum o yabancıya.

«Babam ner'de acaba, Hans?» diye soruyor.

Sessizce duruyor yerinde. Adım atmıyorum, yanıt vermiyorum.

«Baba!» diye bağırıyor.

Sessizlik. Ben de sessizce duruyorum olduğum yerde, babasını ondan uzaklaştıran karanlıktır.

«Hans, Hans, ner'desin?» diye yakınıyor.

Sızıltıyla geçitten aşağıya doğru koşup, uzaklaşıyor.

Soluk soluğa, «Baba,» diyor.

Gizlendiğim yerden çıkıp matlaşan asfaltın parıltısında, kısa ayaklarıyla koşa koşa uzaklaştığını görüyorum.

«Egon!» diye bağırıyorum, ama pek yüksek sesle değil.

Hiçbir şey duymuyor, koşuyor. Geçidin sonun-

da sola eyirtip, gözden yitiyor. Geçit bir silâhın namlusunun içi gibi dümdüz ve pırıl pırıl.

Geçide bir gölge atlıyor ansızın ve çocuğumun peşinden gidiyor.

«Egon!» diye bağırıyorum.

Şeytansı bir gölgeydi o. Bir canavardı, hem de kocaman bir canavar.

Ortalık sessiz.

«Egon!» diyerek koşuyorum. Çamurlu çizmelerim asfaltın üstüne pat pat vuruyor. Çalılıklar arasında, onun dönüp gittiği yere çıkan toprak bir yol var. Yerde onun ayak izlerini görüyorum. Ayak izlerinin birinde yeni yeni su birikiyor. Başka ayak izleri de var. Canavar'inkiler olmalı.

«Olanlar oldu,» diye düşünüyorum. «Artık üzüntüm kalmadı. Bir bahçıvan değilsin artık. Özgürsün.»

Kurtuluş uyuşturuyor beni. Uyku gittikçe bastırıyor; nerede olursa olsun uyumak istiyorum. Olduğum yerde, çamurda. Uyumak, toprağa, çamura, sessizliğe dönüşmek, su dolu havuza baka baka.

Ortalık ıpıssız. Karanlıkta ağaçlar, çalılar ve toprak, hazla aşağıya doğru çöküyor.

«Egon!» diye sesleniyorum. Gözlerimde bir şeyler tutuşuyor. Ama göğsüm buz gibi.

Bir bahçe beli duruyor, ağaca dayalı. Benimki olmalı. Aşınmış ak çelik, kahverengi toprakla, güb-

reli bahçe toprağıyla kaplı. Yağmur sularından şişmiş sapını sımsıkı tutuyorum ellerimde.

«Egon!» diye bağırıyorum.

Elimde bahçe beli fırlıyorum ileriye. Patikayı kapayan çalılıklar arasına atıyorum kendimi. Sular sıçrıyor üstüme başıma.

Patika bir büyük arsaya çıkıyor. Bu arsayı daha önceleri görüp görmediğimi anımsamıyorum.

Bir kentin varoşlarında kullanılmadan duran o büyük arsalardan biri olmalı bu. Kalıntılardan bir zamanlar burada bahçıvanlık yapıldığı anlaşılıyor. Limonlukların parçalanmış temellerinin izleri var ötede beride. Uzun bir süre çöplük dökülmüş bu arsaya: Öteberi, tuğla parçaları, kırık mobilyalar, bir kentin süprüntüsü. Gel gelelim, kümelenmiş duran ne varsa, o kokuşmuş kütle, üstü örtülmemiş büyük bir leke gibi, ne yandan bakılsa görülebiliyor. Yığınların üstünde otlar, ısırganlar, devedikenleri ve pelin otları ormanı yetişmiş. Karanlık içindeki çukurlarda, sevimli tepeciklerde, akpak çiçeklerini açmış beşparmakotları da var.

Ama hayırsız otların sık ormanının sürüp gittiği, yağmur sağanağıyla yıkanan, yabansı yaşama gücüyle yayılan yerler de var. Buralarda insanların attıkları çerçöp göze çarpıyor.

Büyük arsanın üzerinde, çürümenin, gelişmenin o ağır, tatlı buğusu var. Öyle bir hava ki bu,

her an sıklaşıp koyulaşıyor, görünmez, işitilmez oluyor.

Arsanın çevresinde, ama epey uzakta, acunun en kıyısındaymış gibi, soluk renkli evler topluluğu görünüyor. Ev dizilerinde kara boşluklar var; yangından, bombalardan yıkılan evler olmalı bunlar. Kimi evlerin yan duvarları, damları yitik. Pencereler bakınan gözler gibi kapkara.

Tümünü görüyorum onların, bahçe belim omuzumda, sessizce duruyorum ayakta. Gördüklerime ağır, tembel bir ilgi duyuyorum, aslında beni pek ilgilendirmiyor onlar, benden epey uzaktalar.

«Daha önce görmüş olmalıyım bu yeri, şöyle göz ucuyla,» diye düşünüyorum, ama onu anımsamaya öylesine tembelim ki. Arsaya bakınırken, burası bana garip, bilinmeyen bir yer görünüyor. Gözlerimi kapayınca, tanır gibi oluyorum. Yoksa burası beni tanıyan bir yer mi? Bu büyük arsa beni sarmak istiyor; duyuyorum onun beni sarmak istediğini.

«Egon,» diyorum kısık bir sesle, dalgın dalgın. Ve aptalca gülümsüyorum.

«Bir zamanlar burada oyun oynadım belki, bu yer biraz değişik göründüğü zamanlar?» diye düşünüyorum sersemce. «Evet, belki şimdi bi adım atmalıyım? Kokuşmuş yaşamımdan dışarı. Derken özgürüm.»

Sendeliyerek kendi önüme geçiyorum ve bir

bitkinin tepesini kopartıyorum. Parmaklarımın arasındaki küçük, yumuşak çiçekleri ufalıyorum; keskin, yabansı bir absent kokusunu içime çekiyorum. Pelin bu.

«Boş ver,» diyorum yüksek sesle; ayılıyorum birden.

Parkın içinden daha aydınlık burası. Gökyüzü soluk yeşil, yağmurdan iyice arınmış, kuru havadan olsa gerek, rengi saydam ve ipince. Hava boşluğundaki tepecikler, kararmakta olan arsanın üstünde çıkıntılar oluşturuyor, hazdan kendinden geçiyor ortalık.

«Egon!» diye haykırıyorum.

Şimdi o varsa bile, kalmamalı burada. Burası tehlikeli bir oyun yeri.

«Egon!» diye gürlüyorum. Sonra kulak veriyorum. Çok uzaktan bir yanıt var. «Gon, gon!» Cansız evlerin yankısı.

Bahçe belini kaldırmış, ileriye doğru koşuyorum. Burada ayak izleri görünüyor yine. Ayaklarının olmasına karşın, adım aralarında büyük bir uzaklık var. Sıçramış olmalı belki. Küçük ayak izlerinin içindeki sular parıldamakta.

Yine kulak veriyorum. Gölgeli tepecikler arasından gelen belli belirsiz sürtünme seslerini duyuyorum. Onlar gerçekten yere sürtünen ayak sesleri mi? Yoksa damlayan, sızan su sesi mi? bilmiyorum.

Taştan eski bir kaldırımın bulunduğu, kuş otlarıyla sinir otlarının taşlar arasında yetiştiği yerde, gözden yitiyor ayak izleri.

İstemeye istemeye, duygusuzca, otların yetişmiş olduğu bir yığına bakınıyorum. Orada, bitkiler ormanının tam ortasında, pelinlerin tepeleri kımıldıyor. Onların altında yaşayan bir şey olmalı.

Atlıyor, o küçük, sevimli kümeciklerin içinden zorlukla geçiyorum, koltuklarımın altına değin suya batmış, giysilerimden içeri sular sıza sıza. Kırık tuğlalar, çürümüş çuvallar, paslı kovalar tabanlarımın altında ezilirken, ayaklarım tökezleniyor. Hiçbir şey göremiyorum. Diz çöküp, sarı, ince yaprakların içiçe yetiştikleri bitki saplarının geldiği yeri, toprağı yoklamalıyım. Hiçbir şey yok. Bir bokböceği görüyorum, ürkmüş, bitkilerin karanlığı içine sokulmaya çalışan. Başka bir şey yok orada.

Kümenin tam ortasında ayakta dururken, çevremdeki karanlığa bakınıp, zayıf, zavallı bir teselli buluyorum. «Boş ver,» diyorum kendi kendime, «özgürsün ya.»

Derken her şey sessiz.

«Egon!» diye sesleniyorum.

Özgürüm, ama özgürlük zehirlidir. Ondan bile kurtulmayı istiyorum. Kendimi uyuklamaya hazırlamalıyım. Salt uyuşukluk kişiyi tümüyle özgürleştirir.

Tepenin ardından gelen bir şapırtı, bir yalayış sesi duyuyorum. Seyirtiyorum oraya. Bir havuzun yanında, kocaman bir canavar su içmekte. Bir kurt olmalı. Ondan korkmuyorum, bahçe belini kaldırarak yaklaşıyorum.

Canavar çenesini kaldırıp, yan yan bakıyor bana. Ağzının her iki köşesinden akan çamurlu sular pırıl pırıl. İncecik dili parlak sivri dişlerinin arasında titriyor. Hayın hayın, kötü niyetle bakıyor.

«Seni tanımak istiyorum,» diye fısıldıyorum.

Birbirimize bakınıyoruz, ben ve canavar. Ona derin bir yakınlık duyuyorum, öyle ki yabansı bir tutku geçiyor içimden, kürkle kaplı olarak yere diz çökmek, kurtla birlikte su içmek tutkusu. «Seni öldürmeyi, senin de beni öldürmeni isterdim,» diye düşünüyorum.

«Egon!» diye bağırıyorum canavara. Dikelip, bir adım atıyorum, elimde vurmaya hazır bahçe beliyle. Kurdun bakışı değişiyor, ağzının köşeleri yukarıya doğru çekiliyor, sanki gülümsemek istermiş gibi. Gergin ön ayakları üzerinde bir yana sıçrıyor, içinde bulunduğu pislikten uzaklaşmak istercesine. Uzun, sıska bir bedeni var, kül rengi değil de kirli sarı. Topallıyor kurt, arka ayaklarından birinin olmadığını görüyorum. Peşinden atılıyor, bir taş atıyorum ona. Zayıf mavi bir kıvılcım ileri-

ye sıçrıyor, menekşe renklerinden bir küçük demet.

Yalnızım, her şey sessiz. Dayanamıyor, atılıyorum elimdeki bahçe beliyle, atılıyorum ısırganlar ormanına, öyleki ısırıyor bitki kümeleri ve açılıyor onların ölü yeraltları.

«Boş ver,» diye bağırıyorum. «Özgürüm; ben bir bahçıvan değilim; ben bir insan değilim; ben bir baba değilim; ben hiçbir şeyim; özgürüm!»

«Egon! Egon!»

Denetlenemez eylemlerle atılıyorum ileriye. Kendi kendimi görebileceğimi sezinliyorum. Ben kendi kendisine bakan birisiyim. Yabansılık gerçek değildir, hepten değil, öyle olmayı istedikçe. Ta içerilerde yorgun ve soğuk kendi kendisine bakıcı oturuyor, cansıkıntısıyla dopdolu.

«Oğlum!»

Bedenin çılgınlığı içimi büyük dalgalar gibi yıkayıp temizliyor, onun içinde yosunlar gibi yuvarlanıyor benliğim. «Bunu sürdürürsen, kendini azat edeceksin, çılgın olacaksın, huzura kavuşacaksın.»

«Oğlum!»

«Huzura kavuş. Düşünme, anımsama.»

Sessizce dikeliyorum olduğum yerde. Biraz ötede çimentodan yapılmış bir duvar, arkaya kaykılmış ve aşınmış. Duvarın üst yüzünde kısa demir çubuklar.

Duvarın ötesinde, koşan canavarın sağrısını görüyorum. İşte bir canavar daha; hem de daha iricesi. Evet, iki canavar görüyorum şimdi. Onlar kurt olamazlar. Bunlar daha uzunca ve büyükçeler. Sağrıları çimento duvarının üzerinden dalgalanıyor, evet, duvarın ötesinde kocaman, uzun dalgalar gibi koşuyorlar.

Birinci canavarın sağrısı, uzun, kaba kıllı ve koyu renkli. Öteki, daha küçük canavarın'kiyse çıplak görünüşle, öylesine sık ve düzgün, bedenini saran kürk açık renk.

Canavarların peşinden koşuyorum. Eylemleri yavaş görünüyorsa da, yetişemiyorum onlara. Şimdi birincisi çimento duvarın üzerinden atlıyor, peşinden de açık renk, şişko olanı. Kocamanlar, aslan gibi, biri erkek, biri dişi. Soluk soluğa izliyorum onları. Hep gerilerinden görüyorum onları, oynayan omuzbaşlarını, oynayan kalçalarını, o koca canavarların gerilerinden görünüşleri onları nasıl da küçültüyor ve de zayıf gösteriyor diye içimden geçiriyorum. İki güçlü canavarın biraz yampiri, küçük köpekler gibi tırısa kalktıklarını görüyorum.

Arsanın boşluğunda gözden yitiyorlar, üzerlerindeki karanlık gittikçe koyulaşıyor. Durup dinliyorum. Gölgelerin içinden derin bir homurtu geliyor, öylesine derin ki bu homurtu, kulaklarımla

olduğu denli, kemiklerimle bile açıkça sezinliyorum.

Önceki yere, parıldayan suyu olan havuza, ayaklarımla ezdiğim pis havuz kıyısının oraya, kurda rastladığım yere dönüyorum. Ön ayaklarının pençeleriyle sımsıkı tuttuğu bir nesneye eğilmiş büyük, esmer aslanı görüyorum. Sarsılan başıyla, pençeleri arasındaki o nesneyi parçalamaya çalışıyor. Sıska olan dişisi uzattığı burnuyla yaklaşıyor, gizli bir işe girişme eylemleri içinde ne de güzel! Ama ötekisi ona şöyle bir vurunca, duralıyor, sarı gözleri yorgunlaşıyor.

Ağır ağır aslana doğru yürüyorum. Durup duramıyacağıma aldırış etmiyorum. Durduramıyorum kendimi. Ama korkuyorum. Aslandan mı? yoksa pençeleri altında tuttuğu o nesneden mi? Korktuğumu kestiremiyorum. Kaskatı ediyor beni korku, ölümcül bir ürperti kaplıyor bedenimi, bir robot gibi yürüyorum. Çizmelerim çamura batıyor, ta dizlerime değin. Kaldırmıyorum bahçe belini. İleriye doğru canavara eğilip, o esmer, yumuşak nesneyi kavrıyorum sıkıca. Tutuyorum ıslak, çamurlu kumaş parçalarını. Güçlü kuvvetli, kirli ellerimin yanı başında, canavarın parçalayıcı, koskoca pençesini görüyorum. Canavar da tutuyor o nesneyi. Postunun altında, kocaman ön ayaklarından birinin kasları kımıldıyor. Yaralı bir ayak bu.

Pis kokulu soluğu yüzüme çarpıyor. İğrenç, sı-

cak bir soluk bu. Aslanın ayağını, tam yarasının bulunduğu yerden, sıkı sıkı tutuyorum. «Şimdi olanlar olacak,» diye düşünüyorum, «şimdi huzura kavuşacaksın, şimdi unutacaksın.»

Canavarın yarı açık ağzından çıkan soluk sıcak ve ağır, öyle ki bir an için kendimi rahatsız ve bitkin buluyorum. Ama onun güçlü bedeninin de titrediğini sezinliyorum ve canavar pençesini uzaklaştırıyor.

Başımı kaldırıp canavarın gözlerinin içine içine bakıyorum. O gözler bir aslanın mı? kedinin mi? belli değil. Kocaman, anlamsız, kararsız gözlere baktığımı biliyorum. Kendi gözlerime baktığımı duyuyorum sanki.

Derken gözlerim şimşek şimşek oluyor, bakışlarım kamaşıyor, boğazım düğümleniyor. Açık seçik göremiyorum artık, ama yine de görüyorum. Büyük, yaşlı aslanın dimdik boynuzları var.

«Hoşt!» diyorum. «Hoşt!»

Bahçe belini indiriyorum; suyun içinde bir çırpınma oluyor ve canavarı ellerimle çekiyorum. Teslim oluyor aslan. Havuzun içinde yatan bedene doğru bir adım atıyorum. Ellerimi kaldırıyorum. Koca canavar dönüp, karnı yere sürünürcesine kaçıyor.

Sessizlik içinde yalnızım. Eğilip, o kara nesneyi kaldırıyorum. Islak olduğundan ağır, üstünden

çamurlu sular akıyor. Bir at ayağı bu, eski bir battaniyeye sarılmış. Ayağın ucundaki toynağı sallanıyor. Nalı kırılmış ve çivi yerlerinin delikleri kül rengi toynağın içinde bomboş.

Kokuşmuş ağır ayağı bırakıyorum. Çamur sıçrıyor üstüme başıma.

Durup, çevreme bakınıyorum. Gece başlamak üzere. Üzerimdeki gökyüzü çelikten bir kubbe gibi. Evlerin ışıkları yanmış, ama hepsi ölü.

En sonunda o müthiş şeyin olacağını biliyorum. Bu yerde başka canavarlar da olmalı. Artık onlarla karşılaşmaktan korkmuyorum. Tek bir şeyden endişe duyuyorum.

«Egon!» diyorum.

Donmuş soluğumda bir erime var. Korku donar, ama endişe sımsıcaktır.

Evet, benim acunum olan bu şeytansı süprüntü arsasında bir şeyler olacak, kendi kendisi yargıç olan bir şeyler. İstersem, bir yaratıkla daha karşılaşabilirim. Karanlığın, sessizliğin dışından bir yaratık üstüme üstüme gelecek, kısa bacaklarıyla yürüyerek, küçük ayaklarla; tıpkı onun gibi birisi, ona benzeyen birisi, tıpkı o. Yüzü ve gözleriyle o o'dur. Ama biliyorum ki, bu gözlerin içindeki derin ve ıstırap verici anlamlara bakmaya doyamayacağım, yine de görüp, hiç unutamayacağım ölümün görkemine rastlayacağım. Çünkü hiçbir şeyi asla unutmayacağım.

«Seslenmeyi bırak,» diye düşünüyorum, «işte o zaman özgürsün.»

Keskin yıldızlar, çelikten gökyüzünü deliyorlar.

«Seslenme, seslenme!» diyorum kendi kendime.

Sessizlik bekliyor.

«Egon!» diye sesleniyorum.

İ S V E Ç

SELMA LAGERLÖF

(1856 - 1940)

Selma Lagerlöf bir romancı olarak ortaya çıkmadan önce, öğretmenlik yapmaktaydı. Babasının Marbacka'daki çiftliğinde, İsveç'in eski gelenekleri ve dinsel eğitimi içinde büyümüştü. 1891 yılında yayınlanan ilk kitabı olan «Gösta Berling'in Destanı», o yıllarda Avrupa edebiyatında görülmeye başlanan gerçekçilik akımıyla bağdaşmayan, geçmişe yönelen, mutluluk ve iyiliğin araştırıldığı bir romandı: Adını ülkesinin dışına tanıtan kitabı, 1906-7 yıllarında yayınlanan «Nils'in Şaşılacak Serüvenleri» adlı çocuk romanıdır. 1899-1900 yıllarında Mısır'a ve Filistin'e yaptığı bir yolculuk sonucunda -Filistin'e yerleşen İsveçli dindarlar üstüne- yazdığı JERUSALEM (Kudüs) adlı romanı da ününü pekiştiren bir yapıttır.

Lagerlöf'ün yapıtlarındaki başlıca özelliği akıcı ve güzel anlatısıdır. Eski destanlardaki biçime uygun anlatısı, -bir kadın- yazar olduğundan - romantik, içli, doğrucu ve oldukça içtendir.

1909 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanmıştır. Nobel Ödülünü kazanan ilk İsveçli yazar olduktan beş yıl sonra İsveç Akademisine üye seçilmiştir.

Okuyacağınız «Güneş Tutulması» adlı hikâyesi, AMERİCAN-SCANDINAVIAN REVİEW adlı derginin 1922 yılı Aralık sayısındaki ingilizcesinden dilimize çevrilmiştir.

SELMA LAGERLÖF

GÜNEŞ TUTULMASI

Bayırdamlı Stina, Kuştürkülü Lina, Küçükbataklı Kajsa, Göktepeli Maja, Fin-Karanlıklı Beda, bir de yaşlı askerin yerinin orada oturan yeni evli Elin'le daha birkaç kadının tümü, çevrenin ta en uç kesiminde, Storhöjden dağının aşağısında, yabansı, hiçbir çiftlik sahibinin yerleşmeye aldırış bile etmediği bir bölgede yaşıyorlardı.

Birisinin evi kayalık bir arsada, ötekisinin evi bir bataklığın yanıbaşında, bir üçüncüsünün eviyse tırmanması epeyce güç, dik bir tepenin üstündeydi. Ötekilerin evleri, güzel bir rastlantıyla, daha iyi bir yerde kurulmuş iseler de, dağa öylesine yakındı ki, sonbaharın güzel havalarında çekilen güneşi, Meryem Ana Yortusuna dek (*) göremiyeceklerine emin olabilirdiniz.

Kadınlardan herbiri evine yakın küçük bir toprak parçasında binbir güçlükle patates yetiş-

---

(*) 25 Mart. (Çeviren)

tirirdi. Gel gelelim, dağın yamacında öyle değişik tür toprak vardı ki, buralarda herhangi bir şey yetiştirmek oldukça yorucuydu. Bazı yerlerde tarladaki taşları ayıklamak gerekiyor, toplanan taşlarla da ineklere ahır yapılıyordu. Bazı yerlerdeyse toprağı mezarlar gibi iyice kazıyorlar, bazılarındaysa çuvallarla taşıdıkları toprağı çıplak kayaların üstüne serpiyorlardı. Toprağın verimsiz olmadığı yerlerde, içiçe yetişen devedikenlerini, yabansı otları söküp atmak için sürgit savaşmak zorunda kalıyorlardı; öyleki, tüm patates bahçesinin sanki onların yetiştirilmesi için hazırlandığını sanırdınız.

Gün boyunca kadınlar evlerinde yalnız başlarındaydılar; çünkü her birinin kocasıyla çocukları vardı ve her sabah kocaları işlerine, çocuklarıysa okula giderlerdi. Yaşlıca kadınların arasında yetişkin oğullarıyla kızları olanlar varsa da, yetişkin çocukları Amerika'ya gitmişlerdi. Bazılarıysa küçük çocuklarıyla birlikteydiler, ama çocuklar her zaman yerlerinde durmadıklarından, onların varlığı ile yokluğu birdi.

Böylesine yalnız olmak bazen onları kahve fincanları başında birlikte olmaya zorluyordu. Bu buluşmalar birlikte olmayı pek özlediklerinden, birbirlerine pek derin bir sevgi duyduklarından değil, başkalarının neler yaptığını öğrenmek me-

rakından, dağın gölgesinde yaşamanın verdiği sıkıntıdan kurtulup, hiç olmazsa ara sıra insanlarla buluşma gereksinmesindendi. Böylelikle içlerini döküyor, Amerika'dan gelen son mektup üstüne konuşuyor, yaradılıştan konuşkan ve şakacı olanlar Tanrı vergisi bu mutlu hünerlerini kullanma fırsatını buluyorlardı.

Bir toplantı düzenlemenin hiçbir güçlüğü yoktu. Herbirinin kahve cezveleriyle fincanları vardı elbette. Sağılacak ineği olmasa bile, herkesin evinde süt de, kaymak da bulunurdu. Kurabiyelerle pastacıkları mandıra arabasını kullanan şoförle kasabadaki belediye fırınından getirtirler, gezici satıcıların sattığı kahve ve şeker hemen hemen her evde bulunurdu. İşte böyle bir kahve toplantısı düzenlemek inanılmıyacak denli kolay bir şeydi. Ama tüm güçlük toplantıya bir neden yakıştırmaktı.

Bayırdamlı Stina, Kuştürkülü Lina, Küçükbataklı Kajsa, Göktepeli Maja, Fin-Karanlıklı Beda, bir de yaşlı yaşlı askerin yerinin orada oturan yeni evli Elin'in tümü, toplantılarını haftanın iş gördükleri günlerinde düzenlememek konusunda söz birliği etmişlerdi. Bir daha geri dönülemeyecek değerli zamanları boş yere harcamak onlara kötü bir ad bırakabilirdi. Kahve toplantılarını pazar günleri, ya da Kutsal Günlerde düzenlemeye diyecek yoktu. O günlerde evli kadınların kocalarıyla ço-

cukları evde olur, böylece tüm aile hep bir arada görülürdü. Hem öyle günlerde isteyen kiliseye gider, isteyen akrabalarını ziyaret eder, bazılarıysa büyük bir gönül rahatlığıyla gününü evinde geçirmeyi yeğler, öyle ki günün Kutsal Gün olduğu gerçekten anlaşılırdı.

Gel gelelim kadınlardan her biri ellerine geçebilen her fırsatı değerlendirmeye can atardı. Çoğu ad günlerinde bir toplantı düzenlerken, kimisi bebeğinin ilk diş çıkarmasını, ya da ilk adımlarını atmasını büyük olaymış gibi kutsamaya kalkardı. Amerika'dan gönderilen para havalesini alanlar için, bu oldukça yerinde bir fırsat sayılırdı. Komşu kadınları yorgan dikmeye yardım etmek, ya da tavandaki bir örümceği öldürmek için çağıranlar da yok değildi hani.

Her ne olursa olsun, toplantı düzenlemek için bir neden uydurmak işten bile değildi. Kadınlardan biri, günün birinde bu konuda ustalığını göstermişti. Bir toplantı düzenlemek sırası kendisine geldiğinde, uyduracağı nedeni hiç mi hiç bilmiyordu. Kutlayacağı hiçbir şeyi yok sanılıyordu yoksulun. Adı Beda olduğundan, ad gününü bile kutlayamıyordu, çünkü Almanak'ta Beda adındaki bir azizin günü yoktu. Ailesinden herhangi birisinin ad gününü de kutlayamıyordu, çünkü sevdiceklerinden her biri mezarlıkta dinlenmeye çekilmişlerdi. Oldukça yaşlı olduğundan, altında uyu-

duğu yorgan da epey eskiceydi. Hayran olduğu bir kediciği vardı yalnızca. Yalan değil, kedisi de kendisiyle birlikte kahve içerdi, ama bir kedi için toplantı düzenleyebilmek oldukça güçtü.

Düşündü, taşındı, almanağını birkaç kez baştan sona karıştırdı. En sonunda sorununu çözecek çareyi bulabileceğini umuyordu.

«Krallık Sarayı» ndan başladı, «Burçlar ve Yorumları» na geçti, «Pazar Yerleri ve 1912 Posta Tarifesi» ni okuduğu halde hiçbir şey bulamadı.

Kitabı yedinci kez okurken, gözleri «Güneş tutulmaları» na takıldı. Okuduğuna göre, o yıl, yani bin dokuz yüz on iki yılının, nisan ayının on yedisinde bir güneş tutulması olacaktı. Güneş tutulması tam öğleyin, saat on ikiyi yirmi dakika geçe başlayacak ve saat 14:40 ta sona erecek, güneş yuvarlağının onda dokuzu görünmez olacaktı.

Bunu daha önce de birkaç kez okuduğu halde önemine hiç dikkat etmemişti; ama şimdi, bu olay birdenbire gözünde büyümüştü.

«Günümü buldum artık!» diye haykırdı.

Ne var ki, rahatlığı bir, iki saniye sürdü sürmedi, yine kara düşüncelere daldı; acaba öteki kadınlar bu buluşuna gülerler miydi?

Sonraki günler, almanağını karıştırmaya devam ederken, buluşu yine usunu kurcalamaya başladı. Yok, yok, bundan daha iyi bir fırsat olamazdı. Düşündüğü gibi, bu dünyada Güneş'ten daha

çok sevdiği kimi kimsesi var mıydı hiç? Kulübesinin bulunduğu yerde, güneş ışınları tüm kış boyunca penceresinden içeriye bile giremezdi. İlkbaharda Güneş'in geri döneceği günleriyse saya saya biteremezdi.

Güneş ona her zaman dostça ve cömertçe davranan, onu yeterince göremediği tek şeydi.

Geçmiş yıllarını düşündü, onları ta içinde duydu. Sonsuz bir serinlikteymiş gibi elleri titriyordu. Aynaya bakıp, solgun yüzünü yıkanmış gibi ak-pak görünce, kendisini teneşire uzanmış sandı. Dimdik ve sımsıcak olduğu zamanlar, tepeden aşağı dökülen güneş ışınlarını bir insan olarak duyduğu zamanlardı, canlı cenaze olduğu zamanlar değil.

Düşündü, taşındı, koca bir yıl içinde kutlayacağı günün, dostu Güneş'in karanlıkla savaştığı, utku dolu bir başarıdan sonra yepyeni ve pırıl pırıl geldiği gün olabileceğinde karar kıldı.

Nisanın on yedinci günü pek uzak değildi, bir toplantıya hazırlanmak için bol bol zamanı vardı. Güneşin tutulacağı gün, Stina, Lina, Kajsa, Maja ve öteki kadınlar Fin-Karanlıklı Beda'nın evinde oturmuş, kahvelerini içiyorlardı. İkinci, üçüncü kahvelerini içmişler, tasavvur edilebilecek her şey üstüne gevezelik etmişlerdi. Tek şey, anlayamadıkları tek şey, Beda'nın o gün neyin uğruna bir toplantı düzenlediğiydi.

Güneş tutulmak üzereydi. Ama onların buna aldırış ettikleri yoktu. Bir an, gökyüzü karanlıkça bir griliğe dönüştüğü zaman, tüm doğa kurşundan bir örtünün altına bürünürken, Kıyamet Gününün davullarının, Hüküm Gününün ağlayışlarının sesine benzeyen gürültüyle bir yel esti. İşte tam o sırada durup, biraz korkar gibi oldular. Ama yine de bir fincan kahve almaktan geri kalmadılar ve duydukları korku gelip geçti.

Güneş tutulması sona erince, gökyüzünde öylesine pırıl pırıl ve mutlu duran Güneş, tüm bir yıl hiç böylesine parlamamış gibi geldi onlara. Tam o sırada, yaşlı Beda pencereye yaklaşarak durdu, ellerini kavuşturdu. Güneş ışınlarıyla aydınlanan doğaya bakarak titrek bir sesle türkü söylemeye başladı:

«Yükseliyor yine parlak güneşin,
Teşekkürler sana, Tanrım!
Umutla, mertlikle, taze güçle,
Söylüyorum bir sevinç türküsü.»

Zayıf ve saydam, yaşlı Beda, pencerenin ışığında durarak türküsünü söylerken, güneş ışınları —sanki ona canını, gücünü, renklerini vermek istercesine— çevresinde oynaşıyordu.

Türküsünü söyleyip bitirince, dönüp konuklarına özür dilermiş gibi baktı.

«Görüyorsunuz,» dedi, «Güneş'ten daha iyi bir

dostum yok. Toplantımı güneşin tutulduğu gün yapmak istedim. Bir araya gelip, karanlıktan kurtulduğumuz an onu kutsamayı diledim.»

Konukları Beda'nın niye böyle bir günde toplantı düzenlediğini anlıyorlardı artık. Yürekler burkulmuştu. Hemen Güneş üstüne konuşmaya başladılar. «Zengine de yoksula da eli açıktır güneşin. Bir kış günü pencereden sızıp içeriye girince, ocakta yanan ateşler değin rahatlatır kişiyi. Onun gülümseyen yüzü yaşamı yaşanmaya değer kılar, dertleri, sıkıntıları unutturur.»

Toplantıdan sonra kadınlar evlerine mutlu ve memnun döndüler. Güneş gibi iyi, sadık bir dostları olduğundan öylesine gönlü yüce, öylesine kıvançlıydılar ki...

PAR LAGERKVIST

(1891 —)

Par Lagerkvist 1913 yılında yayınladığı ilk şiir kitabına ANGEST (Hüzün) adını vermişti. İnsanoğlunun varlığına bir anlam verme isteği ile yaşamın yorumlanmasına erişilmezlik arasındaki savaşma yüzünden, şiir kitabına «Hüzün» adını vermesi onun edebiyat çevrelerinde bir önem kazanmasına yol açmıştır. Lagerkvist'in inancı, insanoğlunun kötülük şeytanını yenmek için gösterdiği çabayla, acunu kurtarmak için gösterdiği sevgide birleşmiştir.

Gerek bir ozan, gerekse roman, hikâye ve tiyatro oyunu yazarı olarak vermiş olduğu yapıtlarında büyük bir başarı kazanmıştır. 1933 yılında Nazi'lerin Avrupa'da yeni yeni güç kazanmaya başladıkları zaman yayınladığı BÖDELN (Cellât) adlı romanını, acunsal olmayan değerleri savunmak, şiddeti suçlandırmak için kaleme almıştır. 1944 yılında yayınlanan DVARGEN (Cüce), 1950 yılında yayınlanan BARABBAS adlı romanları sanat gücünü ve ustalığını ortaya koyan yapıtlarıdır.

1951 yılında Nobel Edebiyat Ödülünü kazanan Lagerkvist, yurdu dışında romanlarıyla tanınmasına karşın, İskandinavya'da şiirleri ve tiyatro oyunlarıyla da büyük bir ün kazanmıştır.

Okuyacağınız «Cehenneme İnen Asansör» adlı hikâyesi, 1943 yılında yayınlanan ONDA SAGOR (Şeytan Masalları) adlı hikâye kitabından alınmıştır.

PAR LAGERKVIST

CEHENNEME İNEN ASANSÖR

Bay Smith, yükünü tutmuş bu iş adamı, otelin şık asansörünün kapısını açtı, pudrası ve kürkü mis gibi kokan çıtı-pıtı bir dişi yaratığı içeriye buyur etti. Asansörün oturulacak yumuşak yerine ikisi birlikte, yanyana yerleştiler ve aşağıya doğru inmeye başladı asansör. Ufacık - tefecik kadın, şarapla ıslanmış aralık ağzını Bay Smith'e uzattı, öpüştüler. Gazinonun damında, yıldızların altında, yiyip içmişlerdi; şimdi gönüllerince eğlenmeye gidiyorlardı.

«Yukarısı ne şahaneydi, sevgilim,» diye fısıldadı kadın. «Orada seninle olmak öyle şairane ki! Yıldızların arasındaydık sanki. Aşkın ne olduğunu o zaman anlıyorsun gerçekten. Beni seviyorsun, diil mi?»

Bay Smith bu soruyu biraz daha uzun süren bir öpüşle yanıtladı; asansör inmeye devam ediyordu.

«İyi ki geldin, sevgilim,» dedi adam; «Gelmeseydin canım sıkılacaktı.»

«Evet, aman ne çekilmez adamdır o. Kalkmaya davranınca nereye gideceğimi sormaz mı? 'Canımın istediği yere,' dedim. 'Ben tutsak değilim.' Sonra oturduğu yerde kalakaldı. Üstüme başıma çekidüzen verirken bana bakıp duruyordu. Kürküm yakışıyor mu bana?»

«Sana ne yakışmaz ki, sevgilim,» dedi adam. «Bu akşam öyle sevimlisin ki. Daha önce hiç böyle sevimli görmemiştim seni.»

Kadın mutlulukla gülümseyerek kürk mantosunun önünü açtı, uzun bir süre daha öpüştüler; asansör inmeye devam ediyordu.

«Tam gideceğimiz sırada elimi tutup öyle sıktı ki, hâlâ acıyor. Sonra bi şeycik söylemedi. Sen bilmezsin onu, öyle yabanidir ki o. 'Hadi, alasmaladık,' dedim. Ağzını bile açmadı. Çok, çok anlayışsızdır, korkunç derecede, hiç çekilmez.»

«Zavallı yavrucak,» dedi Bay Smith.

«Dışarı çıkıp bi türlü eğlenemem kendi başıma. Öldüresiye çatık kaşlıdır, ciddidir, sen bilmezsin onu. Hiç bi şeyi doğal ve olağan karşılamaz. Her zaman bir ölüm, kalım sorunudur her şey.»

«Kim bilir neler çekmişsindir, bebeğim.»

«Ah, neler çektim, neler, hiç bilmezsin. Kimse benim çektiğimi çekmemiştir. Seninle tanışmasaydım, aşkın ne olduğunu bile bilmeyecektim.»

«Canım benim!» dedi Smith, bağrına bastırarak onu; asansör inmeye devam ediyordu.

Kucaklaşmadan bir fırsat bulup, soluk alabilen kadın, «Ne tuhaf,» dedi, «Seninle oturup yıldızlara bakarken ve düşünürken... Ah, unutmayacağım bunu. Görüyorsun ya, şu Arvid denen herif çekilmezin biri, kasılır durur hep, şiir miir hak getire, öyle bir duygu yoktur onda.»

«Hoşgörüsüzlük bu, sevgilim.»

«Evet, hoşgörüsüz, diil mi?» diyerek, elini bir gülümseyişle ona uzattı kadın. «Oturup hep onu düşünmeyelim. Eğlenmeye çıktık biz. Gerçekten seviyor musun beni?»

«Seviyor muyum?» diyen Mr. Smith, ona öylesine abandı ki, az kalsın soluğu kesiliyordu kadıncağızın; asansör aşağıya iniyordu. Adam eğilerek okşadı onu, kadının bedenini bir ateştir bastı.

«Bu gece doyasıya sevişelim seninle, ama daha öncekiler gibi olmasın. Hm?» diye fısıldadı adam.

Kadın onu kendisine çekti ve gözlerini kapattı; asansör aşağıya inmeye devam ediyordu. İndi, indi, indi.

Bay Smith ayağa kalktı, yüzü al al olmuştu.

İyi ama asansöre ne oldu böyle?» diye haykırdı. «Niye durmuyor? Ne zamandır buradayız, değil mi?»

«Evet, sevgilim, öyle. Zaman ne de çabuk geçiyor.»

«Sanki yüzyıllardır oturuyoruz burada. Ne dersin, ha?»

Demir çubuklardan yapılmış kafesten dışarıya baktı Smith. Karanlıktan başka bir şey göremedi. Asansör aşağıya aşağıya doğru, daha derinlere doğru gittikçe gidiyordu.

«Aman Allahım, n'oldu acaba? Sanki boş bir çukura düşüyoruz. Kimbilir başımıza daha neler gelecek?...»

İnmekte oldukları cehennem çukuruna bir göz atmak istediler. Ortalık kapkaranlıktı. Aşağıya battıkça batıyordu.

«Anlaşılan cehenneme iniyoruz,» dedi Smith.

Kadın, «Oh, sevgilim,» diye çığlık atarak, adamın koluna sarıldı. «Sinirlerim bozuldu. İmdat kolunu çeksen'e bari.»

Smith tüm gücüyle imdat kolunu çekti. Hiçbir yararı olmadı bunun. Asansör dur durak dinlemeden battıkça batıyordu aşağıya.

«Ah, ne korkunç!» diye haykırdı kadın. «N'apacağız şimdi?»

«Evet, ne halt edeceğiz şimdi?» dedi Smith. «Çıldırmak işten değil.»

Ufacık tefecik kadın umutsuzluk içindeydi, gözyaşlarını tutamadı.

«Yo, yo, ağlama, şekerim, anlayışlı olmalıyız. Elimizden gelen bir şey yok. Gel, otur şuraya bakayım. Hah şöyle, şimdi burada böyle sessizce otu-

rup, olacakları göreceğiz. Asansör ya bir yerde duracak, ya da belâmızı bulacağız.»

Oturup, bekleştiler.

«Başımıza gelenlere bak,» dedi kadın. «Hani eğlenmeye gidiyorduk.»

«Evet, çok kötü, çok,» dedi Smith.

«Beni seviyorsun, diil mi?»

Kollarını kadının beline saran Smith, «Sevgilim!» dedi; asansör aşağıya iniyordu.

Derken birdenbire durdu asansör. Öyle aydınlıktı ki ortalık, gözler kamaşıyordu. Cehennemdeydiler. Onları karşılayan Şeytan Başı demir çubuklardan yapılmış asansör kapısını saygıyla yana çekti.

Yerleredek eğilerek, «İyi akşamlar,» dedi. Paslı bir çiviye asılmışa benzeyen, kıllı sırtından ta aşağılara inen giysisi çok şıktı.

Smith'le kadın şaşkınlık içinde sendelediler. «Ner'deyiz biz?» diye haykırdılar. Bir büyücünün hortlağından korkmuş gibiydiler. Sevinç içindeki Şeytan Başı açıklamada bulundu:

«Göründüğü gibi kötü bir yer değildir burası,» dedi. «Birlikte çok hoş vakit geçireceğinizi umut ederim. Bir gece kalacaksınız, değil mi?»

«Evet, evet!» diye atıldı Smith. «Yalnız bir gece. Fazla kalacak değiliz.»

Ufacık tefecik kadın titreyerek Smith'in koluna sarıldı. Ortalığı aydınlatan ışık öylesine bo-

zuk ve sarı - yeşil karışımı idi ki, önlerini zar-zor görebiliyorlardı. Sıcaklığın bile ağır bir kokusu var, diye düşündüler. Gözleri yavaş yavaş ışığa alışmaya başlayınca, küçük bir alanda olduklarını anladılar. Alanın çevresinde ısıdan kıpkırmızı kesilmiş kapı eşikleriyle karanlığa doğru gittikçe yükselen evler vardı; pencerelerdeki perdeler çekiliydi, ama yine de aralıklardan içeride bir şeylerin yanmakta olduğu görülebiliyordu.

«Birbirini seven çiftsiniz siz, değil mi?» diye sordu Şeytan Başı.

Kadın ona sevimli gözleriyle bakarak, «Evet, hem de delicesine,» dedi.

«Öyleyse bu yönden,» dedi Şeytan Başı ve onlara kendisini izlemelerini söyledi. Alandan karanlık bir sokağa saptılar. Eski kırık bir fener, menteşelerine yağ sürülü bir kapıda asılı duruyordu.

«İşte burası,» diyen Şeytan Başı, kapıyı açtı ve saygıyla geri çekildi.

İçeriye girdiler. Şişko, yaltaklanan, göğüsleri kocaman ve ağzının çevresindeki bıyıklarına mor pudra sürülü bir dişi şeytan onları karşıladı. Kıskıs gülüyordu, görünüşü kuşku uyandırmıyordu, gözleri boncuk gibiydi; alnının tam ortasındaki boynuzlarına saçları kümelenmişti ve onları küçük mavi ipek kordelâlarla bağlamıştı.

‹Oh, sizler Bay Smith'le ufak tefek kadın ol-

malısınız. Öyleyse yeriniz sekiz numara.» Ve onlara büyücek bir anahtar verdi.

Loş, gıcırdayan merdivenlerden yukarıya çıktılar. Kaygan merdivenlerden tam iki kat tırmandılar. Smith sekiz numarayı buldu, içeriye girdiler. Oldukça geniş, pis bir odaydı burası. Odanın ortasında örtüsü kirli bir masa vardı; duvarın kıyısındaysa çarşafları dümdüz bir yatak duruyordu. İşlerin yolunda gittiğini düşündüler. Kadın mantosunu, adam paltosunu çıkarınca uzun uzun öpüştüler.

Bir adam onları hiç rahatsız etmeksizin başka bir kapıdan içeriye girdi. Bir garson gibi giyinmişti, ama ceketi öylesine iyi dikili, kolalı gömleğinin önü öylesine temizdi ki, yarı aydınlıkta bir hortlak gibi görünüyordu. Sessizce yürüdü. Ayakları hiç ses çıkarmıyordu, eylemleri makinemsiydi, hemen hemen bilinçsizdi. Görünüşü ciddi mi ciddiydi, gözleri dimdik ileriye bakıyordu. Ölümcül bir solgunluktaydı adam; şakaklarından birinde bir kurşun yarası vardı Odayı hazır etti, gardrobu düzenledi, bir lâzımlık, bir de boş kova getirdi.

Smith'le kadın ona pek aldırış etmediler, ama tam gitmek üzereyken, Smith, «Biraz şarap istiyoruz,» dedi. «Bize yarım şişe Madeira şarabı getir.» Adam başüstüne der gibi eğildi ve gözden yitip gitti.

Smith soyunmaya başladı. Kadın duraksıyordu.

«Ama şimdi geri gelir o,» dedi.

«Gelirse gelsin. Böyle bir yerde buna aldırış edilmez. Hadi sen de soyunmaya bak.» Kadın da soyundu, külotunu koketçe bir tavırla çıkardı ve adamın dizlerine oturdu. Çok sevimliydi kadın.

«Düşün bir kez,» diye fısıldadı. «Burada ikimiz birlikteyiz, sen ve ben, yapayalnız, böyle acayip, romantik bir yerde. Öyle şiirsel ki bu durum, hiç unutmayacağım.»

«Sevgilim!» dedi adam. Uzun bir süre daha öpüştüler.

Yine içeriye girdi adam, sessizce. Yumuşacık adımlarla, makinemsi; bardakları koydu masaya, şarap doldurdu. Masadaki abajurdan, yüzüne ışık geldi. Adamın ölümcül, solgun görünüşüyle, şakağındaki kurşun yarasından başka hiçbir özelliği yoktu.

Kadın bir çığlıkla ayağa fırladı.

«Aman Allahım! Arvid bu! Arvid, sen misin? Sen misin? Oh, aman Allahım, ölmüş! Kendini vurmuş!»

Adam kımıltısız duruyordu, önüne önüne bakınıyordu. Yüzünde hiç acı izi yoktu; ciddiydi, pek ciddiydi.

«Ama Arvid, n'aptın sen, n'aptın! Nasıl yaptın! Canım benim, böyle bi şeyden kuşkum olsaydı, evde kalacağımdan emin olabilirdin. Ama bana hiçbi şey söylemedin. Bu işle ilgili olarak hiçbi şey, bi sözcük bile söylemedin. Bana bunu hiç söylemiyeceğini nasıl bilebilirdim! Oh, aman Allahım!..»

Kadının tüm bedeni sarsılıyordu. Adam kadına bir yabancıya bakarmış gibi baktı. Bakışları buz gibiydi, griydi, baktığı her şeyi delip geçiyordu sanki. Soluk yüzü parıldadı, şakağındaki kurşun yarasından hiç kan akmıyordu, salt bir delik vardı orada.

Kadın, «Korkunç, çok korkunç!» diye haykırdı. «Burada kalamam artık. Hadi hemen eve gidelim. Dayanamıyacağım.»

Kadın giysilerini, şapkasını, kürk mantosunu kaptığı gibi odadan dışarıya çıktı, peşinden de adam. Apar topar merdivenlerden aşağıya indiler. Aşağıda bıyıklı dişi şeytan durmuş, bilgiç bilgiç, boynuzlu başını eğerek, sessizce gülümsüyordu.

Evden dışarıya, sokağa çıkınca biraz yatıştılar. Kadın giysilerini giydi, üstüne başına çekidüzen verdi, burnunu pudraladı. Smith korurcasına bir kolunu kadının beline sardı, yanaklarından akan gözyaşlarını öptü. Küçük alana doğru yürüdüler.

Şeytan Başı geziniyordu. Bir koşuda yanına

vardılar. «Ne **çabuk geldiniz,»** dedi Şeytan Başı. «Rahatınızın yerinde olduğunu sanıyordum.»

Ufacık tefecik kadın, «Oh, korkunçtu,» dedi.

«Yo, böyle söylemeyin, öyle sanmayın. Siz asıl eski günleri görecektiniz, her şey daha farklıydı o zaman. Şimdi cehennemin yakınılacak tarafı kalmadı. Hemen anlaşılır olmasın, tersine daha eğlenceli olsun diye elimizden geleni yapıyoruz.»

«Evet,» dedi Smith, «Bu tutumunuz biraz insancıl ne de olsa, orası doğru.»

«Aynı zamanda,» dedi Şeytan Başı, «her şeyi çağdaşlaştırdık, her yeri yeniden düzenledik.»

«Elbette, zamana uymalısınız.»

«Evet, bugünlerde yalnız can ıstırap çekiyor, beden değil.»

Kadın, «Aman, Allaha şükür,» dedi.

Şeytan Başı saygılı bir tavırla onları asansöre götürdü. «İyi akşamlar,» diyerek eğildi, «Yine bekleriz.» Peşlerinden kapıyı çekip kapattı, asansör yukarıya çıkmaya başladı.

«Geçmiş olsun,» dediler birbirlerine; sıkıntıdan kurtulmuşcasına sarılıştılar.

«Sen olmasaydın kurtulamazdım buradan,» diye fısıldadı kadın. Adam onu kendisine çekti, uzun uzun öpüştüler. «Saçma,» dedi kadın, öpüşmeden bir fırsat bularak, «onun böyle yapması! Her zaman yapar zaten böyle acayip şeyler. Olup bitenle-

ri doğal ve önemsiz bir biçimde ele alamaz. Onun için her şey bir ölüm, kalım sorunudur sanki.»

Smith, «Çok saçma,» dedi.

«Söyleyeceğini bana söylemeliydi. O zaman kalırdım. Biz de bi başka akşam çıkardık.»

«Evet, elbette,» dedi Smith, «Elbette öyle yapardık.»

«Aman, sevgilim,» dedi kadın, «oturup düşünmeyelim bunu.» Kollarını adamın boynuna doladı. «Artık her şey geçti.»

«Evet, sevgilim, her şey geçti.» Onu kollarıyla sardı, kucakladı; asansör yukarıya çıkıyordu.

HJALMAR BERGMAN

(1883 - 1931)

İskandinavya'nın dışında pek tanınmamış olmasına karşın, 1883 yılında doğup 1931 yılında henüz 48 yaşındayken ölen Hjalmar Bergman, Yirminci Yüzyıl İsveç yazarlarının en büyüklerinden birisidir. Verimli bir yazar olan Bergman'ın yapıtları arasında romanlar, hikâyeler, masallar ve tiyatro oyunları bulunmaktadır.

Bergman'ın insan usunun derinliklerini incelemede keskin bir ustalığı, en karışık ruhbilim durumlarını çözümlemede korku verici bir yeteneği vardı. Ama her şeyden önce, dikbaşlılık, düşüncesizlik, ya da kendi kendini deliliğe yöneltme ile yaşamlarını kendilerine zehir eden kişilerin sefil yaşantılarını anlatmaya özenerek, yapıtlarını sık sık böylesi kişilerle doldurmuştur. Özgün, akıcı ve oldukça düş dolu bir anlatımı olan Bergman, iğneleyici gücünden hiçbir şey yitirmeksizin içtenlikle davranmayı da bilmiştir.

Romanları içinde «Tanrı'nın Orkidesi,» «Ortaklığın Başı» ve «Kutsal Deynek ve Çevresi», tiyatro oyunları içindeyse «Gölge», «Saga» ve «Beyaz Eldivenler» ün kazanmış yapıtlarıdır.

Okuyacağınız «Judith» adlı hikâyesi 1931 yılında yayınlanmış LABYRİNTEN (Dolambaçlı Yol) adlı hikâyeler demetinden alınmıştır.

HJALMAR BERGMAN

J U D I T H

Yaşlı adam evin önündeki bahçe kapısının dışına açılır - kapanır bir iskemle atmış, oturuyordu. Birisi yaklaşmaya görsün, hemen, «Sokulmayın, rahat bırakın evimi!» diye sesleniyordu.

Evin üç odası, bir mutfağı, tavanarasında da iki küçük odası vardı. Bahçedeki birkaç ağacın dalları çıplaktı, çimenler dondan çürümüştü, öyleki hayvan bile otlayamazdı. Sözün kısası, bekçilik etmeye yarar bir şey yoktu ortalıkta. Ama yaşlı adam mülkünü terketmiyordu. Havanın kararmakta olmasına rağmen orada oturuyor, gelip geçene sesleniyordu: «Sokulmayın, rahat bırakın evimi!»

Yabancı askerler bahçe kapısının önünde duracak olsa, iskemlesinden kalkıp, yağlı, yeşil kasketini çıkartıyor, onlara evinde bir ölü bulunduğunu söylüyordu.

«Bay Asker, iyiliğin için söylüyorum. Evimde bir ölü var. Bana inanmıyorsan, gel benimle, göstereyim onu sana. Ama o bulaşıcı bir hastalıktan öldü, Bay Asker.»

Ve Bay Asker onun sözüne inanıyordu. Yaşlı adamın kendisi de bir ölüye benziyordu zaten.

İçinde bir ölü bulunan bu ev, kasabanın kıyısındaki son evdi. Alaca karanlığın geceye dönüştüğü saatte, bir genç asker gelerek içeriye girmek istedi. Önüne çıkan her kapıyı çalmış, tüm yatakların dolu olduğunu öğrenmişti. Karanlıkta el yordamıyla başka bir ev araştırmanın, ya da öteki kasabaya gitmenin olanağı yoktu. Bu arada öldürülmekten de korkmuyor değildi hani. Yaşlı adam, ötekilere söylediklerini ona da söyledi. Ama bu kez karşısındaki bir genç askerdi ve söylenenlere hiç mi hiç kulak asmıyordu.

Gülerek, «Bu masalları çok dinledik,» dedi «Bırak da içeriye gireyim. Ne hırsızlık edeceğim, ne de cinayet işleyeceğim. Benim istediğim uyumak.»

Yaşlı adam evde bir ölünün bulunduğunu ona da söylediği halde hiç korkmuyordu. Yaşlı adamı iterek bahçeye girdi. Ortalık öylesine karanlıktı ki, evin kapısını bile seçemiyordu. Işık sızan bir kapıya doğru ilerledi. Yaşlı adam peşinden geliyordu.

Pencereye yaklaştıkları zaman, «Bak, Bay Asker,» dedi yaşlı adam, «yalan söylemiyorum. İçerideki damadımdır. Hem de ölü.»

Odanın ortasında, ayak ucu pencereye doğru gelen bir yatak vardı. Yatağın üstünde ölü bir adam uzanmış yatıyordu. O da asker gibi gençti,

ama ölüydü. Çenesine değin bir çarşafa sarılmıştı. Yatağın başucunda bir kadın, ya da bir genç kız oturuyordu. Yanı başındaki masanın üstündeki bir şamdanda dört mum yanıyordu. Asker ölü adamdan çok genç kıza baktı. Karanlıktan olacak, asker onu memleketteki sevgilisince güzel bulmadı, ama yine de güzelceydi genç kız. Adam sende, deyip geçiştirdi. Uyumak istiyordu o.

Yaşlı adama dönerek, «Evde bir yatak, hiç olmazsa bir divan, ne bileyim yatacak bir şey var mı?» diye sordu.

«Evet, var,» dedi yaşlı adam. «Tavanarasındaki odalardan birinde yatak var. Evlenmeden önce damadım orada uyurdu. Ama Bay Asker, iyiliğin için söylüyorum, evimde bir ölü var diyorum sana Bulaşıcı bir hastalıktan öldü o. Girmeyin, sokulmayın evime. Ben bir yaşlı adamım, üzüntüm kendime yetiyor zaten.»

Asker, «Bana bak, babalık,» dedi. «Yukarıdaki yatağı boş bırakmaya niyetim yok. Orada yatacak olursam, kimsenin canı yanmayacak. Çarşafların arasına uzanmak herhalde benim için iyi olacak.»

Ayak direyen yaşlı adamın sözlerini duymuyordu bile. Kapıyı arandı. Hol kapkaranlıktı. Dört mumun yandığı odanın kapısını açmak üzereydi. Ama kapıyı açtıktan sonra içeriye girmemek ve ne istediğini söylememek abes kaçardı. Kapıyı açıp ayağının ucuyla kapının eşiğini tıkırdattı. Genç

kadın yavaşça doğruldu, başını eğerek selâm verdi.

Asker, «Özür dilerim, bayan,» dedi. «Geceyi geçirebileceğim bir yatak arıyordum. Nişanlınızın odasını siz mi gösterirsiniz, yoksa bir başkası mı?»

Genç kadın, «Yatak hazırdır,» dedi. «Size su ve ışık da getiririm. Hava epey soğuk. Belki ateş de istersiniz. Yılın bu günlerinde nışanlım yukarıda yatarken biz hep ateş yakardık. Aslında o benim kocamdı, geçen yaz evlenmiştik.»

Asker kasketini çıkartıp, ayaklarının ucuna basa basa yatağa yaklaştı. Bir şey söylemek zorundaymış gibi, «Hastalığı neydi?» diye sordu.

Genç kadın, «Oh!» diyerek, ilk kez doğrudan doğruya onun gözlerinin içine baktı. «Kocam savaşta öldü. Önceki gün şehit düştü. Bana söylediklerine göre, her şey bir süngü savaşında olup bitmiş. Boğazı kesilmiş.»

Asker, «Ama babanız...» diye başlayacak oldu.

Genç kadın, «Ah, evet, biliyorum,» diye onun sözünü kesti. «Evde bulaşıcı bir hastalık olduğunu söyleyip duruyor. Sizi korkutmasın sakın bu küçük hile. Yaptığı şaka pek yavan. Sizlerden birini görecek olursam, benim de başımı yitireceğimden korkuyor. Ama ben öylesine aptal değilim. Kim öldürdü onu? Belirli olmayan bir kimse. Savaş.»

Asker, «Doğru,» dedi. «Belirli olmayan bir kimseye kızılamaz. Savaş bu.»

Yatağın başucuna doğru birkaç adım atarak,

ölüye baktı. Kadın eğilip, süngünün bir kulaktan ötekine, boğazı nasıl kesmiş olduğunu gösterdi. «Öyle bir yaraydı ki, kanaması durmak bilmedi. Öldükten tam bir gün sonra bile kanama devam etti.»

Asker başını sallayarak, «Evet,» dedi, «onları bu durumda görmek hoş olmasa gerek. İşin içindeyken her şey oluruna varıyor. Ama sonra onları görmek, hem de burada, bir evde görmek, pek acı. Evet, erkekleriniz iyi savaştılar. Ben de o süngü savaşındaydım.»

«Biliyorum,» dedi genç kadın. «Babam bizimkilerin bir ek birlikle güçlendirildiğini, ama sizin başka bir yöne çekildiğinizi söylüyordu. Kasabamıza girdiğinizi de biliyordum. Öğleyin bildirinizi duyduk. Babam saklanmamızı istedi. Ama neye yarardı?»

«Pek doğru!» diye haykırdı asker. Sevinç ve taşkınlıktan yüzü kızarmıştı. «Kimseye kötülük etmiyoruz. Bizi rahat bırakın, o zaman siz de korkmazsınız...»

Taşkınlığından sıkılarak birdenbire duraladı. Burada, düşman bir memlekette evsiz barksız oluşunun yoksulluğunu ta içinden duydu. Ama bu, başkasına belli edilmemesi gereken bir duyguydu. Talihi vardı ki, genç kadının usu, düşüncesi başka yerdeydi. Ölünün üzerine eğilmişti. Askerin nişan-

lısına bir zamanlar yaptığı gibi, ölü adamın saçlarını, alnını eliyle usul usul düzeltiyordu.

Genç kadın, «Burada durmayalım,» dedi. «Karnınız açtır herhalde.»

Yemek odasına götürdü askeri. Tavandan sarkan bir gaz lâmbasını yaktı, masaya bir örtü serdi. Kasketi ve kaputu alıp, holde askıya astı. Silâhına dokunmadı. Asker silâhını alakoymuştu. Genç kadın mutfağa girince, onu masanın altına özenle yerleştirdi. Ayağını dipçiğine dayadı. Kadın ona gerçek bir ziyafet hazırlamıştı. Asker cüzdanını çıkartıp, içindeki bozuk paralarını saydı. Çok parası yoktu. Keyifle, «Sağol, sağol,» diye mırıldanıyordu. «Elinize sağlık, yordum sizi.»

Genç kadın iki şişe şarap da getirince, kendisini tutamadı. «Yo, bu kadarı fazla. Onlar olmasa da olur. Zaten borcumu ödeyecek param...»

Gülümsedi genç kadın.

«Cüzdanınızı cebinize koyunuz şimdi. Düşmana yiyecek satmak hainlik sayılır. Ama acıkmış birisini doyurmak, yanlış bir şey yapmak değildir. Savaşta bile olsa.»

Bir bardak şarap doldurdu.

«İçiniz. Sevdiğiniz bi 'sinin sağlığına içiniz. Belki memleketinizde bir nişanlınız vardır. Evet, vardır muhakkak. Hadi, yiyip, içiniz. Ben de bu arada odanızı hazırlarım.»

Asker yiyip, içti. Düşünüyordu; Tıkabasa yi-

yip, karnımı doyuracağım. Kadın bana öylesine nazik davranıyor ki, her şeyi silip süpürürsem ayıp olur. Yemek de pek lezzetli. Kadın, ya da babası beni bir arkadaş olarak kabul ederlerse, iş değişir. Ama bunu onlardan isteyemem.

Bir süre sonra genç kadın geri döndü. «Niye yemek yemiyorsunuz? Evimizdeki yiyecekleri küçümsemeyiniz sakın. Yoksa şarabın zehirli olduğunu mu sanıyorsunuz? Bakınız!»

Bir bardağa şarap doldurdu ve yarısını içti. Sonra onu askere uzattı. Asker güldü ve şarabı içti.

«Hayır,» dedi asker. «Ondan korkmuyorum. Çok naziksiniz. Ama babanız niye benim dostluğumu kabul etmiyor?»

Genç kadın omuzlarını silkti.

«Babamın eski moda düşünceleri vardır. O ekmeğini bir düşmanla bölüşmez. Ama zamanımızda böyle dar düşünceli olunmuyor. Birisinin can yongası ölüp giderse, önüne çıkan bir başkasını kabullenmeli. Değil mi? Ben de gerçekten açım. Düşünün, kocamla sofraya son oturalıberi ağzıma bir lokma koymadım. Aradan tam dört gün geçti.»

Bir iskemle çekerek askerin tam karşısına oturdu. Asker kızarmış eti kesti. Bir parçasını ona verdi. Birlikte içtiler. Dereden tepeden, havadan sudan, yolların kötülüğünden ve yarıda kalan hasattan konuştular. Savaştan söz etmeye çekiniyor-

lardı. Asker memleketi üstüne gülünçlü öyküler anlattı. Anasından, babasından, sonra da çocukluğundan söz etti. Nişanlısını da anlatmaya içi gidiyordu, ama buna yanaşmıyordu hiç. Genç kadın can kulağıyla dinliyor, asker gülünce o da gülümsüyordu. Birdenbire sordu: «Ya nişanlınız? Bana nişanlınızı anlatmayacak mısınız?» Kızardı asker. Anlatacak hiçbir şeyi yoktu. Gelecek için düş kurmak yersizdi. Anlıyordu genç kadın.

«Belki onu bir daha hiç göremiyeceksiniz.»

Asker daldı. Düşündü: «Niye beni bu soruyla şaşırtıyor? Burada, yanımda oturmasını istiyorum. Elini elime almaya içim gidiyor. Öylesine yalnızım ki...

Tam o sırada genç kadın ayağa kalkıp, ön kapıya gitti. Kulak kabarttı. Asker iskemlesinde huzursuzlaştı; eğilerek silâhını kavradı. Genç kadın masaya dönerek iskemlesini askere yaklaştırdı. O da kendisini müthiş yalnız hissediyormuş gibi konuştu. «Düşünün, Bay Asker. Evleneli tam dört ay oluyor ve şimdi ben bir dulum. Böyle bir yalnızlığı anlıyor musunuz? Her şey sona ermiş gibi geliyor bana. Artık düşüneceğim, yolunu gözleyeceğim, üstüne titreyeceğim hiç kimsem yok. Düşkün olduğun, alıştığın herhangi bir kimsenin yitip gitmesi çok müthiş...»

Asker, «Kocanıza çok mu düşkündünüz?» diye sordu.

Genç kadın karşılık vermedi. Başı önüne düştü. Çıplak boynunda, kişiyi dokunmaya iten güzel bir ensesi vardı. Asker düşündü: Vah, zavallı genç kız, ne de sevimli! Nasıl da yalnız şimdi! Benim gibi. Ne yapabilirim? Ona âşık olmak istemiyorum. Hayır, hayır istemiyorum onu sevmek. Belki içkiyi fazla kaçırdım. İçeride de kocası yatıyor. Of! Ona aldırış bile ettiği yok. Öyleyse niye orada oturup duruyor? En iyisi odama çıkıp, yatayım.

Asker, «Adınız nedir?» diye sordu.

Genç kadın başını kaldırıp, şaşırmışcasına ona baktı.

«Adım ne mi? Küçük adımı soruyorsunuz herhalde? Adım Judith'tir.»

«Judiht,» diye yineledi asker, uykulu uykulu gülümsedi. «İncildeki adlara benziyor, ama güzel bir ad.»

Evet anlamına başını salladı genç kadın ve ansızın, «Ne güzel bir boynunuz var, Bay Asker!» dedi.

Bu söz üzerine asker kahkahalarla güldü ve sonra özür diledi. Hiç düşünmeksizin üniformasından birkaç düğme çözdü. Kötü bir alışkanlık! Derken yine düğmelemeye başladı. Ama genç kadın bırakmadı. Hayır, hayır o evindeymiş gibi olmalıydı. Hiç olmazsa bu gece evinde olmalıydı. Üniformasının düğmelerini yeniden çözmeye başlayan genç kadın, bir eliyle de onun çıplak ensesine do-

kundu. Asker onu kollarından tutarak kendisine doğru çekti. Genç kadın üstün körü karşı koydu. Derken ayakları silâha değdi. Masanın ayağına çarpan silâh, çınlayan bir çelik sesi çıkardı. İkisi de ürktüler bundan.

Asker yine kahkahalarla gülmeye başladı.

«Görüyor musunuz?» dedi. «Burada sanki evdeki yemek masası başındaki karı - koca gibiyiz. Ama masanın altında bir silâh var. **C'est la guerre.»** (*)

Genç kadın çabucak kalkıp mutfağa gitti. İşte şimdi onu gücendirdin, diye düşündü asker. Amma beceriksiz ve aptalsın sen! Kendisini kollarına atacağını mı düşündün yoksa? Hayır, bu saygı değer bir kadındır. Ondan bir şey bekleyemezsin. Yiyip içtin, hepsi o kadar. Şimdi hayırlı geceler bile demeden doğru yatağa git. O seni görmek istemez artık.

Gitmeye hazırlandı ve silâhını eline aldı. Tam yerinden kalkacağı sırada genç kadın geri geldi. Bir sürü çerezle bir şişe de vişne likörü getirmişti. Asker tetikteydi. Elinden geldiğince dürüst davranmaya çalışıyordu. Havadan sudan şeylerden söz ediyor, gözlerini ve düşüncelerini kadından kaçırmak için kendisini zorluyordu. Sonuncu kez olmak üzere bir kadeh daha içti.

(*) **C'est la guerre:** Savaş bu. (Fransızca bir deyim. - Çev.)

«Siz de yatmaya gidecek misiniz şimdi?» diye sordu asker.

«Hayır, kocamın yanına gideceğim,» dedi genç kadın.

Asker, kadının bu sözlerinden bir şeyler sezinlemeye çalıştıysa da, beceremedi, bu onu sinirlendirdi. Kadına birkaç acı söz söylemenin karşı konulmaz tutkusunu duydu içinde: Kocana öylesine düşkünsen, ne diye burada benimle birlikte oturuyorsun? Ama kendisini tuttu ve gözlüğünü düzeltirken ,«Özür dilerim, benim güzel düşmanım,» dedi, **«C'est la guerre.»**

Silâhıyla birlikte kadının yanından uzaklaşmadan önce eğilerek selâm verdi. Merdivenlerden yukarıya çıkarken yaşlı adam ona ışık tuttu. Asker odaya girince ardından kapıyı kapatıp, mandalladı. Hemen soyunmaya başladı. Oda oldukça küçük, tavan alçaktı. Ak çarşaflarla özenle hazırlanmış yatak, döşemenin ortasındaydı. Ah, işte bu güzeldi. Komodinin üstünde dört mumlu bir şamdan yanıyordu. Ne israf! Mumlardan ikisini söndürdü. Çizmelerini çıkardı. Birdenbire kapıya seyirterek kulak verdi. Merdivenler gıcırdamıştı sanki. Kapıyı açıp, karanlığın içine fısıldadı: «Judith... Judith...»

Sessizlik. Yavaşça kapıyı kapattı, ama mandallamadı. Yatağa girip, öteki mumları da söndür-

dü. Gözlerimi kapayıp, kendi evime dönüşümü düşüneyim, dedi.

Birkaç dakika içinde uykuya dalmıştı.

Uyanıverdi. Oda apaydınlıktı; mumların dördünün de yanmakta olduğunu gördü. Judith üzerine doğru eğilmiş duruyordu. Yüreği hızlı hızlı çarpmaya başladı. Ah, acı bir durumdu bu. Kollarını uzattı ve titreyen elleriyle Judith'in başını tuttu.

«Judith... Judith...»

«Senin için adım Judith'tir,» dedi genç kadın. «Ama aşağıdaki için benim başka bir adım daha var. Şimdi bana onu kim söyleyecek?»

«Judith... Judith...»

Elleriyle onun başını aşağıya doğru çekti.

Ansızın genç kadının boğazını kesmekte olduğunu duydu.

«Judith!» diye haykırdı.

Genç kadın, «Özür dilerim, benim güzel düşmanım...» dedi.

Askerin boğazı hırıldamaya başladı. Genç kadın onu terketti. Mumların yanmakta olduğu iki oda dışında, tüm ev kapkaranlıktı. Yabancıların düşmanları arasında uyudukları bu karanlık gecede, kasaba sessizce uzanıyordu.

İ Z L A N D A

THORBERGUR THORDARSON

(1889 —)

İzlanda'lı yazarlar arasında en önde gelen bir mizahçı olarak tanınan Thordarson, birbirine karşıt özelliklerin bir karışımıdır: oldukça kültürlü, zeki bir aydın, ama eşine az rastlanır bir budala! Açık sözlü bir toplumcu olmasına karşın, ölümden sonra yaşamın sürüp gittiğine inanır, maddeciliği yadsır. Özel yaşamında da hortlaklara inanır, onları her zaman çevresinde «duyar». Bir zamanlar ilâhiyatçı olmuş, yoga çalışmıştı. Hatta yogacılık üstüne bir kitap da yazmıştı. Ayrıca, İzlanda'nın en ateşli Esperantocularından biridir.

Thordarson denemeler, biyografyalar, şiir ve otobiyografyasından bazı bölümler yayımlamıştır. Yazarlığındaki çok yönlülük, anlatısının canlılığı ve mizah gücüyle süslenmiştir. Çağdaş İzlanda edebiyatının en gözde yapıtları arasında kendi yapıtlarını bile gösterecek denli sanatına inanmıştır.

Okuyacağınız «Benekli Canavar» adlı yazısı, 1924 yılında mektup biçiminde yazmış olduğu, kişisel düşüncelerini açıklayan, düşsel parçalardan oluşmuş BREF TİL LARU (Laru'ya bir Mektup) adlı bir dizi denemelerinden yirmi dördüncüsünün çevirisidir.

THORBERGUR THORDARSON

BENEKLİ CANAVAR

Birkaç yıl önce oldukça civcivli bir caddeye bakan bir evde yaşıyordum. Kaldığım dairenin üç odası vardı: geniş bir oturma odası, ufak bir yatak odası, bir de yatak odasına bitişik iki kapılı küçücük bir oda. Geceleyin dairemin giriş kapısını sürgüler, her zaman üstümde taşıdığım bir anahtarla da kilitlerdim.

Oturma odasının iki penceresi, yatak odasınınsa bir penceresi vardı. Pencerelerin hepsi caddeye bakıyordu. Ev içinde pencerelere erişmek pek kolaydı, şöyle bir adım atmak yetiyordu. Oturma odasındaki pencerelerden birisini açık tutardım; evde olmadığım zamanlar, temiz hava girsin diye aralık bırakırdım onu. Dostlarım benden bir kitap ödünç almak için, bazen o aralık pencereden içeriye tırmanırlardı. Yatak odasındaki döşeğim duvara bitişikti. Döşeğimin ayakucu küçük odanın ara kapısına doğruydu, ama başucu pencere yönündeydi. Döşeğim hemen hemen pencerenin bulunduğu yükseklikteydi. Karşı yanda, tam köşede kendi elimle yaptığım bir lâvabo vardı. Döşeğimle lâvabonun arası bir adımlıktı.

On iki yıl açık pencereli odada uyudum. Çok sert ayazları dışında hiç bozmadım bu kuralımı. Gel gelelim, bu daireye taşındıktan sonra yatak odamın penceresini aralık bırakıp, oturma odasıyla yatak odamın arasındaki kapıyı açık tuttum.

Bu evde oturmaya başladım başlayalı yaşamımdan endişe ettim. Atılan taşlar, pencereye ateş etmeler üstüne korkunç öyküler dinlemiştim. Benimkisi gösteri bakımından daha üstündü. Korkumu arttıran kötü şeyler vardı; birtakım alçaklar yaşamıma kastediyordu. Geceleyin caddede izlenmeye alışmıştım. Karanlık köşelerde, geçitlerde baskına uğruyordum bazen. Yerinde buluşlarımla bu kaatil adaylarının tuzaklarından burnum kanamadan kurtuluyordum. Ama bir kez, yılbaşından bir gece önce, bu kaatil adaylarından biri beni gafil avlayıp yere serdi. Yaşamımı kurtaran tek şey, yere yuvarlandığım zaman, tam o sırada önünden geçmekte olduğum evin bodrum katının penceresi oldu. Sağ elim pencerenin kırılan camından derinlemesine kesildi. Ama kaatil adayı kurbanını elinden kaçırmıştı.

Bu olayın etkisiyle, o alçaklardan korkum, özellikle akşamları hava karardıktan sonra gittikçe arttı. Her yerde gelmeye başladı bana bu korku. Karanlık bir yerden, ya da köşeden üstüme üstüme atılıyordu. Yoldayken hava kararmaya görsün, yanımdan yöremden geçen her tanımadığım kişi

bana saldıracak gibi oluyordu sanki. Caddede adımlarım birbirine karışıyordu. Karanlık geçitlerde durup bekliyordu beni korku. Evde, sobamın ardından bana vuruyordu. Döşeğimin altında gizli bir yeri vardı. Divanımın altına biraz gizleniyordu. Hiç bir yerde güvenli değildim.

Ama benim en büyük korkum pencerelerdi. Geceleyin ışıkları söndürdükten sonra oturma odasının pencerelerinin önünden dimdik geçemiyordum. Geçecek olsam bile, dört ayak olup sürünerek geçiyordum.

Oturma odasındaki çalışma masam pencerelerin arasında duvara bitişik duruyordu. Can korkusundan geceleri oraya oturmaya cesaret edemiyordum. Demirle karışık kalın duvardan bir kurşunun, ya da bir taşın geçip geçemiyeceğini ayırt edemiyecek denli bozuk değildi sinirlerim elbette. Ama bu öldürücü nesnelerin pencerenin herhangi bir açısından bana fırlatılıp, beni başımdan yaralayabileceğini de düşlemiyor değildim. Bundan ötürü, elimdeki işimle odanın bir köşesine çekiliyordum, ama bu da korku veriyordu bana. Soyunup pijamamı giyince, ayaklarımı uzatarak döşemeye oturuyor, başımı da çalışma masamın altına sokuyordum. Sonra bulunduğum yerden döşeğime gitmek için elimden gelen çabayı gösteriyordum.

Tam döşeğime girip, ışığı söndürdüğüm za-

man korkum çoğalıyordu. O zamanlar, kaatil adaylarının canıma kastettikleri zaman değildi henüz. Yarı insan şeytanlar bir araya gelerek karanlık odamda fink atıyorlardı. Kapıdaki bir gıcırtı, penceredeki bir çıtırtı, yapraklardaki hışırtı, tüm bunların hepsi müthiş olayların öncüleriydi.

Çektiğim sıkıntıları tanımlamaya çalışmıyacağım. Onları sözcüklere dökmiyeceğim. Umutsuzca, ışığı tüm gece boyu açık bırakmayı istedim. Şeytanlardan korkmamı dindirecekti bu. Ama kaatil adaylarının dikkatini çekmekten başka bir işe yaramıyacağını düşündüm bunun. Bundan başka lâmbam da eski püskü bir şeydi. Gözlerimi ondan ayıracak olsam hemen tütmeye başlar, is ve gaz kokusu üstüme başıma sinerdi.

Ama pencerelerimin dışından gelen öldürme tehditleri en kötüsüydü. Lâmbamın ışığını söndürdüğüm zaman, gizemli fısıltılar açık penceremin dışında başlardı hep. Sanki evimin yakınında, benim uykuya dalmamı bekleyen kaatiller vardı. Karanlıkta kulak kabartır dinlerdim. Bir sözcük bile seçemezdim. Gizli fısıldaşmalar ve şeytansı mırıldanmalardı bunlar. Şimdi bile yalanlamıyorum. Yatağımdan çıkar, ellerimin ve dizlerimin üzerinde emekler, pencereye dek giderdim. Dinlerdim Başımı pencereden dışarıya çıkarmayı göze alamazdım elbette: yaşamıma malolabilirdi sonra. Pencere pervazının altında, dizlerimin üzerinde durur,

soluğumu tutar, dinler, dinler, dinlerdim. Bedenimdeki her damar çatlayacak gibi olurdu. Ama o alçaklar öylesine kurnazdı ki, kurdukları kumpası anlamasam bile, plânlarındaki bazı sözcükleri duyardım: küçük odada, pencere, vuralım, öldürelim, uykuda, yorganıyla boğmak. Derken her şey sessiz tehlikeyle birlikte erirdi. Dizlerimin üzerinde durduğum yerde, açık bir mezar gibi dinleyerek, sessizce ürperirdim. Uzun bir süre sonra uzaklaşırdı alçaklar. Ertesi gece yine gelirler, öldürülmem için açık pencerenin dışında yine kumpas kurulmaya başlanırdı. Gecelerim hep böyle, cehennem azabından daha müthiş geçerdi.

Kaatil adaylarının başlıca özelliği plânlarını ustaca, incelikle tasarlamalarıydı. Her adıma önem vererek kesin bir öldürme plânı hazırladıkları besbelliydi. Ustalaşmış kaatiller gibi, tüm ayrıntılara varıncaya dek çalışıyorlardı. Odamda her eylemimi denetliyorlardı, durup gözetliyorlardı, ayaklarının uçlarına basarak dolaşıyor, fısıltıyla konuşuyorlardı. Bazen yatak odamın penceresinin camına vuruyorlar, bazen de küçük odanın kapısının kilidini kurcalıyorlardı. Uyanık olup olmadığımı sınadıkları belliydi. Eyleme geçtikleri zaman bir kusur işlemeye niyetleri yoktu anlaşılan. Tam fırsatını kolluyorlardı. Benim dairemin girdisini, çıktısını henüz yeterince öğrenememişlerdi belli.

Sevgili Laura! Bu şeytansı hainliğin sağlığımı

nasıl sarstığını tasavvur edebilirsin. Bazı geceler şafağa değin gözümü bile kırpmıyordum. Hele o uzun kış geceleri soğuk bir ter banyosu içinde uyanık yatardım. Bir kulağımla kaatil adaylarının çıkardıkları sesleri, öteki kulağımla da ölümün ağır ağır çalan çanlarını dinlerdim. Karanlıkta, aşağıda, yukarıda, her yönde, yarı insan biçimindeki yaratıklar dolaşır dururdu. Dehşet verici kış geceleriydi bunlar. Anımsadıkça bile titriyorum. Gün ışıyınca, bitik düşerdim. İştiham kesilmişti. Yaşama sevincim yokolmuştu. Her gece cehennem azabı çekiyordum.

Sonunda bunun sürüp gidemeyeceğini anladım. Yaşamımı kurtarmak için bir şeyler yapmalıydım. Başka bir daireye taşınmayı denedim. Beceremedim. Derken bu düşman sürüsüne karşı bir hile denemeyi düşündüm. Gün boyunca saatlerce oturup tuzaklar, benim için yararlı olacak bazı plânlar kurdum. Kafamı ne denli yorarsam yorayım, bulduğum şeylerin ilertutar tarafı olmuyordu. İlk peşin artık pencereyi açık bırakarak uyumayayım dedim. Ama ergeç bunun savunmayla ilgisi bulunmadığını gördüm. Kaatil adayları camı kırarak içeriye girmede hiçbir güçlükle karşılaşmazlardı. Bundan başka, kapalı pencereli odada uyuyanlar hastalıktan, hele veremden hiç kurtulamazlardı. Verem o zamanlar en çok korktuğum hastalıktı.

Bulduğum tek kurtuluş yolu şuydu: Deniz kıyısından topladığım yumruk büyüklüğündeki on beş taşı özenle yatağımın altına yerleştirdim. Soyunmadan ve ışığı söndürmeden önce, bir demet kullanılmamış kibrit çöpünü kutusuyla birlikte başucuma yerleştiriyordum. Yatağımın altında duran lâzımlık da hayaletler için her zaman hazırdı. Onlarla böylece boy ölçüşebileceğimi sanıyordum. Deneylerim bana bilimsel yargılardan çok, kabataslak genellemelerin daha yararlı olacağını öğretmişti. Bu hazırlıklardan sonra biraz yatışır gibi olmuştum.

Böylece bir yıl geçti. Derken usum umulmadık bir düşünceye takıldı. Ardı arkası kesilmeyen o şeytansı ruhlar, gece uykudayken, kendi bıçağımla beni öldürebilirlerdi. Bunu daha önceleri düşünmediğim için utandım bile. Bundan böyle çakımı yastığımın altına koymaya başladım. Aradan altı ay daha geçti. Kaatillerim gözetlemeyi bırakmamışlardı. Bu süre içinde düşler ve uyurgezerlik üstüne ne bulduysam okudum. İnsanların uykularında sık sık mucizeler yarattıklarını öğrendim; dimdik uçurumlara tırmanırlar, geçilmez nehirleri karşıdan karşıya geçerler, açılması zor kilitleri açarlar, daha bilmem neler neler yaparlar. O şeytansı ruhların uykumda bana çakımı açtırarak, onunla kendimi şöyle derinlemesine kestirmeleri de olağan değil miydi? Ertesi akşam çakımı çekmeceye

kilitledim ve anahtarı ev sahibime vererek iyice saklamasını sıkı sıkıya rica ettim. Bunu yaptıktan sonra, bu kez çakı yerine, kalın bir sopa sağladım. Artık her gece o kalın sopayı yastığımın altına koyuyordum. Gündüzleri de onu nasıl kullanacağımı deniyordum.

Fesat kumkuması pencerenin dışında da sürüp gidiyordu. Şimdi yaşamıma kastedenler salt erkekler değildi. Kentin kana susamış kadınları da bunlara katılmıştı. Onlar beni, **Yarım Tabanlar** ve **Kurnaz Adamın Giysileri** adlı ilk yapıtlarımda mesleklerini maytaba almakla suçluyorlardı. Bu ünsüz dişiler erkekleri o küstah eylemlerinden caydırmak için hiçbir çaba harcamıyorlardı elbette. Bunda şaşacak bir şey yok. Londra'daki sokak gösterilerinde kadınların gösterdiği gözüpeklik üstüne epey yazı okumuştum. Onların şirretliğini de, arsızlığını da az çok biliyordum. Tüm güvenlik umutlarım çocukça kurulmuş şatolar gibi havada un ufak oluyordu.

En sonunda saat çaldı, şaşırtıcı ve ansızın, tüm büyük olaylarda olduğu gibi. Eylül ayının son gecesiydi. Yatağa henüz girmiş, ışığı yeni söndürmüştüm. Sırt üstü yatıyor, gözlerimle odayı bir aşağı, bir yukarı tarıyordum. Derken birdenbire yatağımın ayakucundan, kapıya yaslanıp duran kurşunî bir şey gördüm. Doğaüstü bir şey olmalıydı bu. Orada daha önce böyle kuşku verici bir şey

görmemiştim. Ne olabilirdi acaba? Bir süre bakakaldım ona. Önceleri bir hortlağa benziyordu o. Sonra yavaş yavaş belirginleşti, öyleki onun pencereden sızıp kapının üstüne düşen bir ışık demeti olduğuna kendimi inandırdım. İşte böyle her gece doğanın yeni harikalarını keşfeder oldum. Ve her yeni küçük buluşum, bir hayli kafa patlatmama ve ruhumun çalkalanmasına maloluyordu.

O sıralar şişman bir hastabakıcıya âşıktım. Gözleri kapkara, giysisi ak mı aktı. Çok hoşuma giderdi onun bu görünüşü. Ona bir sürü yürek paralayıcı aşk şiiri döktürmüştüm. Yoluna kurban olduğumu belirtmek için de onların tümünü kırmızı mürekkeple yazmıştım. Bir kezinde beni görünce, şöyle bir bakmış, «İstoacı» lar gibi sakin, elimi sıkıp demişti ki: «Şiire çok teşekkür ederim.» Ben de, «Bi şey diil,» demiştim, «Başka ister misiniz?» Başını eğerek beni selâmlamış, hiçbir şey dememişti. Yürek paralayıcı aşk şiirlerimi kırmızı mürekkeple döktürmeyi sürdürüyordum. Ama hiçbir sonuç alamamıştım.

Onu güzelliğini zihnimde canlandırarak sık sık unutuyordum kendimi. Hattâ ara sıra o öldürücü canavarları da unuttuğum oluyordu. Kapkara gözler, kıpkırmızı dudaklar, yumuşacık eller, dimdik göğüsler... işte tüm bunlar benim için her şeydi o günlerde. Gündüz ona yolda rastlamışsam, özellikle bana gösterdiği yakınlıktan, o gece

aşktan çıldırmışcasına şarkılar söylüyordum. Memnun ediyordu bu beni. İçtenliğinden emindim artık. Ah, mutluydum mutlu! Döşeğime uzanıyor, öldürücü canavarlara karşı bana ettiği yardımı düşünüyordum. Düşmanı kovalamak için kalın sopaya sarıldığım zaman beni yüreklendiriyordu: «Vur, öldür onu! Düşünme, sorumluluğu bana ait!» Ama ya o düşman beni alaşağı ederse? O zaman benim şişman sevgilim sopayı kaldırdığı gibi indiriveriyordu düşmanın kafasına. Yanlışlıkla benim kafama vurmasın da, ne yaparsa yapsın! Ya da, onlardan birini tutup, elleriyle boğuyor, o alçağı ikimiz birlikte çekerek bir çukura atıyorduk. Derken, onu sayısız öpücüklere boğuyor, gecemiz mutlu bir ezgi ve utku içinde sona eriyordu. Bizimkisi de ne evlilik olurdu ya! Olacağı şuydu: Yaşamaya değer bir ilişki. Kırdırılmaz aşk bonolarıyla sözleşilen bir birleşme olurdu evliliğimiz. Hemen hemen her işe doğru yerinden el atan bir hastabakıcıyla yapılacak evliliğin, yaşamın bir gereksinmesi olduğunu şimdi anlıyorum.

Tüm bunları Tanrının bana verdiği düşleme gücüyle kuruyordum. Sonra o gece, bir de baktım, oturma odasında birisi yumuşacık adımlarla dolaşıyor. Kulak vermedim; kocaman bir kulak kesildim. Yüreğim on iki silindirli bir motör gibi atıyordu. Yüreğim de pek yufkadır. Hay Allah! Ayak sesleri yavaş yavaş sobaya yaklaşıyor. Derken bi-

risi ayak uçlarına basarak pencereye seyirtti, sonra yine odanın ortasına döndü. Orada öyle kalakaldı, sanki açık duran kapıdan gözlerini dikmiş bana bakıyor. Kuşkusuz, beni uykumda kıstırıp, gık diyemeden öldürmeye niyetleniyordur. Ayakkaplarını çıkarmış olmasına karşın, yine de ayak seslerini duymuştum. Yürek çarpıntısıyla umutsuzluk içinde bocalıyordum. Ölecektim bu gece. Kısa bir süre sonra bedenim, üzerinden kanlar akan bir ceset olacaktı. Peki, ya canım ne olacak? Huşş! Ayak sesleri oturma odasında ağır ağır bir ileri, bir geri gidip geliyor. Niye ilerlemiyor? Niye duraklıyor orada? Yoksa parama mı gözünü dikti? Bu öldürücü oyunu göz açıp kapayıncaya dek bitirmesini diliyorum.

Elimden hiçbir şey gelemez mi? Kalıp gibi yatabilirim, soluğumu keserim, ölü numarası yaparım diye düşündüm. Tilkilerin de böyle yaparak yaşamlarını kurtardıklarını duymuştum. Ama o alçağın karanlıkta benim ölü yüzümü göremeyeceğini anladım. Derken, döşeğimin altına gireyim diye düşündüm. Ne var ki, o zaman hortlağa kıskıvrak yakalanırdım. Bu da her şeyden kötü olurdu benim için. Evden savuşup gitmeye ne demeli? Gel gelelim, bunu yapmak için üç kapalı kapıyı açmak gerekiyordu. Ve de anahtarlar oturma odasındaki ceketimin cebindeydi. Yıllardır onları anahtar deliklerinde bırakmayı düşünmemiştim.

Ne aptallık! Suskun bir çılgınlık içinde saçlarımı yoldum. Peki, pencereyi kırarak dışarıya çıkmaya ne buyurulur? Bu da evi affedilmez bir şekilde tahrip etmek demekti. Bundan başka, kırılan camlardan adamakıllı yaralanır, kanım mikrop bile kapabilirdi. Ya sonra kendisini camla yaralayan bir delikanlıya ne derlerdi? Kanın mikrop kapması da caba. İşin yoksa acıdan kıvran, gözler dışarıya uğrasın. Hem sonra, bakalım, o alçak kaatil benim kaçmama izin verecek mi?

Çıkar yol yoktu. Yaşamım bir pamuk ipliğine bağlıydı. Artık ne görebiliyor, ne de duyabiliyordum. Tüm varlığım kapkaranlık bir oluşma içindeydi. Beynimin içinde karmakarışık düşünceler fırıl fırıl dönüyor, poyrazla sürüklenen bulut kümeleri gibi ta ötelerdeki bir mavilikte yitip gidiyordu.

Birdenbire bir şimşek aydınlığı bedenimden geçti ve doğaüstü bir güçle doluverdim. Döşeğimden fırladım, kibrit kutusunu kaptım, kısa sopayı aldım ve ayaklarımın ucuna basa basa oturma odasının kapısına gittim. Saniyesinde bir demet kibrit çaktım, kapının eşiğinde fıldır fıldır gözlerle çevreme bakındım. Ne var ki, bir şey göremedim. Köhne iskemleler o akşam döşemede bıraktığım gibi, yerli yerinde duruyordu. Yoksa yanlış mı duymuştum? Ben ki tüm ömrümde hiçbir şeyi yanlış duymamıştım! Nasıl olur? Yoksa ben de

birtakım sesler duyan, varolmayan şeyler gören o kaçıklardan biri mi oluyordum? Öyleyse gerçekten oluşmamış hiçbir şeyi duymamıştım ben. Tetik durarak başımı oturma odasına doğru biraz uzattım. İşte orada! Pencerenin yanındaki karanlık köşede, gözlerini bana dikmiş bakıyor. Kendimi tutamadım. Odaya daldım, önüne geçilmez bir öfkeyle pencerenin yanındaki köşeye elimdeki kısa sopayla vurdum. Aynı anda karanlıktan gelen vahşi bir tıslama duydum ve benekli kocaman bir canavar kedi masaya fırladı. Daha onun ne olduğunu anlamaya vakit kalmadan, bir de baktım açık pencereden dışarıya fırlamış. Peşinden atıldımsa da vuramadım.

Donup kalmıştım. Uyuyan insanlara saldıran, gözlerini tırmalayıp çıkaran kediler üstüne müthiş hikâyeler duymuştum. Akureyri'de farenin biri bir adamın yanağını ağzının köşesinden ta kulağına dek kemirmişti. Veremden korkmama karşın, pencereyi özenle kapattım.

Kısa bir süre sonra, kaatillerden korkmamın yerini karanlıktan korkmak aldı. Beni allak bullak eden bu kedi olayında gizemli bir şey olduğunu anladım. Bu evde dört yıldır pencere açık uyuduğum halde, hiç kedi girmemişti içeriye. Acayip değil miydi bu durum? gecenin karanlığında ne

arıyordu içerde? Büyücü örneği bir kedi yüzünden tepem atmıştı.

Karanlığa uzun uzun bakındım. Kediyi ve onun oldukça kuşkulu davranışını düşünmekten kendimi alamıyordum. En sonunda, yüreğim korkudan kütküt atarken, döşeğime doğru emekledim. Lâmbayı yanık bırakmayı çok isterdim, ama kaatillerden korkmam bana engel oldu. Derken lâmbayı söndürüp, döşeğime uzandım ve yorganı başımdan yukarıya çektim. Delilikti bu yaptığım. Karanlık korkusu beni yıldırdığı zamanlar da yapardım bunu. Hiçbir şey görmemekte bir güven buluyordum. Hoş bir şey düşünmeyi denedim. İlâhiyatçılar böyle yapmanın iyi sonuç verdiğini söylerler. Ama uzun bir süre düşüncelerimi denetleyemedim. Düşünceler kafamın içinde ekspres trenleri gibi cirit atıyorlardı. Yorganın altında döğülmüş bir köpek gibi titredim durdum.

Çok geçmeden hastabakıcım o ak mı ak giysileri içinde uçarak gelip, yorganımın altına giriverdi. Mödrudale kırlarının bir koyunu gibi besili ve sağlıklıydı. Kediyle savaşırken usumdan silinip gitmişti. Kaatillere karşı verdiğim savaşta canını göz kırpmadan kurban etmeye çalışan bu masum meleğin güzelliğinde kendimi ve her şeyi unutmayı denedim. Aşk dediğin de bu olsa gerektir. Seni ta ölüm vâdisine dek bile olsa, hiçbir çıkar gözetmeksizin izlemek! Düşüncelerimin bu nokta-

sında sevgilimi bir sanat yapıtınca güzel gördüm. Artık onun bana çok yararlı bir kişi olduğunu da anlıyordum. Bundan memnundum. Oysa yararlı şeylere değer vermemekle suçlanırdım hep.

Uzunca bir süre geçti. Aşk üstüne derin düşüncelerden bir hışırtıyla uyanıverdim. Ne olabilirdi bu hışırtı? Boynumu yorganın altından uzatarak karanlığa diktim gözlerimi, kulak kabarttım. Birisinin oturma odasında ayaklarının ucuna ustalıkla basarak dolaştığını duydum. Nasıl girmişti içeriye o alçak? Pencereyi özenle kapatmıştım. Tüm kapılar kilitliydi. Duvardan mı geçiyor, yoksa döşeme tahtalarının arasından mı sızıyordu içeriye? Duvar geçmek!... İçeriye sızmak!... Bir bulantı verdi bana bu. Yok, yok, insansı bir kaatil olamazdı o. Öyleyse ne olabilirdi? Beni uykudayken boğmaya niyetlenen şeytansı bir yaratık mı? Önceki deneylerimden bunların şakalaşılan kuzulardan olmadığını biliyordum. İnsanı çılgına döndürebilirdi onlar. Kişiyi kıtır kıtır keserek parçalayabilirlerdi. Onları tutmaya çalışacak olsan, elinden bir yılan balığı gibi kayarlardı. Bir yılan balığı gibi! Hem de elektrikli bir yılan balığı! İşte buydu o. Bu karşıt benzetme yeni bir bulgu gibi etkiledi beni, korkunç bir gerçek gibi yüreğimi parçaladı. Henüz ne olduğunu anlıyamıyordum onun. Kulak verdim. Ayak sesleri yavaş yavaş kapıya, bana doğru yaklaşıyordu. Korkudan uyuş-

muş, döşeğimin içinde felce uğramış gibi yatıyordum. Buz soğukluğundaki görünmeyen pençeler gırtlağımı kavramıştı. Uzun ve kaygan bir şey çıplak bedenime sarılıyordu. Kımıldamak istiyordum, ama ne gezer, döşeğime tutkalla yapıştırılmıştım sanki. Gözlerim kapandı. Bu karanlık sonbahar gecesinde, rüzgârla ta ötelere sürüklenen bir bulut gibi, odam benden uzaklaştı.

Ne süre kaldığımı bilmiyorum bu korkulu karabasan içinde. Oturma odasının kapısından gelen bir tırmalama sesi uyandırdı beni. Şeytan benim uyanık olup, olmadığımı sınamak istiyordu demek. Bunu anlayınca döşeğimden çıktım. Lâmbayı yakar yakmaz kısa sopayı kavradım. Aman Allahım! Tam önümde, ayaklarımın dibinde yine o önceki canavar kedi duruyordu. Deniz yeşili gözleriyle bana bakarak dişlerinin arasından tısladı. Gözleri ne de çirkindi! Daha önceleri hiç böyle kem bakışlı bir çift kedi gözü görmemiştim. Canavarın boyu adamakıllı uzun, ayakları basbayağı kedilerinkinden daha kısaydı. Düzenli devinimlerle ileriye geriye giderek kıvranıyordu. Canımı kurtarabilmek amacıyla, sağı solu belli olmayan bu gizem dolu düşmanıma saldıramıyordum. Değişim geçirerek daha korkunç ve heybetli bir canavar olur, beni çıldırtabilir, ya da parça parça edebilirdi. Zorlu hortlakların böyle şeyleri yapabildiği iyi bilinmektedir.

Kör bir içgüdüyle odamın penceresine atılıp ardınadek açıverdim. Sonra döşeğimin üstüne sıçradım ve tıslayıp küfrederek kısa sopayı döşemeye vurmaya başladım. Canavar dönüp, korkunç gözleriyle bana baktı. Tüyleri diken diken olmuştu. Öfkeyle bakarak, ciyak ciyak bağırdı. Olduğu yerde kıvranırken, birdenbire pencerenin pervazına sıçradı. Dik dik baktı bana. Gözlerim karardı. Kendimden geçtim. Pencereye atıldım ve var gücümle kısa sopayı canavara savurdum. Canavar, elektrikli bir yılan balığı gibi karanlığın içinde uzaklaştı. Üstünden her yöne doğru fışkıran kıvılcımlar gördüm.

İçinde bulunduğum dehşet çekilmez olmuştu. Pencereyi kapatıp, hemen giyindim. Gecenin geri kalan kısmını, zifiri karanlıkta döşemeyi adımlayarak geçirdim. Ertesi gün evden taşındım.

Başıma gelen bu müthiş olay üzerinden tam üç yıl geçti. İyi saatte olsunların göze görünmesi, hortlakların beden değişimi olayları üstüne birçok kitap okudum. Memleketin seçkin kişilerinden bu konularla ilgili eşsiz öyküler derledim. Bu masallardaki her sözcük, o müthiş eylül gecesinde beni uykumda öldürmeye niyetlenen benekli canavarın, elektrikli bir yılan balığı biçimine giren şeytandan başka bir şey olamayacağı konusundaki inancımı pekiştirdi. O zamandanberi lâmbamı tüm gece boyu yanık bırakırım. Lâmbam sönecek olursa, canavarın gözleri yine beni büyüler.

GUNNAR GUNNARSSON

(1889 —)

Parayı ve ünü yurdu dışında arayan birçok İzlandalı yazar gibi, Gunnarsson da yirmi yaşına girmeden önce bir romancı olabilme umuduyla Danimarka'ya gitti. Aradan otuz yıl geçtikten sonra, İskandinavyanın en tanınmış yazarlarından biri olarak yurduna döndü. 1949 yılındanberi İzlanda'nın başkenti Reykjavik'te yaşamaktadır.

Gunnarsson gerek tarihten, gerekse kendi yaşantısından esinlenerek yazar yazılarını. İşlediği konular hep İzlanda'ya özge konulardır. Çalışan ve talihleriyle savaşan insanların serüvenlerini kaleme almakta eşsiz bir yeteneği vardır. Canlı, sağlam ve renkli dili tatlı bir anlatım hüneriyle birleşerek, İzlanda edebiyatına unutulmaz kişiler bağışlamıştır.

Şiirlerinden ve tiyatro oyunlarından başka, İzlanda'yı sıla özlemi içinde anlattığı, felsefe dolu, karanlık ve psikolojik romanları, otobiyografyası ve kısa hikâyeleri de vardır.

Çevirisini okuyacağınız «Baba ile Oğul» adlı hikâyesi ilk önce 1916 yılında Eimreidin adlı bir İzlanda dergisinde yayınlanmıştır.

GUNNAR GUNNARSSON

BABA İLE OĞUL

Her ikisi de köyün dışında bir yerde yaşıyorlardı. İkisinin de adı Snjolfur idi, ama çevrede Baba Snjolfur, Küçük Snjolfur olarak tanınmışlardı. Baba, oğul da birbirlerine genellikle Snjolfur derdi. Onlara güç veren bir alışkanlıktı bu: Aynı adı taşıdıklarından, adlarına hiçbir şey katmaksızın öylece seslenmek biraz daha yakınlaştırıyordu onları birbirine. Baba Snjolfur elliden birkaç yaş büyüktü; Küçük Snjolfur'sa on ikisini henüz yeni bitirmişti.

Her ikisi birbiriyle kaynaşmışlardı sanki: Birisi olmasa, öteki kendisini yitik sanırdı. Küçük Snjolfur'un anımsadığınca bu böyle sürüp gelmişti. Babası da geçmişe baktıkça, köye şöyle bir koşuluk uzaklıktaki çiftliğinde, on üç yıl önce, iyi bir eş olan karısı ve üç yaramaz, ama umut verici çocuğuyla birlikte yaşadığını anımsayabiliyordu.

Derken Baba Snjolfur'un talihi birdenbire döndü, felâket üstüne felâket geldi. Koyunları vebadan mahvoldu, davarı şirpençeden ve başka hastalıktan ölüp gitti. Çocuklarının üçü de boğmaca öksürüğünden peşpeşe öldüler, üçü birden bir me-

zara yanyana gömüldüler. Borçlarını ödemek için Baba Snjolfur çiftçilikten vazgeçip, toprağını elden çıkardı. Sonra köyün hemen dışında bulunan şimdiki yerini satın aldı. Bir bölmeyle ikiye ayrılmış bir kulübecik ve bir de balık kurutma sundurması yapıverdi. Bunları yapıp bitirdikten sonra, geriye bir tekne satın alacak parası kalmıştı. Varı yoğu bunlardı işte.

Yoksul, güç bir yaşam sürüyordu Snjolfur'la karısı. Yokluk ve yarını düşünme sıkıntısı hiç çekmediklerinden, her ikisi de çok çalışmak zorundaydılar. Günlerin çoğu gündelik nafakalarını sağlamak için denize açılmakla geçerdi. Dolu bir mideyle yattıkları geceler pek seyrekti. Üstlerine başlarına harcayacak paraları bile yoktu.

Snjolfur'un karısı, gezici balık tecimeni için balık kurutmakla geçirirdi günlerini yaz aylarında. Ama balıkların kurutulduğu iyi günler sayılacak denli azdı ve bu yüzden pek az para geçiyordu ele. Yaşamı Küçük Snjolfur doğuncaya dek sürdü; ölmeden önce yapmak istediği son şey, oğlunun adını koyabilmek idi. O günden sonra baba ile oğul küçük kulübelerinde birlikte yaşamaya başladılar.

Küçük Snjolfur umutsuz bir yoksulluğun başıboş günlerini geçiriyordu. Can sıkıntısı ve ölümle pençeleşmenin onulmaz günlerinde evde tek başına kalmak zorundaydı. Babasıyla birlikte sanda-

la binip denize açılamayacak denli küçüktü, kendisine bakacak başka bir kimse yoktu. Baba Snjolfur, balığa çıkarken, yokluğunda düşüp, başına bir şey gelmesin diye, onu beşiğine sıkı sıkıya bağlıyordu. Sonra her zaman içeride olmuyordu, bir şeyler pişirmesi de gerekiyordu.

Küçük Snjolfur'un parıldayan bir deniz üzerinde geçen güzel, tatlı yaz günleriyle dolu mutlu zamanları da yok değildi. Sandalın dümeninde otururken, babasının pırıl pırıl balıkları çektiğini seyrettiği günleri de anımsıyordu. Ama bu güzel günler bile acıyla içiçeydi; çünkü gökyüzünün ağladığı günlerde Baba Snjolfur tekbaşına kürek çekmek zorunda kalırdı.

Zamanla Küçük Snjolfur yeterince büyüyüp, boy attı. Hava nasıl olursa olsun, o da babasıyla birlikte balığa çıkmaya başladı. Artık gece, gündüz demeden, bir dakika olsun birbirlerinden ayrılmaksızın, günlerini birlikte geçiriyorlardı. İkisinden biri uykuya dalacak gibi olsa, öteki uyanık olurdu; biri uyumayacaksa, öteki de öldür Allah gözünü kırpmazdı.

Birbirlerine böylesine kaynaşmalarının nedenini çok konuşmalarına bağlayanlar çıkabilir. Ama hiç de öyle değildi durum. Birbirlerini yeterince tanıdıklarından, sessiz dostlukları tamdı, öyleki konuşmaları gereksizdi. Aralarında geçen kırık - dökük birkaç sözcükle günün sona erdiği olurdu;

birlikte konuşmaktan çok, birlikte sessiz olmak mutlu ederdi onları. Ne demek istediğini anlatması için, birinin ötekine şöyle bir bakması yeterdi.

Aralarındaki konuşmalarda kullanılan birkaç sözcükten oluşan tek tümce, babanın oğula söylediği şu sözlerdi:

— «Başkalarına olan borcunu öde, hiç kimseden ödünç alma ve Tanrıya güven!»

Aslında, baba ile oğul açlıktan ölecek kerteye gelseler bile, ödeyemeyecekleri herhangi bir şeyi başkalarından ödünç almaya yanaşmazlardı. Borca gömülmektense, eski çul-çaput parçalarını birbirine ekler, böylece çıplaklıklarını gizlemeye çalışırlardı.

Komşularından çoğu az - buçuk borç içindeydi. Bazıları gezici balık tecimenine gelişigüzel zamanlarda borçlarının bir bölümünü öder, tamamını bir türlü ödeyemezdi. Ama Küçük Snjolfur kendini bildi bileli, gerek kendisi, gerekse babası hiç kimseye bir kuruş olsun borç yapmış değildi. Doğumundan önce, başkaları gibi babasının da gezici balık tecimeninin defterinde kayıtlı olduğunu sezinleyen küçük Snjolfur, bu konuyu konuşmaya değmez bulur, sesini hiç çıkarmazdı.

Her ikisi de kışı rahatça geçirebilmek için ne gerekse onu sağlamaya uğraşırlardı; çünkü kötü havalar ve dalgalı deniz balık tutmayı olanaksız kılardı. Kışı geçirmek için yedikleri, ya kurutul-

muş, ya da tuzlanmış balıklardı. Yedek balıkları satarak, yaklaşan kışa karşı, hiç olmazsa evde biraz hazır para bulundururlardı. Kış sona ermeden önce, mutfak olarak kullandıkları dolapta pek ender olarak bir şeyler kalırdı. İlkbahar geldiğinde yenilebilecek ne varsa silip süpürürlerdi; öyleki, baba ile oğul açlığın başgöstermekte olduğunu anlarlardı. Hava balığa çıkmaya uygunsa, sandalı denize atar, bazen sandalın dibinde yatan sıska bir balıkla gerisin geri dönerlerdi. Ama bu durum onların kıllarını bile kıpırdatmazdı. Hiç yakınmazlardı; ne denli ağır olursa olsun, sıkıntıya katlanırlardı. Olgunlukla yüzüne baktıkları talihin, bir gün kendilerine gülümseyeceğini umuyorlardı. Başka her şeyde olduğu gibi, bunda da fikir birliğine varmışlardı. Bugün bir şey yememişlerse, yarın, bilemedin öbür gün, Tanrının kısmetlerini göndereceği umudu, onlara her zaman bir huzur veriyordu. Gelen ilkbahar onları solgun, yanakları çökmüş, kötü düşlerden yılgın bulurdu. Geceler boyu uyku tutmazdı her ikisini. Böylesi bir ilkbahar, ötekilerden daha karlı, soğuk, fırtınalı bir ilkbahar günü, kötülük şeytanı yine Baba Snjolfur'un evinin kapısını çaldı.

Sabahın erken saatlerinde bir çığ, kopup gelerek, tepenin burnundaki kulübenin üzerine çöktü ve babayı da, oğulu da içeride kapalı bıraktı. Açıklanamaz nedenlerle, Küçük Snjolfur kar yı-

ğınından çıkacak bir delik bulabildi her nasılsa. Çok geçmeden, tüm gücünü toparlayarak olsa bile, tek koluyla tüneli kazıp babasını dışarıya çıkaramayacağını anladığından, bir koşuda köye gitti ve köy erkeklerini yataklarından kaldırdı. Ama yardıma çok geç kalmışlardı: Karlar içinden geçip ona ulaştıklarında, yaşlı adam soluk alamadığından, havasızlıktan boğulmuştu.

Yakındaki uçurumun orada bulunan bir mağaranın içinde, Baba Snjolfur'u düz bir kaya parçasının üstüne yatırdılar. Derken, onu köye götürecek bir kızak sağladılar. Küçük Snjolfur uzun bir süre babasının yanıbaşında durup, onun kar gibi ak saçlarını okşadı. Bu sırada bir şeyler mırıldanıyordu, ama kimse neler dediğini işitemiyordu. Hiç ağlamadı, acısını hiç belli etmedi. Ellerindeki kar küreklerlyle ona bakan adamlar, babasının ölümüne gözyaşı dökmediğinden, onun tuhaf bir çocuk olduğunda fikir birliğine varıp, dudak büktüler. «Yüreği amma da pekmiş!» dediler, ama hayranlıkla değil. Yorumlanmaya değer bir durumdu bu.

Belki bu yüzden, Küçük Snjolfur'a aldırış eden çıkmadı. Kurtarıcılarla, yalnızca merak nedeniyle gelenler, çocuğu babasının ölüsü ve boş kızakla başbaşa bırakarak, kahvaltılarını etmeye gittiler. Çığ kulübeyi altına alarak ezmiş, kerestelerini parçalamış, yerle bir etmişti. Yerlerinden oyna-

yan direkler kar yığınından dışarıya fırlamış, gereçler, öteberiler şuraya buraya saçılmıştı. Snjolfur onları toparlamaya çalışınca, hepsinin yapışırcasına kara karışmış olduğunu gördü. Sandala ne olduğunu anlamak için deniz kıyısına dek yürüdü. Kıyıya varınca, denizin içinde, kar kümelerinin arasında sandalının dağınık parçalarının oynaşmakta olduğunu bumbuz gözlerle gördü. Bakışı öfke doluydu, ama ağzını açıp tek söz etmedi.

Deniz kıyısında ,pek fazla kalmadı. Mağaraya dönünce, babasının ölüsünün yattığı yerin yanındaki kayaya çöktü. Durumu yürekler acısıydı; parçalanmamış olsaydı, sandalı satar, cenaze töreni giderleri için yeterince parayı elde etmiş olurdu. Babası her zaman bir cenazenin kaldırılması için yeterince paranın bir kıyıda bulundurulması gerektiğini söylerdi. Acundan eli, ayağı çekip, toprağın altına girebilmek bile kaçınılmaz giderleri gerektiriyordu. Durumlarının pek endişe verici olmadığını söylemişti bir gün. Zamanı gelince her ikisi de rahatlıkla ölebilirlerdi: Kulübe, sandal, gereçler, öteberi ve hiç olmazsa bir karış toprakları vardı. Bunların tümü gerek tabutun, gerekse cenaze töreninin giderlerini karşılamaya yeter de, törene gelenlere bir fincan sıcak kahve sunmaya yetecek para bile artardı. Ama şimdi, olup bitenler kurulan düşleri yıkmış, babasının sözü gerçekleşememiş, ölümüyle birlikte —bir karış toprakla-

rı dışında— her şey onunla birlikte yokolup gitmişti. O bir karış toprak da, üzerinde kulübe olmadıktan sonra paraya nasıl çevrilebilirdi? Açlıktan ölür giderdi belki de Küçük Snjolfur. Yoksa deniz kıyısına gidip, o da kendisini denize mi atmalıydı? Hiç olmazsa, böylelikle babasıyla birlikte gömülürlerdi. Ama ne olursa olsun, yine kendisi çekmeliydi bu ağır yükü. Aynı mezara gömülmek utanç verici bir kusur olurdu: Bunun yapacak yürek yoktu onda.

Küçük Snjolfur'un başı, tüm bu kötü düşüncelerle dopdoluydu. Öyle bir an geldi ki, her şeyleri yüzüstü, olayları oluruna bırakmak istedi. Ama kalacak hiçbir yeri olmayan kişi, herşeyi nasıl yüzüstü bırakabilirdi? Geceyi burada, dışarıda geçirmek ayazla başbaşa kalmak demekti.

Çocuk düşündü, taşındı. Derken yıkılan evin direklerini, tahtalarını, öteberiyi mağaraya taşıdı. Uzun, düzgün tahta parçalarını mağaranın ağzına koydu. Babasıyla birlikte dört duvar arasında olmayı ölesiye istiyordu. Geçebilecek bir yer bıraktıktan sonra, mağaranın ağzını iyice kapadı. Aralıkları yelkenbeziyle ve eline geçen elverişli başka şeylerle tıkadı. Derken yaptığı tahta perdenin önüne bir kürekle kar yığdı. Hiç olmazsa mağaranın içinde olmak, dışarıda olmaktan yeğdi. Gerçi sekiz, on gün babası Snjolfur'la birlikte kalması gerekiyordu. Bir tabut yapması, donmuş toprağı

kazarak bir mezar hazırlaması kolay değildi. Yapacağı tabut da öyle iyi bir şey olmayacaktı herhalde.

Küçük Snjolfur barınağını yapıp bitirdikten sonra, emekleyerek içeriye girdi, bacaklarını uzatarak babasının yanına uzandı. Yorgundu, nerdeyse uyumak üzereydi. Tam uykuya dalıyordu ki, cenaze töreninin giderlerini nasıl ödeyebileceğini anımsadı. Birdenbire uykusu açıldı. Bu sorun, fazla gürültüye patırdıya getirmeksizin çözümlenmeliydi. Birdenbire bir umut ışığı belirdi. Kaçınılmaz bir şey değildi bu. Cenaze töreninin giderlerini karşılayabildiği gibi, başının çaresine de bakabilirdi böylece. Uyku sersemliğini üstünden atmıştı. Mağaradan çıkıp, köyün yolunu tuttu.

Köydeki dükkânın yönünde, ne sağa, ne sola bakmaksızın, hattâ köylülerinin dost bakışlarına aldırış etmeksizin yolda dosdoğru yürüdü. «Kaba çocuk! Babası öldüğü zaman ağlamadı bile!» sözleri, iyi yürekli, açık sözlü kişilerin en saygın deyimleriydi.

Küçük Snjolfur gezici balık tecimeninin dükkânına gelince, içeri girip, patronla görüşmek istediğini söyledi. Dükkân işlerine bakan adam onu şöyle bir süzdü ve patronun bulunduğu odanın kapısını parmağıyla tıklatmadan yanından ayrılmadı. Kapıyı tecimenin kendisi açtı. Karşısında Küçük Snjolfur'u görüp, onun kendisiyle konuşmak

istediğini duyunca, durup, tepeden tırnağa baktıktan sonra onu içeriye buyur etti.

Küçük Snjolfur kasketini kapının önündeki tezgâha bırakıp, içeri girdi.

Tecimen, «Evet, delikanlı?» dedi.

Delikanlının yüreği ağzındaydı. Süzülüp içeriye girince, çekine çekine, sahibi bulunduğu toprak parçası karşılığında tecimenin bir ödeme kolaylığı gösterip gösteremiyeceğini sordu.

«Başkalarınkine kıyasla toprağınız en kötü yerdedir,» dedi tecimen.

Çocuğun görünüşündeki ciddiliğe gülmemek için kendini zor tuttu; onun huyunu, suyunu daha önce de duymuştu.

Derken Küçük Snjolfur doğrudan doğruya konuya girdi. Deniz kıyısındaki yerin kullanma hakkını gelecek yaz için ona terkedecek olsa, eline kaç para geçebilirdi? Ama yalnız gelecek yaz için!

Tecimen, «Peki,» dedi, «yerinizi doğrudan doğruya satın alsam, daha iyi olmaz mı?» Darda olan çocuğun karşısında, memnunluğunu gizlemek için elinden geleni yapıyordu.

Küçük Snjolfur ayak diredi: o böyle bir şey istemiyordu. «Orayı satacak olursam, evsiz kalırım.» dedi.

Tecimen onun orada tek başına yaşayamayacağını, yoksul olduğunu, açık havada barınamayacağını anlatmaya çalıştı.

«Elinden bir şey gelmez, çocuğum,» dedi.

Delikanlı onun açık havada barınamayacağı hakkındaki düşüncesini şiddetle reddetti: rahatça kalabileceği bir barınak hazırlamıştı ya kendisine!

«İlkbahar gelince başka bir kulübe yapacağım. Pek büyük olmasa da olur, yeterince kerestem var. Babam Snjolfur'la sandalımı yitirdiğimi biliyorsunuz sanırım. Sandalın parçalarını bir araya getirip onarma umudu hiç yok. Sandalım olmadığına göre, toprağımızın deniz kıyısındaki yerini gözden çıkarabilirim. Belki böylece bir şeyler yapabilirim. Hiç olmazsa, yaz boyunca orası kiralanacak olursa, sandalların denize atılmasında, yüklerinin boşaltılmasında da çalışabillirim. Bizim yerin ordan denize açılmak daha kolaydır. Bunu ben uydurmuyorum, kime sorsanız söyler. Suyu derin bir deniz kıyısıyla, sığ kıyı arasında çok fark olduğunu söyler dururdu babam.»

Tecimen deniz kıyısının bir yaz boyu kullanma hakkı için ne istediğini sordu çocuktan.

Küçük Snjolfur hüzünlü hüzünlü, «Cenaze töreninin kaça patlayacağını henüz bilmiyorum,» dedi. «Hiç olmazsa babamın cenaze töreni giderlerini karşılayacak para gerekli. Bunu bulursam kendimi talihli sayarım.»

Tecimen, «Öyleyse merak etme» diyerek, tabu-

tun da, cenaze töreni giderlerinin de karşılanacağını söyledi: Küçük Snjolfur artık üzülmemeliydi. Gerçi onu küçümsemiş oluyordu, ama ne yaptığına aldırış etmeksizin, konuğuna yol göstermek için eli odanın kapısına gitti. Ama çocuk onun ne yaptığını görmeden duruyordu. Yüzünden henüz alışveriş konuşmasını bitirmediği okunuyordu. Yaşına hiç de yaraşmayan, kırmızı, gergin yüzündeki endişeli görünüş dağılmamıştı.

«Mallarınızı götürecek gemiyi ne zaman bekliyorsunuz?»

Tecimen ertesi gün değilse bile, öbür gün beklediğini söyledi. Çocuğun bunu niye sorduğu bir bilmeceydi. Baba ile oğul, işiyle ilgili hiçbir soru sormamışlardı ona o güne dek.

Küçük Snjolfur gözlerini tecimenin yüzünden ayırmıyordu. Sözleri boğazında düğümleniyordu. Ama en sonunda soracağını sordu: Dükkânına bir yardımcı gerekli miydi?

Tecimen yadırgamadı bu soruyu.

Gülümseyerek, «Çalışmaya niyetliysen bunu ispat etmelisin,» dedi.

Küçük Snjolfur ispata hazır olduğunu, hattâ hemen işe koyulabileceğini belli edercesine, kendisiyle birlikte dışarıya çıkıp, dükkânın köşesine gelmesini söyledi tecimene. Önde çocuk olmak üzere, ikisi birlikte dışarı çıktılar. Büyükçe bir taşın yanında durdular. Çocuk taşı sıkıntısızca yerinden

alıp havaya kaldırdı ve fırlattı. Sonra tecimene döndü.

«Bu taşa Zayıflık Taşı deriz. Geçen yaz yanımızda çalışan çocuk yerinden bile kımıldatamamıştı onu doğru dürüst.»

«Peki, senin ondan daha güçlü kuvvetli olduğunu anladığıma göre, bir işte kullanabilirim demektir seni. Gerçi gösterin biraz kaba saba oldu, ama bu, yeter de artar bile.»

Küçük Snjolfur işi sağlama bağlamak için, «Yanınızda çalışırsam yemek de verecek misiniz? Ben de aynı parayı alacak mıyım?» diye sordu.

Tecimen pazarlığı uzatmamak için, «Elbette,» diye yanıtladı.

«İyi öyleyse,» dedi Küçük Snjolfur, «yerimizde kalmam artık.» İçi rahatlamıştı. «Kendisine bakacak, kendisini geçindirebilecek bir kişi fakir değildir: Babam Snjolfur her zaman söylerdi bunu,» diye sözlerini sürdürdü. Gururla şöyle bir doğrulup, elini —babasının sağken yaptığı gibi— tecimene uzattı. «Şimdilik hoşça kalınız. Yine geleceğim; yarın değilse bile, öbür gün.»

Tecimen bir dakika için içeriye girmesini söyleyerek, Küçük Snjolfur'u mutfak kapısından içeriye soktu. Ahçı kadına küçüğe yiyecek bir şeyler, özellikle sıcak bir şey vermesini söyledi.

Küçük Snjolfur yiyecek bir şey kabul edemezdi.

Tecimen şaşkınlıkla, «Acıkmadın mı yoksa?» diye sordu.

Çocuk acıktığını yadsımıyordu. Yemeklerin güzel kokusu yüzünden yutkunuyor, söyleyeceği sözleri ağzında geveliyordu. Ama ayak diredi:

«Ben bir dilenci değilim,» dedi.

Tecimen tedirginleşti, bir beceriksizlik yaptığını anladı. Dikkafalı küçük adama yaklaşıp başını okşadı, ahçı kadına olumlu bir bakış atarken Küçük Snjolfur'u yemek salonuna götürdü.

Yumuşak bir sesle, «Konuklarına bir içki, ya da kahve sunan babanı gözünün önüne getir,» dedi.

Küçük Snjolfur babasının bazen bir konuğu ağırladığını görürdü.

Tecimen, «İşte şimdi sen de aynı durumdasın,» dedi. «Konuğa bir şey sunmak, konuğun da onu kabul etmesi olağandır. İyi niyetle yapılan bir daveti reddetmek, bir dostluğa son vermek demektir. Sen şimdi burada bir konuksun, ben de sana bir şey ikram ediyorum: Hem sonra biz bir iş görüştük, anlaşmaya vardık. Bu ikramı kabul etmeyecek olursan, işimizin sonu neye varır sonra?»

Çocuk düşündü: Tecimenin söyledikleri doğruydu. Ama şimdi onun başka bir işi vardı. Babası mağarada yalnızdı. Gözlerini odada dolaştırıp,

ciddi ciddi, «Borcunu öde, hiç kimseden ödünç alma ve Tanrıya güven,» dedi.

«Bundan daha doğru bir söz olamaz,» diyen tecimen cebinden bir mendil çıkardı. «Tıpkı babası gibi,» diye mırıldanırken, elini Küçük Snjolfur'un omuzuna koyup onu kutsadı.

Çocuk, koskoca bir adamın ağlamakta olduğunu görünce şaşırıverdi.

«Babam hiç ağlamazdı,» dedi. «Küçüklüğümdenberi ben de hiç ağlamadım. Babamın öldüğünü anladığım zaman az kalsın ağlayacaktım. Ama onun ağlamamı istemiyeceğini düşünüp, kendimi tuttum.»

Aradan bir saniye geçti geçmedi, Küçük Snjolfur'un gözlerinden gözyaşları dökülmeye başladı.

Yoksul ve kimsesiz birisinin, bir an için olsun, bir dostun göğsüne kapanması teselli vericiydi.

HALLDOR LAXNESS

Çok az kişi çağdaş İzlanda'nın adını Halldor Laxness gibi yayabilmiş, aynı zamanda yine çok az kişi kendi yurdunu onun yaptığınca soylu ve tutarlı bir biçimde eleştirebilmiştir. Bir yazar olmaya karar verdiğinde ilk romanını on yedi yaşında yayınlamıştır. Yaptığı ilk ve önemli iş, memleketinin insanlarını tanımak olmuştur. Hiç kimse onun yapıtlarındaki canlı ve pırıltılı anlatıyı yadsımamıştır. Gerek kişilerindeki canlılığı, gerekse acı, hatta köpeksi (sinik) gerçekçiliği yumuşak bir lirizm'le kaynaştırmasını bilmiştir. Yapıtlarında sık sık görülen gücendirici bir nitelik taşıyan toplumsal gerçekçiliği ülkesinin tutucu bölümünü hırpalamamakta, öte yandan ileri fikirlilerce de alkışlanmaktadır. Yazmış olduğu her şey önemsenmiş, benimsenmiştir. Ulusal bir yazardır Laxness her şeyden önce.

Eski destan-yazarlarına benzemeyişine hatta bir ortodoks olmamasına karşın, Laxness kendisini bir anlatıcı, ülkesinin bin yıllık edebiyat geçmişine uygun bir «destancı» bellemiştir.

Yapıtları arasında bir çok roman, birkaç deneme kitabı, beş oyun ve bir de şiir kitabı vardır. 1955 yılında kazandığı Nobel Edebiyat ödülü ile ülkesinin ilk Nobel Ödülü alan kişisi olmuştur.

Okuyacağınız hikâyesi, 1933 yılında İtalya'dan Amerika Birleşik Devletlerine bir gösteri uçuşuna giden Faşist İtalyan Hava Kuvvetlerine bağlı bir filonun İzlanda'ya inişinden esinlenmiştir.

HALLDOR LAXNESS

İTALYAN HAVA KUVVETLERİNİN REYKJAVİK'TE PÜSKÜRTÜLÜŞÜ

İzlanda, ordusu bulunmayan tek ülkedir dünyada. Bu yüzden, üniformasız yaşamaktadır bu yoksul ada ulusu, hem de bu acayip giysilerin tüm rütbe ve işaretlerine aldırış etmeksizin.

Ama üniformalar hiç bilinmiyen bir şey değildir İzlandada. Dinsel Kurtuluş Ordusu, ilk olarak tropmetler ve öteki pirinç nefesli sazları yurt dışından getirterek, ulusa bir de ilk ünoformayı bağışlamıştı. Bir süre sonra, polisler de üniformayı benimsemişler, daha sonraları postacılara da Küba devrimcilerinin üniformalarından verilmişti. En sonunda, ülkenin çok bilgiç geçinen otel yöneticileri de kendilerini gösterince. İzlanda'da bir de **piccolo** kurumu oluşmuş, bu İtalyan rütbesinin işaretleri çok şık bir üniformaya oturtulmuştu. Bu rütbe -ya da gelişi güzel bir rütbe- martılar ve balinalar gibi, oynak ringa balığı nafakası üstüne oldum bittim kumar oynayan bu soğuk ülke milletinden hiç mi hiç saygı görmemişti.

İtalya'daysa durum oldukça değişiktir. O ülkede bir adam üniformasızsa, adamdan sayılmaz.

En yüksek rütbeli biri, en acayip tür kumaştan, en inanılmaz renk ve desenli, en tuhaf kılaptan kordelâlı, tüylü, püsküllü, süslü üniforması olan bir adamdır; kuru ve sıcak havalarda da uzun konçlu çizmelerin giyilmesi gerektiğini söylemek abestir. Kafalı adamlar, incik boncuk ıvır zıvırla. süslü gülünç giysilerle, milleti uzak çöllerde savaşmaya iten kör tutku yüzünden, İtalya'nın ulusal servetinin hemen hemen tamamen çarçur edildiğini söylerler. Roma'da, Via Nazionale'de ilk kez gezintiye çıkan bir acemi yabancı, rastladığı ilk kişinin bir **piccolo** olduğunu hemen farkeder. Ne varki, hepsi bu değildir. Çöl-aşıklarıdır bunlar, yani Faşistlerin ta kendisi; tantanalı giysilerine karşın, suratlarındaki o önemli ve vakur görünüşe dikkat etmemek de elde değildir.

Ama, geliniz biz yine İzlanda'ya, üniformaların derin anlamlarını anlamayan, rütbe farklarını önemsemeyip balinaların ve öteki deniz canavarlarının tutkusunu yeğleyen —ki buna Kuzey'in en renkli yaratığı, ringa balığı bile tanıktır— bu garip adanın ulusuna dönelim.

Anlatılacak hikâye, yazın, yunusların Nautholsvik (1) kıyılarına üşüştüğü sıralar geçmiştir. Olup bitenler, Reykjavik'teki Hotel Geysir'e alınan

---

(1) İzlanda'nın başkenti Reykjavik'in sınırları içinde küçük bir körfez, şimdi bir plâj.

yeni bir yardımcı çocukla ilgilidir. Bu yardımcı çocuğun adı Stefan Jonsson idi. Otelin büfesindeki kız, onun için şöyle delibozuk bir şiir söyleyip duruyordu:

«Stebbi kaldırımda durup, saman çiğniyordu,
Saman çiğnenmeyecekti, çiğnemeseydi samanı Stebbi.
Çiğnedi samanı Saman Stebbi.»

Üniforması ve İtalyan **piccolo** rütbesi dışında, o ilkbahar delikanlılığa daha yeni girmiş basbayağı bir çocuktu Stebbi. Yaşına göre boyu da, zekâsı da ortadaydı. İzlanda'da yetişen her şey gibi şirin mi şirindi. Herkesi kendi eşiti sayar, herkese yardım için can atardı. Elinden gelen her şeyi yapmaya çalışır, herkesten de ayni şeyi beklerdi.

Şimdi, bir de cafcaflı üniformaları içindeki İtalyan Faşistlerini görelim. Kendi ülkelerinde büyük bir içtenlikle sevilirler, saygı görürler. Yakışıklı ve gözde kişiler olduklarından, çöldeki çıplak zencileri boğup öldürecek zehirli gaz makinelerini gözleri kapalı işletecek denli kahraman ve yurtseverdirler. Böylece tüm dünya tanık olacaktır onların utkusuna. Kara barbarların kahramanlığa elverişli ülkesine indirilmeden önce, ak barbarlara ne cici giysilere sahip bulunduklarını, ne denli yakışıklı olduklarını göstermek istemişlerdi.

Giderek, çölleri yönetmek için böylesi bir ustalığı olan kişilerce, dünyayı dize getirmenin pek doğal olacağını düşünüyorlardı. Bundan ötürü bir gün, atladıkları gibi uçaklarına, topluca inip cicilerini gösterebilecekleri türlü çeşitli ülkeler seçtiler kendilerine. Bu talihli ülkelerden biri de İzlanda'ydı. İtalyan Faşist uçaklarının büyük bir filosu Vatnagardar'a (2) indi. Her uçakta en aşağı gıcır gıcır iki üniforma vardı. Gecelerin en aydınlık olduğu, kırlarda düğün çiçeklerinin açtığı bir zamanda gelmişti konuklar. Uçaklarından dışarıya çıkar çıkmaz, gelişleri onuruna İzlanda'nın boydan boya aydınlatıldığını, her yörenin çiçeklerle donatıldığını Roma'ya bildirdiler. Danimarka'da yaşayan, ama büyük uluslara hayran İzlandalı bir tarihçi, bu telgrafların içeriğini pekiştirmek amacıyla Danimarkaca bir kitap yazdı. Başlarının üzerinde uçakların homurtusunu duyar duymaz ada yerlilerinin Büyük Güç'e karşı ne denli iyi davrandıklarını, sevinç ve şaşkınlıktan kendilerinden geçtiklerini, yabancıların tümünün başkentin sokak ve alanlarına dökülüştüklerini, gözler yaşlı birbirlerini öptüklerini belirtti.

Gel gör ki, şan ve ünün utkusu başka, gerçek başkadır.

---

(2) Reykjavik'in kent sınırları içinde, İzlanda havacılığının ilk günlerinde deniz uçaklarının inip kalktığı küçük bir koy.

Gerçek olan şuydu ki, o gün akşama doğru, ana caddede postacılara, ya da otelin yardımcı çocuklarına benzeyen yabancılar kalabalığı arasında doğru dürüst yürümek bir dert olmuştu. Konuk yabancılar pırıl pırıl üniformalarıyla kaldırımda durup, ellerini kollarını savurarak konuşuyorlardı. Bazı serin kanlı yurttaşlar kalabalıktan sıyrılıp, öfkeyle: «Ne arıyor burada Allahın belâsı züppeler?» diyorlardı.

Hepsi bu.

Faşist subaylar kentin otellerine yerleştirilmişti. İşte tam o gün, Hotel Geysir'deki işine yeni başlayan Stebbi, **piccolo** üniformasını sırtına geçirmişti. İtalyan Faşistlerinden küçük bir topluluk da, tıpkı Stebbi'nin üniformasına benzeyen giysileriyle aynı otele inmişlerdi.

Üniforması içinde kasılan Stebbi, otelin giriş kapısında durmuş, eleştiren gözlerle yabancıların üniformalarına bakıyordu. **«Tenete, capitano, maggiore,»** diyordu onlar birbirlerine. Az-buçuk İtalyanca da bilirdi Stebbi.

Otelde gürültü patırdı gırla gidiyordu. Sanki karşısındaki bir sağırmış gibi, birbirleriyle bağıra çağıra konuşuyorlar, konuşurken de ellerini kollarını sürekli olarak savurup duruyorlardı. Yemek yerken dudaklarını şapırdattıkları, dişlerini emdikleri ve dillerini kesmek ister gibi bıçakları yaladıkları için garsonlar onları özel bir öfkeyle kar-

şıladılar. Bir puro yakacak olsalar hangi ucunu ısırıp deleceklerini bilmiyorlar, genellikle yanlış ucu seçiyorlardı. Çok geçmeden, onların şuradan buradan toplanmış ve Atlantik'in ortasında denize atılacak serseriler topluluğu olduğunu sanmaya başladılar.

Yemek salonundaki uzunca bir masada yiyeceklerdi yemeklerini. Konuşurken çıkardıkları patırtı yanında başkalarının konuşması bir mırıltı kalıyordu. Salona ikişer ikişer girerek, yemek masasında rütbe sırasına göre oturmuşlardı; böylece üniformaların saçmalığı masanın bir ucundan öteki ucuna değin kademe kademe yükseliyordu. Masaya en son gelen Pittigrilli adında kara gözlü, kibar görünüşlü birisiydi; göğsü öylesine ileri fırlamıştı ki, her adımda sanki geriye kaykılacakmış gibi oluyordu. Noel Ağacı olabilmesi için, gelin tellerinden süsler noksandı üstünde. İçeriye girer girmez, yurttaşları rap diye ayağa kalkmışlar, topuklarını vurmuşlar, oturmaları emredilinceye dek dilsiz kesilmişlerdi. Stebbi bunun iyi bir spor olduğunu sandı.

Garsonlar Pittigrilli'yi topluluğa ziyafet çeken birisi kabul ederek, çorbayı masanın ta öteki ucundan vermeye başladılar. Buna uygun olarak, etli yemeği de Pittigrilli'den en uzakta bulunan ilk adama verdiler elbette. Anlaşılması güç bazı nedenlerden ötürü konuklar arasında bir patırdıdır kop-

tu. Garsonlar üçüncü turda da yemek dağıtma sırasını değiştirmeyince, Pittigrilli'yle yanındakiler ayağa kalktılar, başgarsonu çağırıp onunla kısa bir süre en güzel İtalyancayla -bir dakikada dört yüz sözcükten çok- konuştular, hem de elleriyle, ayaklarıyla birlikte.

Başgarson, «Teşekkür ederim,» deyip, saygıyla eğildi.

Derken otelin yönetmeniyle konuşmak istediler. Bu tuhaf gösteri bir süre daha sürüp gitti ve sonra oturup yine yemeklerine döndüler. Sıra daha sonraki yemeğe gelince, öncekilerde olduğu gibi, garsonlar alışkanlıkla Pittigrilli'yi yine en sona bırakarak dağıttılar yemeği. Bunun üzerine Pittigrilli ayağa kalkarak, adamlarına yemek salonunu terketmelerini emretti. Garsonlar olsun, öteki masalarda yemek yiyenler olsun, dumanı tüten sıcak yemeklerinden birerle-kol uzaklaşan topluluğa büyük bir şaşkınlıkla baktılar.

O akşam İtalyan konsolosu otele gelerek, yemek dağıtımında Pittigrilli'ye öncelik tanınmadığı takdirde, konunun Dışişleri Bakanlığının dikkatine arzolunacağını başgarsona bildirdi.

Başgarson, «Teşekkür ederim,» diyerek saygıyla eğildi ve bu konuda garsonlarıyla görüşeceğine söz verdi. Ama garsonlar parayı ödeyecek kişinin Pittigrilli olduğunu sandıklarını, ülkedeki lokan-

taların geleneğine göre parayı ödeyecek kişiye yemeğin en son verildiğini söylediler.

Konsolos büyük bir çoşkuyla, «Parayı ödeyen Mussolini'dir,» dedi.

Başgarson, «Teşekkür ederim,» diyerek saygıyla eğildi. «Ama yurttaşlarınız geldiğindenberi İngilizleri otelimizde barındıramıyoruz. Dudaklarını şapırdatarak yemek yiyen kimselerle birlikte olamıyorlarmış.»

Konsolos, «Bu beni ilgilendirmez,» dedi. «Pittigrilli'yi küçümseyen, Mussolini'yi küçümser, unutmayın.»

Başgarson, «Teşekkür ederim,» diyerek bir kez daha saygıyla eğildi.

Konuşma bitmişti.

Ertesi gün, Stebbi öğleyin paydos etmişti. Hava çok güzeldi, otelin giriş kapısı ve kaldırımlar güneş içindeydi. Stebbi kapının önünde duruyordu. Henüz üniformasını çıkarmak istemiyordu, çünkü güneş altın kaplamalı düğmelerinde, klaptanlı kemerinde, bir kâse gibi başında duran ve çenesinin altından bağlanmış altın yaldızlı kepinde pırıl pırıl parıldıyordu. Kendi yaşındaki başka delikanlılar iş tulumları ve golf pantolonlarıyla gelip geçerken, üniforması içinde orada durmak çok hoştu. Bazen genç kızlar da yanından geçmiyor değildi hani.

Otelden iki Amerikalı çıktı. Stebbi'ye merhaba

dediler, durup sigaralarını yaktılar ve gitmeden önce Stebbi'ye de bir sigara verdiler.

Hayır, hayır, içeriye girip üstünü başını değiştirmeye, yine olağan, hattâ olağandan da farklı bir kişi olmaya hiç niyeti yoktu. Stebbi'nin, üstelik sigarası da vardı. Bir de sigarasını yakabilseydi süksesi tam olacaktı. Şimdi kim ona «Saman Stebbi» diye lâf atabilirdi? Hayır, güneşin altında on dört yaşında bir delikanlı görünüşüyle, kaldırımda kusursuzluk örneği duruşuyla, sigarası ve üniformasıyla bir tanrı gibiydi o.

Otele doğru bir adam geliyordu yürüyerek, ayağına çabuk, omuzları geriye doğru çekik. Üstünde tıpkı Stebbi'ninkine benzeyen üniforması, bir elinde sigara, öteki elinde de ince kamış bir deynek vardı. Pittigrilli'ydi bu. Pek doğaldır ki, kendisiyle üniformasını düşündüğünden, Stebbi'ye de, üniformasına da aldırış ettiği yoktu.

«Merhaba Pittigrilli,» dedi Stebbi, Amerikanvâri. Sıkıfıkı dostmuş gibi bir elini Faşist'in omuzuna koydu; ne de olsa aynı üniformayı taşıyorlardı. Caddenin ve tüm evrenin içinde kendilerinin birer büyük adam olduklarını sanıyordu.

«Kibrit?» diyerek, öteki eliyle dudakları arasındaki yanmamış sigarasını gösterdi.

Stefan Jonsson, bir adamın bir anda, hem de öğle güneşinin alnında, dostça bir selâmlaşmadan sonra böyle birdenbire vahşileşeceğini hiç mi hiç

düşleyemezdi. Bir saniyenin içinde İtalyan Faşistinin yüzündeki görünüş, dehşet saçan bir soka, felâkete ve korkuya dönüştü, sanki karşısında hançerini çekip kaldıran bir sinsi kaatil varmış gibi. Bir karşılık vermede gecikmedi. Stebbi'nin ağzındaki sigarayı çekip aldı, yere attı, derken elindeki kamış deynekle çocukcağızın yüzüne yüzüne vurmaya başladı.

Stebbi'nin düşünün sonuydu bu.

Baskı ve zorbalığa pek az ulusun İzlandalılar değin efendice katlanabildikleri yaygın bir görüştür. Yüzyıllardır kendilerine yapılan zorbalıkları hoşgörüyle karşılayarak, başkaldırmadan yaşamışlardır.

Başka bir ulusa göre devrim düşüncesi değişiktir. İzlandalılar en fazla acıtan kamçıyı öpmeye her zaman hazırdırlar ve kendilerine en acımasız davrananın en inanılır yardımcıları, en güvenilir koruyucuları olduğuna inanırlar.

Ama bu başeğici ada halkının, bazen kendilerine öğretilenleri, efendiliği, boyuneğmeyi ve zorbaya saygıyla eğilmeyi de unuttuğu inanılmaz görünür. Darbenin esinlediği asil ve bencil olmayan nedenleri düşünecek yerde, içgüdüsel olarak karşılıkta bulundukları da olur.

Bugün, ulusun yaşamında başka hiçbir şeyle kıyaslanamayacak denli ender, ama en mutlu saatler yaşanıyordu. General Pittigrilli kamıştan

değneğiyle Stefan Jonsson'u döğer döğmez, çocukcağız generalin üstüne atılıp bir güreşçi gibi iyice yakaladı. Bu karşılığa alışık değildi general. Çünkü İtalya'da otellerin yardımcı çocuklarının memleketin üstün kişilerine saldırmaları görülmüş şey değildi. Böylece generalle Stebbi arasında bir itişip kakışmadır başladı. Çok geçmeden caddenin ortasında buldular kendilerini. Her yönden bu eğlenceyi yakından görmek için bir kalabalıktır sökün etti. Stefan Jonsson çöl kahramanına karşı bir üstünlük gösteriyordu.

«Mamma mia,» diye bağıran general boylu boyunca tozlu caddeye uzandı; otelde yardımcılık eden çocuk tutup yere vurmuştu onu.

İşte o zaman, toplanan kalabalık Faşistin güç durumda kaldığını anladı. Birkaç iyi yurttaş yardıma geldiler, generalin ayağa kalkmasına, üstündeki tozların temizlenmesine yardım ettiler. Stebbi'yi uzaklaştırdılar ve ona gözden yitip gitmesini söylediler. İzlandalılar her zaman kavgayı yitirenden yanadırlar; yenik düşene yardım ederler, üstünü başını temizlerler; belki bu tüm yeniklere karşı ta derinden duydukları bir acıma duygusundan ileri gelmektedir.

Ama çöl kahramanı Pittigrilli kendisini yine ayakta bulunca, Stefan Jonsson'dan kurtulup üs-

tüne başına bir çekidüzen verince, öncekinden daha cesur kesildi. Otelin giriş kapısı boşluğunda ellerini ayaklarını oynatarak, parmaklarını açıp kapayarak güldür güldür konuşmaya başlayınca, kapılar, pencereler açıldı, çevresindeki kalabalık gösterdiği hüneri seyre koyuldu. Çoğu kişi Mussolini'nin geldiğini bile sandılar. Ama kuru gürültüye kulak asmayan iki İngiliz, ellerini ceplerine sokup, arka kapıdan sıvıştılar. Stefan Jonsson da ortalıktan toz olmuştu. Bu yüzden kimse Pittigrilli'nin neler dediğini anlamıyordu. Yardımı olur diye soğuk su ve birkaç kutu kibrit de getirmişlerdi ona, ama ikisinin de hiçbir yararı dokunmadı.

O akşam İtalyan konsolosu yine geldi otele. Öncekinden daha ciddiydi bu kez. Mussolini'nin şerefiyle oynanmıştı İzlanda'da. İtalyan Faşizminin kutsal silâhlarının gerekirse birkaç dakika içinde denizle bir edebileceği bu kahrolası ada ülkesinde, **la gloria della patria** ayaklar altında çiğnenmişti. İtalya'da hiç mi hiç tanınmayan, aşağının aşağısı **un piccolo, la grandissima, eternissima patria della gloria** ile oynamıştı. Bu konu yalnızca Dışişleri Bakanlığının dikkatine arz olunmamalı, aynı zamanda öç alınması için son kertesine değin götürülmeli; hattâ gerekirse Danimarka Kralının tacı pahasına olsa bile.(3)

---

(3) İzlanda o sıralar ayrı, özgür bir krallıktı, ama Da-

Başgarson, «Teşekkür ederim,» diyerek eğilirken, oteldeki birkaç İngilizin valizleriyle birlikte sıvıştıkları görülüyordu.

İşte o zaman barış konferansı başladı.

Genel Kurmaylık, elbette ki, Danimarka Kralının tacından tahtından olacağı noktasına pek önem vermiyordu, ama olup bitenler yüzünden hükümetin Mussolini'den resmen özür dilemesi istendi. Bazı uzlaştırıcılar Mussolini'nin böyle bir özür dilemeyi yanlış anlayacağını ileri sürdüler. Derken Pittigrilli hiç olmazsa otel yöneticisinin kendisinden özür dilemesini istedi. Uzun araştırmalardan sonra, otel yöneticisinin kentin dışında bir yerlerde çulluk avlamakta olduğu öğrenildi. Gel gelelim, adam kendisinin bu işe bulaştırılmamasını istiyordu; yardımcı çocuğu işe yerleştiren kendisi değil başgarsondu. Stebbi'nin sorumluluğu olsa olsa ona ait olurdu.

O zaman Pittigrilli, yardımcı çocuğun derhal işten çıkarılmasını istedi.

Başgarson, «Teşekkür ederim,» diyerek saygıyla eğildi.

Stebbi, o sırada evinde günün yorgunluğunu çıkartıyordu. Olup bitenlerin özelliğinden hiç ha-

---

nimarka'yla bağlantısı vardı. Örneğin, Danimarka Kralı aynı zamanda İzlanda'nın da kralıydı. İzlanda 1944 yılında bir Cumhuriyet olmuştur.

beri yoktu. Bir yabancı burnuna vurmuş, o da karşılık vermiş, ve yabancı dövüşü yitirmişti. Evet, o körolasıca da üniformalıydı, doğru. Ee, n'olmuş yani? Stebbi'nin de bir üniforması vardı. O adam dövüşü yitirse bile, onun kendisine kin besleyeceğini tasavvur edemiyordu. Stebbi'nin kendisi de çok dövüş yitirmişti, ama karşılaştığı kişilere hiç kin beslememişti. İnsanlar döğüşürken birisinin yitirip, ötekisinin kazanması pek doğaldır. Eninde sonunda olacağı buydu. Hayır, önemli hiçbir şey olmamıştı. Olup bitenleri o akşam unutmuştu bile Stebbi.

Ertesi sabah hava çok güzeldi. Üniformalı Faşistler uçaklarına atladıkları gibi gittiler, ve bir daha İzlanda'ya geri dönmediler. Stefan Jonsson sabahleyin otele çalışmaya geldi, üniformasını giydi, kepini başına geçirdi; otelde her şey alışık olduğu gibiydi. Sanki hiçbir şey olup bitmemişti. Birisi ona dün İtalyan Hava Kuvvetlerinin Reykjavik'te püskürtülmüş olduğunu söylese hiç anlamayacaktı. Ama bildiği bir şey vardı; otelin büfesindeki kızdan, Gunna'dan hiç hoşlanmıyordu. Aptal kız. Altın düğmeleri ve altın yaldızlı kepi olan bir delikanlıyı nasıl pohpohlayacağını bilmiyordu. Ona Saman Stebbi demek fırsatını hiç kaçırmıyor, yanından ne zaman geçecek olsa, «Çiğnedi samandı Saman Stebbi» dizeleri bulunan o deli-bozuk şiiri söylemekten kendisini alamıyordu.

NORVEÇ

BJORNSTJERNE BJORNSON

(1832 - 1910)

Norveç edebiyatında hikâye, roman ve şiirleriyle büyük bir ünü ve yeri olan Bjornstjerne Bjornson, 1903 yılında Nobel Edebiyat Ödülünü kazanan ilk İskandinavyalı olduğu zaman genç bir adam değildi. Hemen hemen elli yıl halkının çalışma gücünü desteklemiş, onları eyleme yöneltmeye çalışmış, kusurlarını yüzlerine vurup, kaderlerini değiştirmeye uğraşmış, ulusunun gözyaşlarını silmiştir. İnsancıl olan her şey ona yabancı değildi. Bu yüzden Norveç ona minnettar olmuş, milletinin oğulları, torunları onu unutmamıştır.

Björnson doğurgan bir yazardı. Önceleri konularını tarihten aldığı bir dizi oyun yazmıştı. Bu oyunların amacı, eski devirlerdeki kahramanlarla zamanındaki halkın yaşama savaşındaki birbirine benzeyen sürekliliği belirtmekti. İşin ilginç yönü, bunu ülkesinin edebiyatında ilk kez denemesiydi. Başarı kazandığı oyun yazarlığından sonra, kı ve köy yaşamını dile getiren romanlar, hikâyeler yazdı. Aynı zamanda ozanlığı da olan Björnson'un en iyi bilinen tek şiiri «Ja, vi elsker dette landet» (Evet, biz bu toprağı seviyoruz) başlığını taşıyan Norveç millî marşıdır.

Yazdığı tiyatro oyunlarıyla Henrik İbsen gibi çağı tiyatro sanatının öncülüğünü yapan Björnson, eğitici romanlarında ruhbilimsel konuları da işlemiştir. Okuyacağınız «Tehlikeli Bir Çapkınlık» adlı hikâyesi ilk kez —şiirlerinin de düzenli olarak yayınlandığı Illustretet Folkeblad (Resimli Halk Gazetesi) adlı gazetede 1856 yılında yayınlanmıştır.

BJONRNSTJERNE BJORNSON

TEHLİKELİ BİR ÇAPKINLIK

Aslaug yetişkin bir kız olunca, Huseby'lerin evinin huzuru iyiden iyiye kaçmıştı. Çevredeki delikanlılar hemen hemen her gün kavga edip, birbirleriyle dövüşüyorlardı. Cumartesi geceleriyse kızılca kıyamet kopuyordu. Bu yüzden Knud Huseby, uzun paçalı deri donunu çıkarmaksızın, ya da uzunca bir deyneği yanıbaşına koymaksızın yatağına hiç mi hiç girmiyordu.

«Kızımı kollamak zorundayım,» diyordu yaşlı Huseby.

Thore Naeset bir yanaşmanın oğlundan başka bir şey değildi; bununla birlikte onun sık sık Huseby'lerin evine gitmesinin, evin kızını görmek için olduğunu söylüyorlardı. Yaşlı Knud hoşlanmıyordu bu söylentiden; bunun gerçek olmadığını söyledi, çünkü onu evinde hiç görmemişti. Ama herkes aralarında sinsi sinsi gülüşüyor, evinin önünde bağırıp çağıranlarla dövüşmediği zamanlar, içeride köşe bucak Thore'u arandığını düşünüyordu.

İlkbahar gelince, Aslaug koyun sürüsüyle birlikte yayladaki eve çıktı. Vadide hava sıcakken dağlar serin rüzgârlar içinde yükselir, koyunların

çıngırakları çalarken çoban köpeği havlar ve Aslaug yamaçta türküsünü söyleyip boynuzdan yapılmış boruyu üflerken aşağıda çayırda çalışanların yürekleri sızlar ve ilk cumartesi gecesi delikanlılar birbiri peşinden hızla dağ evine yollanırlardı. Ne var ki, ne denli çabuk gelirlerse gelsinler, gidişleri de aynı hızda olurdu. Çünkü dağ evinin kapısının ardında duran birisi, gelenleri kamçılayarak kovalar, kamçıyı yiyen peşinden savrulan tehdidi öldür Allah unutmazdı:

— «Başka bir kez yine gel, o zaman daha fazlası var!»

Delikanlıların dediklerine göre, böylesi bir karşılanışta yumruklarını kullanan biri varsa o da Thore Naeset'ti. Varlıklı ailelerin oğulları, bir yanaşma parçasının oğlunun kendilerini Huseby'lerin dağ evinde de atlatmasına içerliyorlardı.

Knud da aynı fikirdeydi. Söylentiyi duyunca, Thore'u bir başkası çıkıp tepelemezse, bu işi kendisinin oğullarıyla birlikte yapacağını söyledi. Knud'un gittikçe yaşlandığı doğruydu. Gerçi henüz altmışındaydı, ama bazen büyük oğluyla bir, iki kez peşpeşe güreş tutmasına karşın, şimdi değil iki, tek güreşe bile çıkmıyordu.

Huseby'lerin dağ evine giden yol bahçelerin arasından geçerdi. Ertesi cumartesi akşamı, Thore dağ evine doğru giderken, avluyu ayaklarının ucu-

na basarak geçeceği sırada, tam ambarın yakınında bir adam hızla göğsüne çarptı.

Thore, «Benden ne istiyorsun?» derken, kendisine saldıranı yere serdi.

Geriden gelen bir başkası, «Şimdi anlarsın,» deyip, Thore'un başının arkasına bir darbe indirdi. Bir önceki saldırganın kardeşiydi bu.

Yaşlı Knud da, «İşte varan üç,» diyerek saldırıya karıştı.

Tehlike Thore'u güçlendirmişti. Bir söğüt dalınca kıvraktı, yumrukları yerini buluyordu. Yerinde durmuyor, kurtulmak için bir yandan, bir yana kaçıyordu. Atılan yumrukları yemiyor, karşısındakilerin en umulmadık yerlerine vuruyordu yumruklarını. Bununla birlikte adamakıllı dövülmüştü; yaşlı Knud daha sonraları, o güne dek dövüştüğü kimseler arasında onun en yiğit dövüşçü olduğunu söyledi durdu. Dövüşte kan dökülmeye başlar başlamaz, yaşlı Knud, «Durun!» diye bağırdı ve Thore'a, «Huseby kurdu ile yavrularını atlatarak buraya gelirsen, gelecek Cumartesi gecesi kız senin olacaktır,» dedi.

Thore evine dönmek üzere yola çıktı; eve gelir gelmez yatağına girdi.

Huseby'lerin evindeyse, dövüş üstüne konuşuluyor, her biri, «Ne istiyor bizden?» diye soruyordu.

İstediği bir kişiydi elbette, bu da Aslaug'tan

başkası değildi. O cumartesi gecesi Aslaug onu beklemiş, babasıyla kardeşlerinin onunla dövüştüklerini duyunca, oturup ağlamış, kendi kendine, «Thore'uma kavuşamazsam, bu dünyada benim hiçbir mutlu günüm olmayacak,» demişti.

Thore pazar günü yatağından çıkmadı; pazartesi günü de aynı şeyi yaptı. Salı günü hava çok güzeldi. Geceleyin yağmur yağmıştı. Dağlar ıslak ve yemyeşildi. Yaprakların kokusu açık pencereden içeriye sürükleniyordu; dağ yamaçlarından koyun çıngıraklarının sesi geliyor, vadinin üstündeki bir yerde birisinin şarkı söylediği işitiliyordu. Odasında oturup, ölen annesi için değil, öfkesinden ağlıyordu Thore.

Çarşamba günü de Thore yatağındaydı; ama perşembe günü, cumartesiye dek iyileşip iyileşemeyeceğini merak etmeye başladı; cuma günü ayağa kalkmıştı. Aslaug'un babasının dediklerini iyice anımsıyordu: «Huseby kurdu ile yavrularını atlatarak gelirsen, gelecek cumartesi gecesi kız senin olacaktır.» Huseby'lerin evine evine bakınıyordu Thore. «Bir kez daha silkelenip tozumun çıkarılmasına hiç de niyetim yok,» diye düşündü.

Huseby'lerin dağ evine giden yol bahçelerin arasından geçer demiştik; ama kafasını işleten birisi alışılan yoldan gitmese bile oraya varabilirdi. Ta aşağıdaki fiyord'a kürek çekerek gidecek olsa, denize uzanan küçük dili de yürüyerek geçse, böy-

lece dağın arka yüzüne erişmiş olur, kendisine tırmanacak bir yol bulurdu. Gerçi bu yol öylesine dik idi ki, bir keçi bile bu yolu tırmanmayı göze zor alabilirdi; bilirsiniz, keçiler dağlara tırmanmaya pek gönüllü değildir.

Cumartesi gelip çatınca, Thore gün boyu dışarıda oturdu. Güneş ışığı yeşillikler üstünde oynaşıyor, dağlardan ara sıra gönül çelici bir türkü işitiliyordu. Akşam yaklaştıkça, dik yamaçları sis kaplamaya başladı. Thore kapısının önünde oturuyor, sessiz sessiz dağa, Huseby'lerin evine evine bakıyordu. Derken sandalını suya atıp, kıyı boyunca kürek çekmeye koyuldu.

Aslaug, günlük işlerinden sonra dağ evinde oturmuş dinleniyordu. Thore'un o akşam gelemeyeceğini düşünüyordu, ama onun yerine başkaları gelebilirdi. Birdenbire kalkıp, köpeği salıverdi ve hiç kimseye nereye gittiğini söylemeden gezintiye çıktı. Vadiyi iyice görebileceği bir yere gidip oturdu; ne var ki, koyu bir sis bastırıyordu her tarafı. Aşağılara bakmaktan usandı, çünkü her şey ona olup bitenleri anımsatıyordu. Yerinden kalktı, ne yaptığını düşünmeksizin, dağın öteki yüzüne doğru yürüdü. Bir yer bulup oturdu ve denize bakmaya başladı. Denize baktıkça içi açılıyordu!

Türkü söylemeye bir istek duydu içinde. Notaları uzun süren bir türkü tutturdu; türkünün ezgisi suskun gecenin içine içine yayılıyordu. Tür-

kü söylemekten memnun, birincisini bitirir bitirmez bir başkasına başladı. Derken, aşağıdan birisinin ona seslendiğini duyar gibi oldu. «Acaba ne olaki bu?» diye düşündü Aslaug. Yamacın kıyısına gitti ve ince dallı bir fidana sarılıp, aşağılara baktı, ama hiçbir şey göremedi. Fiyord sessiz ve durgundu. Dümdüz yüzeyinin üzerinde bir kuş bile görünmüyordu. Aslaug oturup yine türküye başladı. Biraz sonra, aynı şekilde, ama bu kez daha yakından olmak üzere birisi ona türküsünü yineliyerek yanıt verdi. «Herhalde aşağıda birisi olmalı,» diyerek Aslaug yerinden kalktı, uçurumun ta ucuna gitti ve aşağılara bakındı. Ta aşağıda, kayalıkların dibinde, denizde çalkalanan bir sandal gördü, ama sandal bir istiridye kabuğu gibi küçücük görünüyordu. Yamacı aşağıdan yukarılara doğru tararken gözleri kırmızı bir kaskete ilişti, kasketin altındaki bir delikanlı dağın yamacından yukarılara çıkmaya çalışıyordu. Aslaug, olduğu yerde gerileyerek, «Acaba kim olaki bu?» diye kendi kendine sordu.

Sorusunun yanıtını araştırmaya girişmedi, çünkü onun kim olduğunu anlamıştı. Çimenlerin üstünde yuvarlanıp, her iki eliyle çimenleri sımsıkı tuttu, sanki elleriyle kaçmasın diye tuttuğu kendisiydi. Ama çimenler kökleriyle birlikte yerlerinden sökülmüştü.

Thore'a yardım etmesi için yüksek sesle Al-

laha yakardı. Thore'un bu çılgınca davranışı gerçekten Allahın yardımıyla var olabilirdi, yoksa başka bir yardım umulamazdı.

«Yalnızca bu kez yardım et ona, Allahım!» diye yalvardı Aslaug.

Sanki beklediği oymuş gibi, kollarını köpeğine sardı, köpekle birlikte çimenlerde yuvarlandı. Zaman bir türlü geçmek bilmiyordu. Köpek birdenbire ayrılıp, uçurumun kıyısına gitti, «Hav-hav!» diye havladı. Dönüp, Aslaug'a da, «Hav-Hav!» dedi, sıçrayarak ön ayaklarını kızın üstüne koydu. Yine uçurumun kıyısına gidip havladı ve biraz sonra dağın kıyısından kırmızı bir kasket göründü; Thore, Aslaug'un kolları arasındaydı şimdi.

Yaşlı Knud Huseby olup biteni duyar duymaz, pek hoşlandı bundan ve dedi ki:

— «Helâl olsun o delikanlıya; kızım onundur artık.»

KNUT HAMSUN

(1859 - 1952)

Norveç edebiyatındaki «Serseri-Göçebe» tipinin yaratıcısı Knut Hamsun'un kendisi de gençliğinde bir serseri-göçebeydi. Bir kunduracının yanında çıraklık etmiş, yükleme boşaltma işlerinde çalışan bir liman işçisi olmuş, öğretmenlik yapmıştır. Amerika Birleşik Devletlerine gidip, bir çiftlikte ırgat olmuş, bir taş ocağında çalışmış, Chica tramvaylarında biletçilik etmiştir. Yeni Dünya'da pek mutlu olamayan Hamsun, 1888 yılında ana yurduna dönerek, —kendisinde denemiş olduğu— bedensel açlığın verdiği değişim ve izlenimleri dile getiren Sult (Açlık) adlı ilk romanını yayımlamış, anlatısındaki güzellikle ülkesinin edebiyatına getirdiği tazelik ona büyük bir başarı ve ün sağlamıştır.

Yapıtlarında yaşam tutkusu ve özgürlüğe düşkünlük göze çarpar. Bunu aynı zamanda içe kapanık bir doğa hayranı olarak yapar. Bir ozan ve oyun yazarı da olan Hamsun'un bellibaşlı yapıtları —çoğu dilimize Behçet Necatigil eliyle kazandırılan— «Açlık», «Pan», «Viktorya», «Göçebe» adlı romanları, «Serserilik Günleri» ile —okuyacağınız «Orta Boy Bir Sinek» hikâyesinin alındığı— Siesta (Öğle Sonu Uykusu) adlı hikâye kitaplarıdır.

1920 yılında Nobel Edebiyat Ödülünü kazanan Knut Hamsun, İkinci Cihan Savaşı'nda Nazilerle işbirliği etti diye savaş sonunda bir Yaşlılar Evine kapatıldıysa da, gölgelenen ünü ölümünden sonra yavaş yavaş eski değerini kazanmış, İbsen'den sonra en büyük Norveç yazarı olarak kabul edilegelmiştir.

KNUT HAMSUN

ORTA BOY BİR SİNEK

Onunla dostluğumuz bir gün ben yazı yazarken başladı. Açık duran penceremden uçarak içeriye girmişti. Saçlarımdaki tuvalet ispirtosunun kokusundan sarhoş olmuş olacak ki, tepemde fırıl fırıl dansetmeye koyuldu. Bir, iki kez onu elimle kovalamak istedimse de, bana mısın demedi. O zaman tuttum, kâğıt makasımı elime aldım.

Benim kâğıt makasım hem pipo temizlemek, hem de sobadaki ateşi karıştırmak için kullandığım büyük, güzel bir makastır. Duvara çivi çaktığım bile olur onunla. Hünerli ellerimde ise, müthiş bir silâhtır. Onu birkaç kez sallayınca, sinek kaçıp, uzaklaştı.

Aradan bir süre geçti geçmedi, sinek yine gelip dansa başladı. Ayağa kalkıp masamı kapıya doğru iteledim biraz, sinek yine peşimdeydi. «Görürsün sen,» dedim içimden. Yavaşça gidip, saçlarımdaki tuvalet ispirtosunu yıkadım. Bunun bir yararı dokundu. Sinek ister istemez, gece lâmbasının gölgeliğine kondu, hiç kımıldamadı.

Aradan birkaç saat geçti. Rahat rahat çalıştım, yazımı yazdım. Ara-sıra başımı kaldırıp ona

bakıyordum. Artık o, eski önemini yavaş yavaş yitirmeye başlamıştı. Yaklaşıp inceledim onu: gri kanatlı, düzgün, orta boy, basbayağı bir sinekti bu. «Hadi, uç,» dedim. Kımıldamadı. «Uçsan'a,» deyip, elimi salladım. Ürküp uçtu, odayı şöyle bir dolandı, gelip yine gece lâmbasına kondu.

Bizim gerçek dostluğumuz işte o andan sonra doğdu. Onun ısrarlı duruşuna saygı duymaya başladım; ne istiyorsa, istiyordu. Görünüşü duygulandırmıştı beni; başını bir yana çevirip, üzgün üzgün bakıyordu bana. Birbirimize olan duygularımız karşılıklıydı; ben ne yaparsam, hemen karşılığını veriyordu. Eylemlerinde aşırılığa kaçıp, edepsizleştiği de oluyordu. Öğleden sonra odadan çıkıp, dışarıya gidecek oldum, tepemde uçup kapıya değin geldi, sanki benim gitmeme engel olmak istiyordu.

Ertesi gün erkenden kalktım. Kahvaltı ettiğim masadan ayrılmıştım; yazı yazmaya başlamak üzereydim. Oda kapısının eşiğinde karşıladı beni. Onu görünce başımı sağa, sola salladım. Vızıldıyarak odada birkaç kez dolandı, gelip koltuğuma kondu. Ondan koltuğa oturmasını istememiştim, ben oturacaktım oraya. «Hadi, git oradan,» dedim Kalkıp birkaç metrelik bir uçuş yaptı, yine koltuğa kondu. Uçup gitmezse, oraya oturacağımı söyledim ve oturdum da. Dost sineğim uçtu uçtu, bu kez kâğıtlarımın üstüne iniverdi. «Git, baka-

yım,» dedim. Yanıt yok. Üfledim ona doğru; şöyle bir kımıldadı, ama yine de yerinden kalkmadı. «Hayır, olmaz», dedim, «birbirimize karşı saygı duymazsak, yürümez bu iş.» Bana kulak kabarttı, düşündü, taşındı, ama yine olduğu yerde kaldı. Derken, elime kâğıt makasımı aldım. Pencere açıktı, nedendir bilinmez, sinek uçup dışarıya gitti.

Aradan iki saat geçti. Bu süre içinde, sineğin niye kendiliğinden çıkıp gitmesine izin vermedim diye bir pişmanlık duydum. Şimdi neredeydi acaba? Kim bilir başına neler gelmişti? Oturup çalıştım, ama usum kötü önsezilerle doluydu.

Derken sinek dönüverdi. Ayaklarından biri pisti. «Ya çamura, ya da pis bulaşık sularına bastın,» diye azarladım onu. «Utan, utan!» onu yine de onun geri gelişinden mutlu, gidip pencereyi iyice kapadım. «Nasıl yaparsın bunu?» dedim. Başarılı bir iş yaptığını söylemişim gibi, bana utkuyla baktı. Yaptığından utku duyan bir başka sinek görmemiştim hiç. Keyfim yerine gelmişti. Yürekten güldüm. «Hah ha, ne afacan sineksin sen!» dedim. «Gel bakayım, gıdığından biraz okşayayım; seni gidi, seni gidi...»

Akşamüstü yine o eski numarasına başlayıp, bana kapıyı açtırtmadı. Şöyle bir doğrulup, ona söylendim. Benimle arası iyiydi, hoştu, ama ak-

şamları beni eve kapamaya hakkı yoktu. Ona aldırış etmeden evden dışarıya çıkmaya davrandım. Odanın içinde hırsla fır dönüyordu. Dışarıya çıkıp seslendim: «Hadi, şimdi de sen evde tek başına kal. İstediğin yerde oturabilirsin artık. Hoşça kal!»

Daha sonraki günler, sinekçik benim sabrımı iyi bir deneyden geçirdi. Konuklarım varsa, kıskançlaşıyor, benden uzaklaştırmak ister gibi rahatsız ediyordu onları. Bundan başka, ona yaklaşıp ya bir şey yaptırmak, ya da bir şey öğretmek isterken, döşemeden tavana doğru, insanın boynunu kırıcı bir uçuş yapıyor, konduğu tavanda bir süre kalıp beni üzüyordu. «Düşeceksin oradan, in aşağıya!» diye bağırıyordum. Söylediklerim boşa gidince, «Ne halin varsa, gör,» deyip, yine işimin başına dönüyordum. Derken, kısa bir süre sonra, süzülüp aşağıya iniyordu. Hiç rahat durmuyordu: ona aldırış etmeyecek olsam, burnumun dibinden geçip, pat diye önümdeki yazı kâğıdımın üstüne düşüyordu. Sanki evde hiç kâğıt makasım yokmuş gibi, hemen orada bir aşağı, bir yukarı gidip gelmeye başlıyordu. «İlerisi için onunla iyi geçinmem gerek,» diye düşünüyordum. En tatlı ve uzlaştırıcı sesimle, «Orada üstünü başını mürekkeple kirletme,» diyordum; «Bak, senin iyiliğini düşünüyorum.» Benim sözlerim bir kulağından girip, bir kulağından çıkıyordu. «Sana bu kâğıdın üstün-

de yürüme demedim mi?» diye yineliyordum. «Orası pistir, ayaklarını pisletirsin sonra.» Ama, ı-ıh, hiç mi hiç korkmuyordu. «Böyle inatçılık olmaz!» diye haykırıyordum. «Bak, gördün mü, şimdi de kâğıdımı lekeledin.» Yo, hayır, onun buna da aldırış ettiği yoktu. «Ne yaparsan yap, canın cehenneme,» diyordum. «Ben de başka bir kâğıt alırım.» Başka bir kâğıdı alır almaz, uçup uzaklaşıyordu.

Günler, haftalar geçti, birbirimize alışmıştık artık. Aynı kâğıt üstünde birlikte çalışıyor, sevinç ve üzüncümüzü birlikte paylaşıyorduk. Saçma merakları sonsuzdu, ama hoş görüyordum onları. Esintiden, hava akımından hoşlanmadığı için, kapıyı, pencereyi kapalı tutuyordum. Bununla birlikte, ara-sıra tavandan, -sanki delip geçecekmiş gibi- pencereye atılır, cama çarpıverirdi. «Dışarıda işin varsa, bu yoldan,» deyip, odanın kapısını açardım. Hayır, oradan dışarıya çıkmak istemezdi. «Çıkacak mısın, çıkmıyacak mısın?» diye sorardım. «Bir, iki, üç!» Yanıt vermezdi. Ben de o zaman hırsla kapıyı kapatırdım.

Yaptığımdan er-geç pişmanlık duyardım.

Bir gün yokoluverdi sinekçiğim. Sabahleyin hizmetçi kız içeriye girdiğinde kapıya kapıya bakınıyordu; derken, göz açıp kapayıncaya dek dışarıya fırladı. Benden öç almak istediğini anlamış-

tım. Bunun üstüne ne yapabileceğimi düşündüm. Sonra kalkıp bahçeye indim ve canı istediğince dışarıda kalabileceğini ona haykırdım. Henüz özlemiyordum onu. Ama elimden başka ne gelebilirdi? Ona bir tuzak kuramazdım ya! Yavaş yavaş özlemeye başlıyordum onu. Evimde dışarıya açılabilen her şeyi, pencereleri, kapıları açtım. Yazı kâğıtlarımı, yel-yağmur dinlemeden pencerelere koydum. Kâğıtlarımın üstünde yürümesine hiç darılmıyacağını belli etmek istedim. Ev sahibi kadına bile sineğimi sordum. Saçlarımı yine kokulu tuvalet ispirtosu ile yıkadım; öyleki, hiç olmazsa benim sevgili dostum, sineklerin ecesi olan benim sineğim, gelip başıma konabilsin - ama hepsi boş.

En sonunda, dün sabah, geri döndü o. Ama yalnız gelmedi; sokakta bulduğu sevgilisiyle birlikteydi. Onu yine görmenin sevinciyle her şeyini affettim, hattâ bir süre sonra sevgilisini bile hoşgördüm. Ama bu kadarı fazla, her şeyin bir hattıhududu var. Her ikisi de gözlerimin önünde, birbirlerini süzmeye başladılar; ellerini, ayaklarını ovuşturdular. Derken, ansızın, sevgilisi olacak o sokak sineği, beni bile utandıracak bir biçimde onun üstüne sıçramaz mı! «Burnumun ta dibinde, herkesin gözü önünde ne yapıyorsunuz öyle?» diye öfkeyle azarladım onları. «Öylesi şey yapmak için henüz çok genç değil misiniz?» Bu sözüm karşısında, benim o eski dost sineğim, başını yukarı-

ya kaldırıp, kıskançlıktan kudurduğumu açık açık belli etti. «Kim? Ben mi kıskancım?» diye soludum. «Kıskançlık kim, ben kim? Bak, dinle!» Ama o yüzünü çevirip, gözlerini gözlerimden çekti. O sırada ayağa kalktım. «İkinizle birden savaşmıyacağım,» dedim; «Şövalyelik ilkelerine aykırıdır bu. O sefil sevgilini tek başına gönder bana karşı. Onunla teke tek çarpışacağım.» Elimi uzatıp, kâğıt makasımı aldım.

Benimle alay etmeye başlamışlardı. Masanın bir köşesinde durmuş, sarsıla sarsıla gülüyorlar, sanki bana, «Ha ha, bir büyük makasından başka neyin var?» demek istiyorlardı. «Bir büyük makasundan başka neyin var? ha!» Öfkeyle, «Makasın büyük bir önemi yok,» diye yanıt verdim. «O sefil erkeğinle, elimde bir çizelge tahtasıyla da savaşırım.» Makası fırlatıp attım. Hâlâ kahkahayla gülüp. mutluluklarını bana göstermek istiyorlardı. «Siz, siz neye başlıyorsunuz yine?» dedim onları tehdit ederek. Ama bana boş verdiler; başlarında kavak yelleri esiyordu sanki. Hiç utanmaksızın birbirlerine yaklaşıp, yeniden sarmaş dolaş olmak üzereydiler. «Bunu yapamazsınız!» diye bağırdım onlara. Ama yaptılar yapacaklarını. Artık sabrım taşmış, öfkem kabarmıştı. Tahta çizelgeyi kaldırıp, ansızın çarptım üstlerine. Bir şeyler çıtırdadı, bir şeyler aktı. İyi ayarlamış olduğum darbem, her ikisini birden ezivermişti.

İşte böyle sona erdi dostluğumuz...

Gri kanatlarıyla o, orta boy, basbayağı bir sinekti. Belirli hiçbir özelliği yoktu. Yaşarken, birkaç hoş saat geçirmişti benimle.

ARNULF OVERLAND

(1889 —)

1911 yılında Den ensomme Fest (Issız Bayram) adlı ilk şiir kitabını yayınladığı zaman, Arnulf Overland'ın iyi bir ozan olduğu anlaşılmıştı. Gözüpek olduğundan, emekleriyle çalışan kişilerin sözcülüğünü gönüllü olarak yapmaya başlamış, Birinci Cihan Savaşıyla ikincisi arasındaki yıllarda, kendisini onların dert ve ıstıraplarını anlatmaya adamıştı. Aynı zamanda dinsel dar görüşle boş inançlara da karşı durmuş, iyi komşuluğun evrensel erdeminden yana olmuştu.

Overland, 1936 yılında yayınladığı Du ma ikke sove (Avrupa Yanıyor) adlı uzun şiirinde Nazi tehlikesini bildirmişti. İkinci Cihan Savaşında Almanlar Norveç'i aldıkları sırada, Nazi saldırısı üstüne yazmış olduğu şiirleri yüzünden dört yıl hapis yatmış, toplama kamplarında kalmıştı. Her zaman baskıya ve zorbalığa başkaldırmış, savaşın sonunda Sovyet tehlikesine de karşı çıkmıştı.

Şiirden başka, denemeler ve kısa hikâyeler de yazan Overland, şiir ve yazılarında Freud'çülükle «mistik» düşüncelerin ağır bastığı bir anlatı kullanır.

1931 yılında yayınlanan Gud planted en have (Tanrının Bahçesi) adlı hikâyeler kitabından alınan «Otuz Gümüş Lira» adlı hikâyesinin konusu, Alman ozanı Friedrich Hebbel'in bir şiirinden esinlenmiştir.

ARNULF OVERLAND

OTUZ GÜMÜŞ LİRA

Tepenin aşağısında, gölün yanıbaşında bir un değirmeni vardı. Değirmenin sahibi günün birinde çekip gidince, hiç kimse yerleşmedi oraya. Uzun bir süre bomboş kaldı değirmen. Sonunda çöküp dağıldı, sele karıştı. Toprak dağıtımının yapıldığı günlerdi; aradan epey zaman geçti.

Hancının yanında çalışan adam, kasabada en son idam edilen kişiydi.

Değirmenci kendisine yardımı dokunsun diye, yetimler evinden bir çocuk almıştı yanına. Adı Hans'tı; çevrenin yabancısıydı. Ne var ki, pek fazla durmadı değirmencinin yanında, yitti gitti bir gün. İşin tuhaf yönü, çocuk gece bir düş görmüş, düşü gerçekleşmişti; öyle diyorlardı.

Çirkin bir hikâyedir bu. Olup bitenlerin üstünden yıllar geçtiği halde, söylentisi sürüp durmuştur. Değirmencinin çekip gitmesi de bu yüzdendir. Artık orada kalamazdı.

Kasabanın güneyindeki tarlaların ötesinde, kasaba yolunun hemen hemen tam yarısında, bir

bataklık vardı. Değirmenci birkaç kez bu bataklığa kendisini atmak istemişti. Eninde sonunda, zorla caydırdılar onu bu isteğinden. Ama o, olup bitenlerin kendi hatası yüzünden olduğunu söyleyip duruyordu yine. Son gün çocuğu döğdüğüne de pişmandı. Gerçi, yetimler evinden alınmış bir çocuğa, işini öğrenmesi ve iyi bir hristiyan olması için dayak da atılabilirdi.

Olay günü çocuk uykuyu fazla kaçırmış olmalıydı. Çünkü değirmenci onu uyandırmak için yukarıya, çocuğun yattığı yere çıkmak zorunda kalmıştı. Çocuk kahvaltı için aşağıya indiğinde öylesine şaşkındı ki, ne yapacağını şaşırıyordu. Yemek masasına oturduğunda kaşığını bıraktı, yemeğini yemedi.

«Yemeği yemezsen, başka yemek yok,» dedi değirmenci. «Bugün buğday tecimenine otuz gümüş lira götürmek için kasabaya ineceksin. Hadi, hazırlan bakalım!»

Değirmenci sözünü tamamlayınca koynundan cıkardığı parayı masaya koydu. Ama çocuk yerinde oturmuş, hiç kımıldamadan, sesini hiç çıkarmadan masanın üstündeki paraya bakıyordu.

Derken, ayağa kalkan değirmenci çocuğu omuzlarından kavradı.

Çocuk, «Bırak beni!» diye yalvardı.

«Ne? Bırakmak mı? O zaman ne yapacaksın

peki? Kaçacak mısın? Çıldırdın mı sen? Yoksa hasta mısın?»

«Hayır, bir düş gördüm bu gece ben. Benim kasabaya gitmemi söyleyip, otuz gümüş lira veriyordun bana, sonra kızıyordun, sonra da bir kamçıyı eline alıp...»

«Öyleyse düşünü doğru görmüşsün,» diyen değirmenci kamçısını eline alıp, enine boyuna veryansın etti çocuğa.

«Peki, peki, dediğini yapacağım,» diye haykırdı çocuk. Parayı aldığı gibi dışarıya fırladı.

Yola çıktığında çocuğun ne durumda olduğunu tasavvur edin. Hemen hemen çıldırmış gibiydi, gözlerinden akan yaşlar yüzünden önünü göremiyordu. Başına nelerin geleceğini bile bile, ama olacaklardan sakınamıyarak koşuyordu. Cebinde şıngırdıyan gümüş liralarla koşuyor, koşuyordu.

Bunları da düşünde görmüştü o: cebinde para şıngırdarken koşuyordu! Önündeki yol dümdüzdü. Yolun her iki tarafında bataklık vardı. Şurada burada çam korkulukları göze çarpıyordu. Görünürde hiçbir ev, hiçbir kimse yoktu.

Geri dönemezdi. Efendisi onu döver, yine gönderirdi. Gidecek olsa, yol tam ağaçların arasından geçerken, orada, büyük bir çam ağacının gölgesinde, alçak dalların içinden bir adam sırıtarak, sapsarı dişlerini göstererek çıkacak ve düş böylece sona erecekti!

Tanrının ona yardım etmesinden başka çare yoktu: Ulu Tanrı herhalde ona başka bir kurtuluş yolu gösterirdi. Gösterdi de! İşte şimdi yol sola kıvrılıyordu. Bu yol kasaba hanına giden yoldu.

Han kırmızı, boyalı, iki katlı büyük bir binaydı; tam karşısında bir ahırla ambar vardı. Tanımıştı burayı. Gelmemeliydi buraya; gelmemesi gereken yerdi burası.

Dönüp, gerisin geri gitmek üzereydi, ama karşısına gümüş rengi kocaman sakalıyla, başı açık yaşlı hancı çıkmıştı.

«Kimsin sen?» diye seslendi ona.

«Değirmencinin yanında çalışan Hans'ım ben,» dedi çocuk. «Buğday tecimenine verilecek otuz gümüş lirayla kasabaya gidiyorum. Ama birisi beni izliyor ve parayı benden aldıktan sonra beni bir çam ağacının altına götürüp...»

«Seni birisi mi izliyor?»

«Evet.»

«Nerede?»

«Yolda bir yerde.»

Hancı tepeye doğru bakıp, gülümsedi: «Sonra o seni bir çam ağacının altına mı götürecek?»

«Evet.»

«Gündüz gündüz bir düş görüyorsun, sanırım,» diyen hancı başını salladı.

«Hayır, ama gece gördüm ben o düşü,» dedi

çocuk. «Seni de gördüm düşümde; ak sakallı başını işte öyle sallamıştın.»

«Senin adın Hans, değil mi?»

«Evet, evet. Benimle birlikte kasabaya gelir misin?»

«Kasabaya mı? Hayır, gelemem.»

«Başka birisi gelemez mi? N'olur beni yalnız göndermeyin. Biriktirdiğim dört meteliğim var, benim kendi param, birisi benimle gelirse ona verebilirim o parayı.»

Ama söylediklerini duyunca, sözlerine şaştı. Bir yankı gibi duyuyordu sözlerini, sanki daha önce de söylenmişti o sözler. Her şey olup bitmişti de, şimdi yeniden oluşuyordu her şey.

Hancı durup, bir an düşündü. Sonra ambara doğru dönüp seslendi: «Jacop!»

Biraz sonra Jacop mutfaktan çıkıp gelerek, arkalarında durdu.

Hancı, «Bak, Jacop,» dedi. «Bu küçük delikanlı cebindeki otuz gümüş lirayla kasabaya yalnız başına gidemiyor. Sen de onunla birlikte gider misin?»

Jacop, «Elbette giderim,» dedi.

Daha sonra hancı, çocuğun Jacob'u görür görmez, dört meteliği ona verip, yalnız da gidebileceğini söylediği zaman biraz kuşkulandığını anlattı. Çocuk kaçıp uzaklaşmıştı sonra.

Hans, emekleye, tökezleye koşuyordu. Ayak-

kabları biraz büyük olduğundan zar-zor koşabiliyordu. Düşüp, kalkıyor, nereye gittiğini bilmiyordu. Öylesine koşmuş olmasına karşın, yine de pek fazla uzaklaşamamıştı.

Birisi arkasından yaklaşıp, sıkı sıkıya tuttu onu: «Hey, niye böyle koşuyorsun? Öyle koşma sakın. Yavaş ol ki, ben de seninle birlikte gelebileyim. Böyle gidersen yorulursun sonra. Gel, şimdi biraz dinlenelim şurada.»

Jacop elinden tuttu çocuğun. Karşı koymadı çocuk. Yolun kıyısındaki hendeği aşıp, tepenin yamacındaki bir çam koruluğuna ilerlediler. Bataklık yakındı. Büyük çam ağacının altında oturdular.

Jacop, «Üstündeki parayı alayım da, taşımaktan kurtul,» dedi. Çocuk cebini kapamaya çalıştıysa da, bunun hiçbir yararı olmadı.

«İsa adına, bırak da gideyim,» diye yalvardı.

«İsa adına mı? Bunu da mı düşünde gördün yoksa?»

«Evet.»

«Bu çam ağacının altında oturduğumuzu da düşünde gördün öyleyse?»

«Evet.»

«Bataklık da yakınımızda mıydı?»

«Evet.»

Jacop, kara ve kasılmış yüzündeki sapsarı diş-

lerini göstererek sırıttı: «Ya bu çakıya ne dersin? Her şeyi düşünde görmen ne tuhaf, değil mi?»

Ertesi gün Jacop'u handa yakaladılar. İlk önceleri hırçınlaştı, kendisini yakalamaya gelen memuru çakısıyla yaralamaya kalkıştı, ama sonunda götürülüp hapse atıldı, zincire vuruldu da duruldu biraz.

Derken her şeyi itiraf etti. Papaz kendisini görmeye geldiği zaman, günah çıkarttı. İdam edildikten sonra, göstermiş olduğu pişmanlıktan ötürü onu mezarlığın hristiyanlar için ayrılmış bölümüne gömdüler.

Ama çocuk hiç bulunamadı. Nedendir bilinmez, çocuğun ruhu için papaz bir bataklığa dua edemedi.

Değirmenciye gelince; bu olaylardan sonra biraz acayipleşti. İşini bırakıp gitti. Daha sonra onu bir deliler evine koymak zorunda kaldılar.

İ Ç İ N D E K İ Y A Z A R L A R

(Soyadları sırasına göre)

İ Ç İ N D E K İ L E R

BÜYÜK ESERLER KİTAPLIĞI

Okurlarına şimdiye kadar Fransız, Amerikan, Macar, Romen, Çekoslovak ve Rus hikâyeleri antolojilerini sunmuş olan yayınevimiz şimdi de size, toplu olarak İskandinavya ülkeleri hikâyelerinden seçilmiş bir demeti sunuyor bu kitapla. İsveç, İzlanda, Danimarka ve Norveç'in en iyi hikâyecilerini biyografileriyle ve en karakteristik hikâyeleriyle tanıtan bu eseri Yekta Ataman titizlikle hazırlayıp dilimize çevirmiştir. Bu kitabı da bundan önceki çeviri antolojilerimiz gibi beğeneceğinizden şüphe etmiyoruz.

8 lira